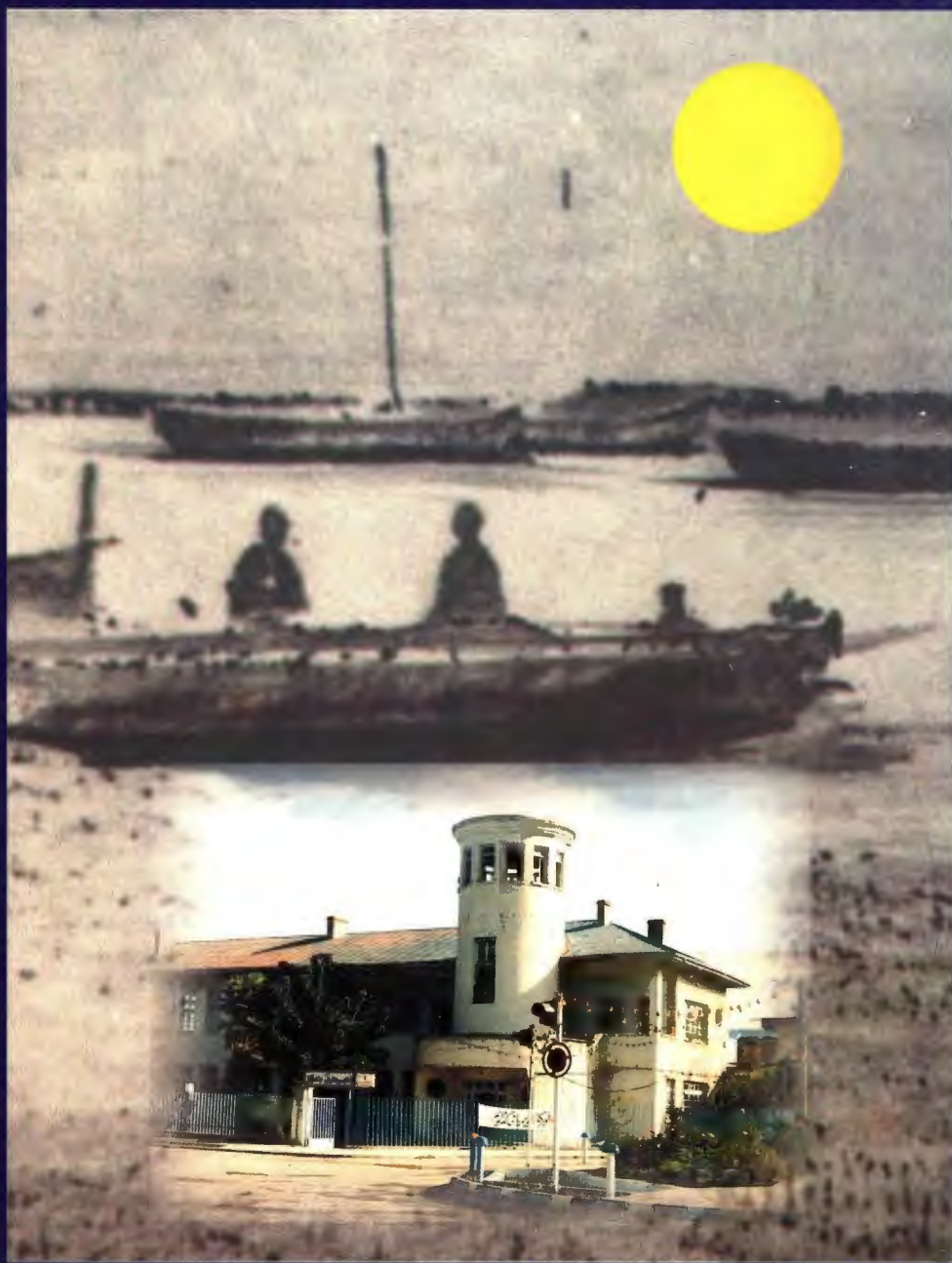
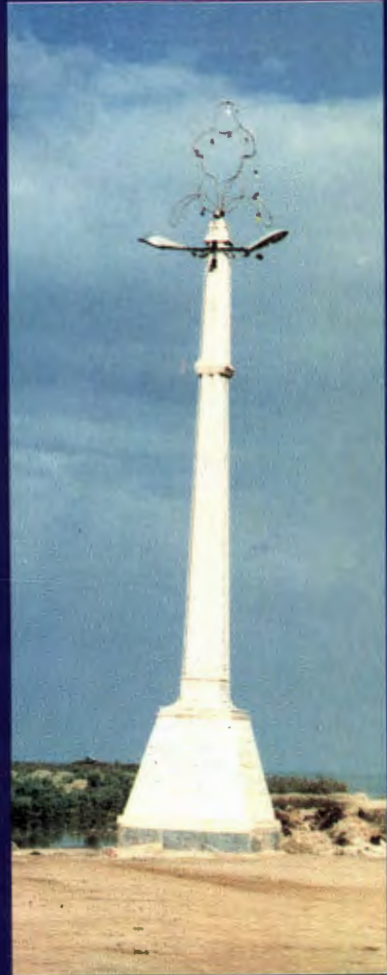

جغرافیای تاریخی شهر بندر گز و روستاهای تابعه آن

تحقیق و تألیف : فرهاد صحابی فرد سگری

۲۳۰ تومان

تحقیق و تألیف : فرهاد ص

۲۰۰

۱۴

کسری

جغرافیای تاریخی شهر بندرگز و روستاهای تابعه آن

٦٦٠١٤٠

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابہ صغیر

جغرافیای تاریخی شهر بندرگز

و

روستاهای تابعه آن

کتابروشی دانشجو
بندرگز ۵۸۵۸

تحقیق و تالیف : فرهاد صحابی فرد سنگری

شناسنامه

نام کتاب:.....جغرافیای تاریخی شهر بندرگز

و روستاهای تابعه آن

تحقیق و تألیف:.....فرهاد صحابی فرد سنگری

ناشر:.....فرهاد صحابی فرد سنگری

نوبت چاپ:.....چاپ اول، ۱۳۷۲

تیراژ:.....۴۰۰۰ جلد

چاپ:.....چاپ دیا

صحافی:.....نور حکمت

این کتاب با استفاده از تسهیلات حمایتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شده است.

حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشر است.

مراحل چاپ و نشر کتاب جغرافیای تاریخی شهر بندرگز و روستاهای تابعه آن با سرمایه ناشر توسط مؤسسه

نشر علوم نوین انتشار یافت.

تقدیم:

به دوستان علم جغرافیا

به آنهایی که می خواهند محیط زندگی خود و دیگران را

خوب بشناسند.

به پدر و مادرم که اولین معلم می باشند.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: ویژگیهای طبیعی منطقه بندرگز	
موقعیت و محدوده جغرافیایی	۷.....
مشخصات جغرافیایی بندرگز	۷.....
ناهمواریها:	۸.....
قسمت جلگه ای	۸.....
قسمت کوهستان	۹.....
نوع (کیفیت) خاکهای منطقه بندرگز	۹.....
آب و هوای منطقه بندرگز	۱۱.....
جدول میزان بارندگی، میزان رطوبت و درجه حرارت سالیانه	۱۳.....
منحنی آمپروترمیک منطقه بندرگز	۱۵.....

منابع آب:	۱۶.....
آبهای سطحی	۱۶.....
آبهای زیر زمینی	۱۸.....
پوشش گیاهی	۲۰.....
زندگی جانوری	۲۲.....

فصل دوم: ویژگیهای انسانی منطقه بندرگز

جمعیت	۲۵.....
علل وجودی شهر بندرگز	۲۵.....
تاریخچه پیدایش شهر بندرگز	۲۷.....
وجه تسمیه بندرگز	۳۴.....
سیمای قدیمی بندرگز	۳۵.....
بندرگز و اهمیت آن در گذشته	۳۹.....
پلان شهر بندرگز سال ۱۳۳۸ شمسی	۴۶.....
خلاصه ای از سیمای فعلی شهر بندرگز	۴۷.....
نقشه طرح هادی شهر بندرگز سال ۱۳۷۲ شمسی	۴۸.....
چگونگی رشد و توسعه شهر بندرگز و علل آن	۴۹.....
قومیت و زبان	۵۰.....
دین و مذهب	۵۱.....
آداب و سنن	۵۱.....
مهاجرت	۵۳.....

فصل سوم: ویژگیهای اقتصادی منطقه بندرگز

کشاورزی و محصولات عمده:	۵۷
محصولات غذایی	۵۸
محصولات گیاهان صنعتی	۶۰
وسعت زمینهای کشاورزی منطقه بندرگز	۶۳
اطلاعات و آمار سطح زیر کشت محصولات مختلف کشاورزی منطقه بندرگز	۶۴
آمار تعداد ماشین آلات کشاورزی روستاهای منطقه بندرگز	۶۵
دامداری و مرغداری	۶۶
پرورش زنبور عسل	۶۷
صید و صیادی (ماهیگیری)	۶۸
آمار تعداد دامهای موجود در منطقه بندرگز	۶۹
جنگل و اهمیت اقتصادی آن در منطقه بندرگز	۶۹
صنایع و معادن	۷۳
الف- صنایع ماشینی	۷۴
ب- صنایع دستی	۷۴
جدول پراکندگی کارگاههای مختلف منطقه بندرگز	۷۵
مراکز صنعتی - تولیدی	۷۶
معادن	۷۹
بازار هفتگی (سه شنبه بازار) بندرگز	۷۹
راههای ارتباطی	۸۱
فاصله آبادی ها نسبت به مراکز جمعیتی بخش	۸۲
نقشه راههای منطقه بندرگز	۸۳

فاصله برخی از شهرهای استان مازندران با پاسگاه پلیس راه نوکنده....	۸۴
نقشه راههای استان مازندران.....	۸۵

فصل چهارم: ویژگیهای آموزشی، فرهنگی و امکانات رفاهی

ویژگیهای آموزشی و فرهنگی.....	۸۹
دبیرستان شهید حسین امیرلطیفی.....	۹۰
جدول وضعیت پراکندگی مدارس منطقه بندرگز.....	۹۲
تعداد پراکندگی مدارس منطقه بندرگز.....	۹۳
آمار و پراکندگی تعداد مدارس ابتدایی و تعداد دانش آموزان ابتدایی....	۹۴
منطقه بندرگز.....	۹۵
آمار و اسامی مدارس ابتدایی منطقه بندرگز.....	۹۶
آمار و اسامی کلیه مدارس راهنمایی تحصیلی منطقه بندرگز.....	۹۷
آمار و اسامی کلیه مدارس متوسطه منطقه بندرگز.....	۹۸
نام اولیه و سال تاسیس برخی از مدارس قدیمی منطقه بندرگز.....	۹۹
آمار و پراکندگی تعداد مدارس راهنمایی و دبیرستان و تعداد دانش آموزان راهنمایی و دبیرستان منطقه بندرگز.....	۱۰۰
چگونگی امکانات رفاهی و اجتماعی.....	۱۰۱
تأمین آب آشامیدنی.....	۱۰۳
جدول مشخصات وضعیت اجتماعی و رفاهی منطقه بندرگز.....	۱۰۴

فصل پنجم: اماکن مقدسه منطقه بندرگز

اماکن مقدسه منطقه بندرگز

۱- امامزاده حبیب ا... نوکنده.....	۱۰۷
-----------------------------------	-----

۲- امامزاده علیرضا: سرطاق..... ۱۰۸

آثار باستانی و یادگارهای تاریخی منطقه بندرگز..... ۱۰۹

فصل ششم: تشکیلات اداری و انتظامی منطقه بندرگز

تشکیلات اداری و انتظامی موجود در این بخش..... ۱۱۳

تاریخ تأسیس برخی از سازمانها و ساختمانهای دولتی و غیردولتی بندرگز..... ۱۱۳

تاریخچه احداث ساختمان گمرک بندرگز..... ۱۱۵

تاریخچه تأسیس شهربانی بندرگز..... ۱۱۶

تاریخچه تأسیس کارخانه برق بندرگز..... ۱۱۷

تاریخچه تأسیس شهرداری بندرگز..... ۱۱۸

تاریخچه تأسیس ایستگاه راه آهن بندرگز..... ۱۱۹

تاریخچه تأسیس بانک ملی ایران شعبه بندرگز..... ۱۲۰

تاریخچه احداث ساختمان کشاورزی و باغ فلاح بندرگز..... ۱۲۱

تاریخچه احداث ساختمان قصر پهلوی اول..... ۱۲۲

فصل هفتم: روستاهای منطقه بندرگز (دهستان انزان)

روستاهای منطقه بندرگز (دهستان انزان)..... ۱۲۵

موقعیت و محدوده جغرافیایی دهستان انزان..... ۱۲۵

وضعیت طبیعی و اجتماعی دهستان انزان..... ۱۲۶

وجه تسمیه انزان..... ۱۲۷

روستای استون آباد (استینوا)..... ۱۲۹

روستای باغو..... ۱۳۱

روستای باغو کناره..... ۱۳۴

روستای بنفش تپه.....	۱۳۶
روستای تلور.....	۱۳۸
روستای جفاکنده.....	۱۴۱
روستای حسین آباد.....	۱۴۴
روستای دشتی کلاته شرقی.....	۱۴۶
روستای دشتی کلاته غربی.....	۱۴۸
روستای سرطاق.....	۱۵۰
روستای سرمحله.....	۱۵۴
روستای سوته ده.....	۱۵۶
روستای کارکنده.....	۱۵۸
روستای کوه صحرا.....	۱۶۰
روستای کهنه کلباد.....	۱۶۳
روستای گز شرقی.....	۱۶۷
کروکی موقعیت روستای گز و روستاهای اطراف آن.....	۱۶۹
روستای گز غربی.....	۱۷۰
روستای گلفرا.....	۱۷۶
روستای لیوان شرقی.....	۱۷۸
روستای لیوان غربی.....	۱۸۴
روستای مزنگ.....	۱۸۷
روستای نوکنده.....	۱۸۹
روستای وطن.....	۱۹۹
روستای ولفرا (ول افرا).....	۲۰۲

فصل هشتم: اسناد وقفی و فهرست منابع و مآخذ

اسناد وقفی اخذ شده از کتاب آستارا تا استرآباد ۲۰۵

فهرست منابع و مآخذ ۲۰۹

تصویر برخی از آثار و ابنیه قدیمی منطقه بندرگز ۲۱۳

مقدمه

تحقیق و بررسی مسائل جغرافیایی، اجتماعی و اقتصادی هر منطقه‌ای تابع شرایط و امکاناتی از قبیل بودن راههای سهل العبور و عدم مشکلات ناشی از فقدان وسایل نقلیه و مسائلی دیگر خواهد بود. زیرا واضح است که در صورت وجود امکانات کافی جهت تحقیق و بررسی، محقق با ذوق و خاصی بدنبال کار مربوطه و جمع‌آوری اسناد و مدارک مورد نیاز خواهد رفت و دامنه تحقیق خود را با ذوق و شوق غیر قابل وصفی گسترش خواهد داد.

همچنین برای بهتر و بیشتر آشنا شدن با به کرات از منطقه مورد نظر دیدن خواهد کرد تا چیز بیشتری دستگیرش شود. چه تحقیق در مورد مسائل جغرافیائی، شرایط اجتماعی و اقتصادی و شیوه زندگی مردم یک منطقه با علم و آشنایی بیشتر محیط مورد بحث بهتر و اطمینان بخش تر صورت خواهد گرفت.

کتابی که هم اکنون از نظر تان می گذرد نیز نتیجه باز دیدهای مکرر نواحی مختلف منطقه بندر گز و حاصل سالها تحقیق و بررسی و باز دیدهای مداوم از

روستاهای این منطقه توام با کار پر مشقت تدریس جغرافیا در دبیرستانهای این منطقه بوده است.

ناگفته نماند که گاهی این مطالعه و تحقیق و بازدید از روستاها و نواحی مختلف جغرافیائی به سبب بودن امکانات مناسب، با ذوق و شوق غیر قابل وصف صورت می گرفت و گاهی نیز به علت عدم وجود امکانات و بودن مشکلاتی از قبیل صعب العبور بودن راه و نبودن وسیله نقلیه مناسب نیز با اکراه و بدون نتیجه انجام می شد.

ولی آنچه که مرا بر سر شوق می آورد، تا کار تحقیق و بررسی را بدون وقفه و هر چه بهتر و شایسته تر انجام دهم، اعتقادم به کاربرد علم جغرافیا بود.

چه علم جغرافیا می گوید آشنایی با جهانی که در آن زندگی می کنیم و کشوری که به آن تعلق داریم و استان و شهر و روستایی که در آن سکنی گزیده ایم، برای همه لازم است.

لذا با توجه به این امر و خدمت چندین ساله ام در این محیط، بر خود لازم دانستم سختی و ناهمواریهای مطالعه و تحقیق را بر خود هموار سازم تا محیطی را که در آن به خدمت مشغولم، بهتر بشناسم و حاصل تحقیق و شناسائی از این محیط را بصورت کتاب جغرافیای تاریخی بخش بندر گز تدوین نمایم تا در دسترس علاقه مندان به علم جغرافیا و این محیط قرار گیرد.

زیرا دوستان و دوستان علم جغرافیا کسانی هستند که می خواهند از انزوا و عزلت بیرون آیند و به محیط پیرامون خویش نظر افکنند. آنان می خواهند محیط زندگی خویش را بهتر بشناسند و با طبیعت آن محیط و با مردمی که در آن زندگی می کنند، رابطه ای

انسانی و سازنده داشته باشند، زیرا دانش جغرافیا به انسان وسعت دید بیشتری می دهد و در نتیجه فرهنگ فرد را نسبت به محیط زندگی خود افزایش و اعتلا می بخشد. لذا با تدوین این کتاب حقیر هم بسهم خود شاید بتوانم به افرادی که علاقه مند به علم جغرافیا هستند و می خواهند محیط خود را بهتر بشناسند، در امر آشنایی هر چه بیشتر این علاقه مندان به محیطی که در آن زندگی می کنند، کمکی کرده باشم.

با توفیقات خداوند منان

فرهاد صحابی فرد سنگسری

فصل اول

ویژگیهای طبیعی منطقه بندرگز

موقعیت و محدوده جغرافیایی

شهر بندر گز یکی از بخش‌های شهرستان کردکوی جزو استان مازندران است که در قسمت جنوب شرقی خلیج گرگان قرار گرفته و از طرف شمال به خلیج گرگان و آب‌های دریای خزر و از جنوب به نواحی جنگلی کوه‌های جهان‌مورا بخشی از رشته کوه‌های البرز که از غرب به شرق کشیده شده، محدود شده است. بطور کلی می‌توان گفت که شمال و جنوب آن حدود مشخص و طبیعی دارد.

این بخش از سمت شمال شرقی به شهرستان بندر ترکمن و از شرق به جلگه‌های حاصلخیز بخش مرکزی شهرستان کردکوی و از سمت غرب نیز به بخش گلوگاه از شهرستان بهشهر محدود می‌گردد. مساحت آن حدود ۲۶۷ کیلومتر مربع و ارتفاع آن از سطح دریا‌های آزاد نیز ۱۹۶۷ - متر است.^۱

مشخصات جغرافیایی بندر گز:

بندر گز از نظر عرض^۲ و طول جغرافیایی^۳.

در ۳۶ درجه و ۴۶ دقیقه و ۳۰ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و در ۵۳ درجه و ۵۷ دقیقه و ۰ ثانیه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار گرفته است.^۴ اختلاف ساعت آن با تهران در حدود ۱۰ دقیقه و ۱۴ ثانیه است.

۱. مهندس احمد بریمانی: کتاب دریای مازندران.

۲. اصطلاح عرض جغرافیایی نشان دهنده موقعیت یک نقطه از زمین نسبت به خط استوا است که بر حسب درجه، دقیقه و ثانیه تعیین می‌شود. عرض جغرافیایی خط استوا که کره زمین را به دو نیمکره شمالی و جنوبی بطور مساوی تقسیم می‌کند، صفر است. کلیه خطوط عرضی دیگر با استوا و خودشان موازی هستند و آنها را مدارات می‌نامند.

۳. طول جغرافیایی نیز مانند عرض جغرافیایی بر حسب درجه، دقیقه و ثانیه تعیین و اندازه گیری می‌شود. نقاطی که روی یک نصف‌النهار واقع شده‌اند، دارای یک طول جغرافیایی هستند. نصف‌النهار مبدا که از رصدخانه گرینویچ لندن می‌گذرد، دارای طولی برابر با صفر درجه است. نقاط واقع در شرق نصف‌النهار مبدا دارای طول شرقی و نقاط واقع در غرب آن دارای طول غربی هستند. زمین در هر ۲۴ ساعت یک دور کامل به دور خود می‌گردد. بنابراین ضمن این گردش در هر ساعت ۱۵ درجه (۱۵X = ۳۶۰:۲۴) یا در هر چهار دقیقه یک درجه را طی می‌کند. شهرهایی که روی یک نصف‌النهار قرار گرفته‌اند، دارای ساعت مساوی ولی آب و هوای متفاوت هستند.

۴. عباس جعفری: شناسنامه جغرافیای طبیعی ایران از انتشارات موسسه گیتا شناسی ص ۷

ناهمواریها:

منطقه بندر گز از نظر ناهمواریها شامل دو قسمت جلگه‌ای در شمال و کوهستانی در جنوب می‌باشد.

۱- قسمت جلگه‌ای: قسمت جلگه‌ای این بخش که بین پای دامنه‌های شمالی کوه‌های البرز تا کناره خلیج گرگان گسترده شده است، بدلیل فاصله کم کوه و دریا از وسعت چندان زیادی برخوردار نبوده بطوریکه عرض جلگه از دامنه تالب دریا کمتر از ۱۰ کیلومتر است. این جلگه از آبرفت رودهای متعدد دائمی و فصلی که در این بخش جریان دارند و عقب نشینی آب دریای خزر بوجود آمده است و توپوگرافی آن بصورت سرزمینی تقریباً هموار با شیب نسبتاً ملایم بسمت دریا می‌باشد و در حدود ۶۰٪ از وسعت این بخش را بخود اختصاص داده است. خاک این ناحیه بسیار حاصلخیز بوده بطوریکه قسمت‌های جنوبی آن از گیاه‌خاک و خاک‌های رسوبی و شن و ماسه تشکیل شده است. زمینهای این قسمت از بخش بندر گز بیشتر زیر کشت انواع درختان میوه از قبیل مرکبات، انار، آلوچه، انواع سبزیجات و صیفی جات قرار گرفته است. این جلگه بطرف شمال و در مجاورت دریا از حاصلخیزی خاک آن کاسته شده تا حدی که در بعضی از قسمت‌های ساحلی دریا برتری با شوری خاک است بطوریکه در برخی موارد زمینهای این قسمت بصورت بایر و استپ درآمده و گاهی پوشیده از درختان گز می‌باشد و در صورت وجود آب که معمولاً از طریق چاه آن را بدست می‌آورند، اینگونه زمینها قابل کشت است. با استفاده از روش آبیاری در این قسمت عموماً کشت برنج، پنبه و دانه‌های روغنی صورت می‌گیرد و هر چه بطرف جنوب و مرکز این جلگه پیش

برویم، به کشتزارهای سرسبز و خرم بر می خوریم. قسمت جنوبی جلگه را جنگل های انبوه با درختان پهن برگ تشکیل می دهد که دامنه های شمالی البرز را پوشانده است.

۲- قسمت کوهستانی: منطقه کوهستانی که در قسمت جنوبی شهر بندرگز واقع شده است، بخشی از رشته کوه های البرز است که بنام کوه های جهان مورا نامیده می شود. این کوه ها دارای پوشش گیاهی جنگلی از نوع انبوه و مراتع مختلف بوده و سرچشمه رود های متعددی است که در این بخش جریان دارند.

نوع (کیفیت) خاکها:

منطقه بندرگز از نظر خاک شناسی دارای خاک های متنوعی است که از مهمترین آنها خاک های هوموس دار، خاک های لُسی، خاک های شور و قلیایی را می توان نام برد.

۱- خاک های هوموس دار: در مناطق جنگلی ازدیاد باران سبب شده که هیچگونه شوری در خاکها مشاهده نشود. این خاکها دارای مقدار زیادی هوموس بوده و این شرایط موجب پیدایش جنگلهای انبوه و درختان پهن برگ در این منطقه شده است.

۲- خاک های لُسی: تشکیلات خاکی پای دامنه ها از خاک های لُسی می باشد که فاقد هرگونه شوری بوده و حدود یک متر خاک زراعتی روی آنها را پوشانده است جلگه های پای دامنه ها بعد از مناطق جنگلی محلهای مناسبی برای کشت و زرع می باشد.

۳- خاک های شور و قلیایی: هر چه از قسمتهای جنوبی جلگه بسمت شمال و ساحل دریای خزر پیش برویم، شوری خاک در زمینهای این نواحی تدریجاً افزایش

می یابد بطوریکه در ساحل دریا بیشتر زمینها از خاک های رسی و بقایای سیلابی بوده و شور می باشند. برای اصلاح زمینهای شور می توان از زهکشی استفاده کرد. همچنین برای اینکه حداکثر محصول را از زمین برداشت نمایند، باید از روشهای به زراعی مانند تناوب کشت استفاده نموده و از کشت محصولات در روی یک زمین بطور متوالی باید جلوگیری کرد، زیرا باعث مسمومیت خاک می گردد.

آب و هوای منطقه بندر گز:

جلگه مازنداران دارای آب و هوای گرم و مرطوب است که معروف به آب و هوای معتدل خزری می باشد. عوامل مختلفی از قبیل نزدیکی به دریا، رطوبت زیاد و ریزش باران فراوان که میزان سالیانه آن حدود ۱۲۰۰ تا ۱۳۰۰ میلیمتر است، در بوجود آوردن این نوع آب و هوا نقش مهمی ایفا می کنند. گذشته از عوامل فوق عوامل طبیعی دیگری مانند وجود کوههای البرز، جهت و امتداد آنها، ارتفاع مکان، محصور بودن جلگه بین کوه و دریا و پوشش گیاهی، بادهای محلی، عرض جغرافیائی و پیش آمدن توده های هوای شمالی و غربی را نیز نمی توان نادیده گرفت، زیرا تمامی این عوامل دست بدست هم داده است تا چنین شرایط آب و هوایی (آب و هوای معتدل خزری) در کناره دریای خزر را بوجود آورده است. بخش بندر گز نیز چون در قسمت جنوب شرقی دریای مازندران واقع شده است، بالطبع از چنین شرایط آب و هوایی برخوردار است و بطور کلی دارای زمستانهای معتدل و تابستانهای گرم و کم باران می باشد. ناگفته نماند که بطور طبیعی مقدار باران شرق مازندران نسبت به غرب آن کمتر است و بمقتضای فصول تغییر می کند.

یخبندان در منطقه بندر گز بجز در نواحی کوهستانی به ندرت اتفاق می افتد. بعلاوه وجود جنگلهای انبوه جهان مورا در قسمت جنوبی این بخش که عامل مهمی در اعتدال هوای منطقه بشمار می رود، در تعدیل هوای بخش چه در فصل زمستان و چه در فصل تابستان کمک می کند. در زمستان بواسطه وزش بادهای شمال شرقی در کوهستان، تراکم ابرها و مقدار برف و باران بیشتر بوده و هوا در فصل زمستان در نواحی کوهستانی آن سرد و در تابستان معتدل و فرح بخش است.

میانگین بارندگی سالیانه آن تا حدود ۷۰۰ میلیمتر ثبت شده، ولی در بعضی از سالها این مقدار رو به افزایش رفته است. مقدار متوسط باران سالیانه در جلگه حدود ۶۰۰ میلیمتر و در دامنه کوهها به ۸۰۰ میلیمتر می رسد. ریزش باران در منطقه بندر گز بیشتر از شهریور ماه شروع شده و تا خرداد ماه هر سال مشاهده می شود.

در قسمتهایی از ارتفاعات که پوشیده از جنگل است، میزان بارندگی بیشتر است، زیرا ابرهای محلی که در ارتفاع کم در حرکتند، بعلت اشباع شدن و برخورد با این نواحی بصورت بارانهای ریز و ممتد به زمین فرو می ریزد که البته بدین ترتیب در تغذیه آبهای زیر زمینی تاثیر بیشتری دارد.

گرمترین ماههای سال تیر و مرداد و سردترین ماهها دی و بهمن است. حداکثر درجه حرارت در تابستان در منطقه ساحلی بندر گز در برخی از سالها تا حدود ۳۹ درجه سانتیگراد بالای صفر و میزان سرما به ۳ درجه سانتیگراد زیر صفر می رسد. میزان رطوبت نسبی در طول سال بین ۵۵ تا ۸۰ درصد متغیر است. وجود رطوبت و مرطوب بودن مداوم هوا باعث اعتدال هوا شده و دامنه گرما را کاهش می دهد.^۱

سردترین محل بخش، روستای بنفش تپه می باشد که حداقل درجه حرارت آن به ۸ درجه سانتیگراد زیر صفر و حداکثر درجه حرارت آن به ۳۷ درجه سانتیگراد رسیده است.^۲

چون منطقه فاقد ایستگاه هواشناسی است، ناچاراً از آمار و اطلاعات ایستگاه هواشناسی گرگان که تقریباً شبیه منطقه می باشد، استفاده شده است.

توضیح اینکه محتمل است مقدار بارندگی در منطقه اندکی بیش از گرگان باشد.

۱. اختلاف بین میانگین حداکثر و حداقل دما در یک محل را دامنه گرما گویند.

۲. آمار و اطلاعات هواشناسی گرگان و تحقیقات محلی نگارنده.

ویژگیهای طبیعی منطقه بندرگز/۱۳

(جدول میزان بارندگی، میزان رطوبت و درجه حرارت ۱۲ ماهه منطقه بندرگز در سال ۱۳۴۹-۵۰ شمسی)

ردیف	ماه	درجه حرارت سانتیگراد				میزان بارندگی ماهانه به میلیمتر	معدل رطوبت نسبی به درصد
		میانگین					
		مطلق	حداکثر	حداقل	حداکثر		
۱	فروردین	۸/۲	۱۶/۲	۵	۳۲	۱۲۳/۷	۷۳/۲
۲	اردیبهشت	۱۱/۸	۲۱/۵	۷	۳۲	۴۵/۱	۶۷/۶
۳	خرداد	۱۷/۸	۲۱	۱۰	۴۳	۳۵	۵۷/۳
۴	تیر	۱۹/۴	۲۸/۴	۱۴	۳۳	۱۸	۶۱/۶
۵	مرداد	۲۲/۵	۳۲/۲	۲۰	۳۸	۶۵	۵۸/۳
۶	شهریور	۲۳	۳۱/۱	۲۰	۳۶	۵۰/۵	۷۰/۶
۷	مهر	۱۸/۳	۲۷/۴	۱۵	۳۸	۵۶/۶	۶۸
۸	آبان	۱۴/۶	۲۳/۸	۱۰	۳۰	۱۶/۶	۶۹/۳
۹	آذر	۱۰/۲	۲۰/۷	۷	۲۹	۲۱/۱	۷۴
۱۰	دی	۴/۸	۱۳/۳	۱	۲۸	۲۳/۶	۶۹/۳
۱۱	بهمن	۲/۶	۱۱	۱	۱۸	۷۸/۴	۷۷/۶
۱۲	اسفند	۶/۵	۱۵/۳	۳	۲۷	۳۲	۶۷/۶
معدل ماهانه		۱۳/۳۹	۲۲/۴۹	۹/۲۵	۳۲	۵۳/۸	۶۷/۶

۱۴ جغرافیای تاریخی شهر بندر گز

معدل میزان بارندگی ۶ ساله منطقه که از ایستگاه هواشناسی سالهای ۱۳۵۳ الی ۱۳۵۹ شمسی استفاده شده است، به شرح زیر می باشد:

الف- میزان بارندگی:

۱- متوسط بارندگی سالیانه منطقه	۶۷۸٫۵ میلیمتر
۲- حداکثر	» » » ۸۱۷٫۵
۳- حداقل	» » » ۵۳۷

ب- پراکنش بارندگی:

۱- میزان متوسط بارندگی در فصل بهار	۱۳۱ میلیمتر
۲- » » » تابستان	» ۹۷٫۶
۳- » » » پائیز	» ۲۳۸٫۱
۴- » » » زمستان	» ۲۱۱٫۲

ج- درجه حرارت:

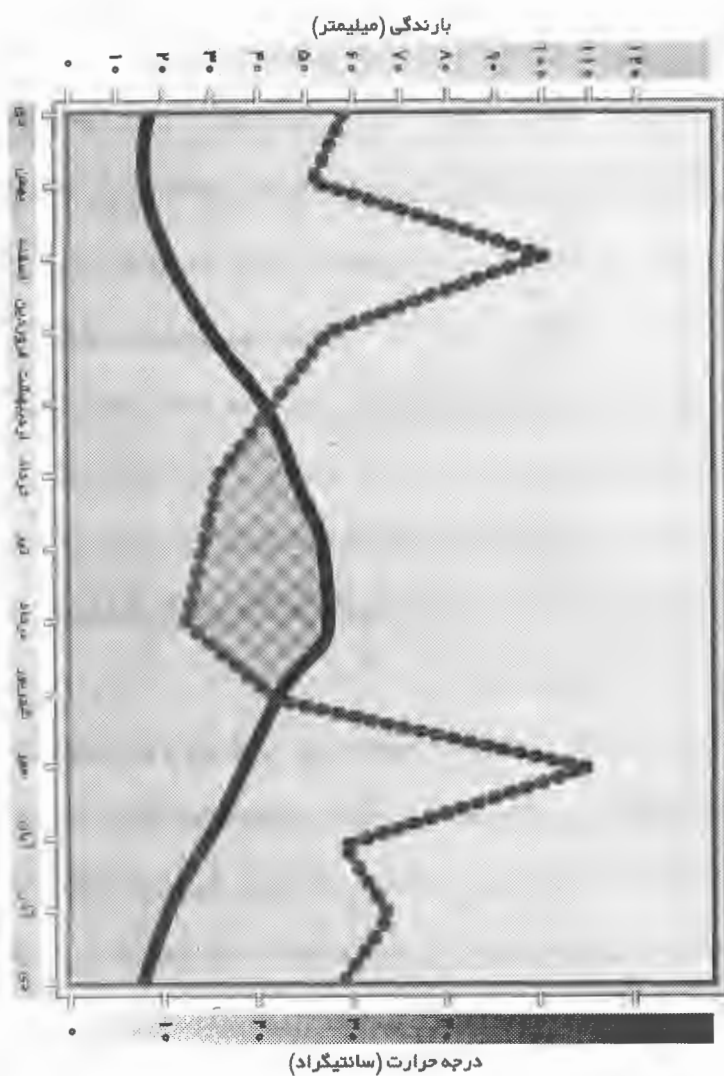
حداکثر درجه حرارت در گرمترین ماه سال (مدت ۶ سال) ۳۵٫۶ درجه سانتی گراد.

حداقل درجه حرارت در سردترین ماه سال (مدت ۶ سال) صفر درجه سانتی گراد.

ضمناً مطالعه منحنی آمپرو ترمیک منطقه نشان می دهد که حداکثر خشکی در

ماههای تیرو مرداد است و حداکثر بارندگی در ماههای مهر و اسفند می باشد.

منحنی آمپروتر میک منطقه

ویژگیهای طبیعی منطقه بندرگز ۱۵

منابع آب:

آبهای این منطقه به دو دسته سطحی و زیر زمینی تقسیم می گردد.

الف - آبهای سطحی (رودخانه ها) ب - آبهای زیر زمینی

الف - آبهای سطحی (رودخانه ها)

ریزشهای جوی فصل زمستان و بارانهای بهاری و آب شدن برفهای نواحی کوهستانی این منطقه موجب تشکیل و پیدایش رودهای فصلی و سیلابی و تقریباً دائمی در این بخش شده که در امر زراعت و فعالیتهای مربوط به کشاورزی و بالاخره گسترش پوشش گیاهی تاثیر فراوانی دارد.

ویژگیهای مهم رودهای این منطقه عبارتند از:

- ۱ - رودهای این منطقه در فصل زمستان و اوائل بهار بدلیل ریزش برف و باران در نواحی کوهستانی پر آب و برعکس در تابستان بعلت کمبود باران و کاهش ذخیره برف و افزایش تبخیر عموماً کم آب شده و بعضی از آنها نیز خشک می گردند.
- ۲ - طول رودها به دلیل نزدیک بودن فاصله بین محل سرچشمه رودها و مصب رودخانه (ساحل دریا) کوتاه بوده و از مسیری بلند و طولانی برخوردار نیستند.
- ۳ - در فصل ذوب شدن برفها برخی از رودها دچار طغیان می شوند و بصورت خطرناکی در می آیند.

- ۴ - تمامی رودهای این منطقه دارای مسیری جنوبی - شمالی بوده و عموماً از دامنه های شمالی کوههای البرز این منطقه (کوههای جهان مورا) سرچشمه می گیرند و

به خلیج گرگان می‌ریزند.

لازم به یادآوری است: با در نظر گرفتن موقعیت جغرافیایی منطقه بندر گز که در قسمت جنوب شرقی خلیج گرگان واقع شده است، از نظر موقعیت مکانی، نسبت به غرب استان از میزان بارندگی کمتری برخوردار است. از آنجا که کمی و زیادی ریزشهای جوی بر روی میزان آب رودها تاثیر مستقیم دارد، فقر نسبی شبکه آبهای روان این منطقه نیز بیشتر بخاطر تقلیل میزان بارندگی از غرب به شرق استان است.

مهمترین رودخانه‌های این منطقه عبارتند از:

۱- رودخانه گز: سرچشمه این رود ارتفاعات شاهکوه و وطنادر جنوب بندرگز می‌باشد. رودخانه گز مستقیماً به دریای مازندران می‌ریزد، مدت جریان رودخانه در طول سال در حدود ۹ ماه می‌باشد و طول رودخانه در محدوده بخش در حدود ۱۶ کیلومتر است که معمولاً آب آن جهت آبیاری زمینهای کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲- رودخانه جفاکنده: این رود نیز از ارتفاعات شاهکوه و وطنادر سرچشمه می‌گیرد و مستقیماً وارد خلیج گرگان می‌شود. مدت جریان رودخانه در حدود ۵ ماه است که معمولاً جهت آبیاری زمینهای کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۳- رودخانه نوکنده: رودخانه نوکنده از ارتفاعات بنفش تپه و وطنادر سرچشمه می‌گیرد و به خلیج گرگان منتهی می‌شود. طول مسیر رودخانه در محدوده بخش در حدود ۲۰ کیلومتر و مدت جریان رودخانه در سال ۷ ماه می‌باشد.

۴- رودخانه‌های وطنادر و استون‌آباد گل‌فرا و باغو: که آب در بیشتر ماههای سال

جریان دائمی دارد. از دره‌های کبود دره، محمد تقی بند سری، شیر هومند، بُز بگشت، کبود رَف، قُلُقُلّی و عقرب چشمه سر چشمه می گیرند و پس از مشروب کردن زمینهای اطراف خود به خلیج گرگان می ریزند.

از دیگر نهرهای عمده آن از مشرق به مغرب می توان کارکنده، سرطاق، سرمحله و ولفرا را نام برد که عموماً فصلی بوده و از آب چندانى برخوردار نیستند.

ب - آبهای زیر زمینی:

چشمه ها: اغلب چشمه های موجود در این منطقه از دامنه های شمالی کوههای البرز جاری بوده و در همان محل بمصرف آب آشامیدنی و آبیاری مزارع می رسند. بطور کلی در حدود هیجده چشمه در نقاط مختلف بخش بندر گز وجود دارد که مهمترین آنها به ترتیب اهمیت عبارتند از:

۱- بلبل چشمه: این چشمه در لیوان غربی جاری بوده و دارای آب شیرین و گوارا می باشد که معمولاً برای شرب و آبیاری زمینهای کشاورزی استفاده می شود.

۲- چشمه گز: واقع در روستای گز که دارای آب شیرین و گوارا است و برای شرب مورد استفاده قرار می گیرد.

۳- چشمه گلغرا: در روستای گلغرا که دارای آب شیرین است و بیشتر برای آبیاری زمینهای کشاورزی استفاده می شود.

بهره برداری از آبهای زیر زمینی:

بهره برداری از آبهای زیر زمینی در بخش بندر گز به شیوه های مختلف صورت می گیرد که رایج ترین و متداول ترین شیوه بهره برداری استفاده از آب قنات و چاههای

عمیق و نیمه عمیق می باشد.

۱- قنات: با وجود شبکه آبهای روان در این منطقه، معهذاً مردمان این منطقه از گذشته های نسبتاً دور در صدد استفاده از آبهای فرو رو بوده اند، و برای دستیابی به آن روشهای گوناگونی را بکار برده اند بطوریکه یکی از قدیمی ترین روشهای بهره برداری از آبهای زیر زمینی در این منطقه احداث قنات بوده است. این روش در گذشته بین روستائیان منطقه جهت جبران کمبود آب برای آبیاری زمینهای کشاورزی بسیار معمول و متداول بوده و طبق تحقیقات بعمل آمده در حدود ده رشته قنات دایر و بایر در محدوده این بخش وجود دارد که از گذشته ای نسبتاً دور باقی مانده است، ولی در سالهای اخیر با حفر چاههای عمیق و نیمه عمیق و بتونی و همچنین به لحاظ هزینه و اتلاف زیاد آب، قنات ها آن اهمیت سابق خود را در این بخش از دست داده و در نتیجه احداث آن صورت نمی گیرد. و فقط برخی از آنها که هنوز آبدهی قابل ملاحظه ای دارند مورد استفاده قرار می گیرند.

چاهها: یکی دیگر از روشهای بهره برداری از منابع آبهای زیر زمینی در این بخش حفر چاههای عمیق، نیمه عمیق، چاههای دستی و آرتیزین است.

طبق آمار جهاد سازندگی در بخش بندرگز در حدود ۳۵ حلقه چاه عمیق، ۴۵ حلقه چاه نیمه عمیق، ۸۵ حلقه چاه دستی و ۱۷ حلقه چاه آرتیزین وجود دارد که اغلب این چاهها برای آبیاری زمینهای کشاورزی و تامین آب آشامیدنی مورد استفاده قرار می گیرند. این طرز آبیاری روز بروز در حال توسعه است و کمک موثری به امور کشاورزی و جبران کمبود آب می نماید.

پوشش گیاهی:

پوشش گیاهی منطقه بندر گز رامی توان به سه دسته جنگل، مرتع و کشتزار تقسیم نمود. با توجه به متنوع بودن خاک آن، بخش بندر گز دارای پوشش گیاهی متنوع و بسیار غنی بوده و قسمت جنوبی این بخش که در واقع قسمت کوهستانی آنرا تشکیل می دهد، تماماً پوشیده از جنگل های انبوه است.

پوششهای گیاهی جنگلی آن از ارتفاع ۶۰ - ۲۱۴۰ متر از سطح دریا گسترش دارد که تا ارتفاع ۶۰۰ متر اکثریت درختان انجیلی و ممرزو از ارتفاع ۶۰۰ متر بیالا اکثریت درختان راش و ممرز با سایر گونه های پهن برگان می باشد.

در دامنه کوهستان و نقاط کمتر از ۱۸۰۰ متر که دارای آب و هوای معتدل و مرطوب است، به ویژه از لیوان تا وطنای بعلت زیاد رطوبت دریای مازندران انبوهی پوشش گیاهان از نوع درختان پهن برگ بیشتر به چشم می خورد ولی از ارتفاع ۱۸۰۰ متر به بالا بعلت ارتفاع زیاد و تغییرات عوامل اقلیمی و اکولوژیکی از جمله کاهش درجه حرارت از انبوهی درختان جنگلی کاسته می شود.

بطور کلی اجتماع توده رستنی این منطقه را بشرح زیر می توان تشریح نمود.

۱- درختان:

راش - ممرز - افرا - ملچ - توسکا - خرمندی - بلوط - بارانگ - نمذار - انجیلی - زبان گنجشک (ون) - آزاد درختچه ها: از گیل - ولیک - تمشک - سیاه تلو - گوجه وحشی

۲- نباتات یکساله:

سرخس - آقطی - گزنه - جاسبی - پونه - پامچال - فوفیون - بنفشه معطر - بنفشه سفید - اسپرولا - توت فرنگی وحشی - علف چای - مهر سلیمان - بارهنگ - سائیکولا - هویج کوهی و غیره

۳- نباتات علوفه‌ای:

یونجه - شبدر - خُل ماش - انواع چمن - انواع گراس

در منطقه جلگه‌ای، در فاصله بین کوه و ساحل دریا، جنگل بتدریج انبوهی خود را از دست می‌دهد تا جائیکه در این ناحیه تک درختان جنگلی بصورت پراکنده و با فاصله زیاد از هم دیده می‌شود. بطور کلی باید گفت که در این قسمت پوشش گیاهی طبیعی جای خود را به درختان میوه و زراعت گندم، جو، پنبه، شالی، جالیز و مختصری علوفه و غیره داده است و در قسمت وسیعی از مناطق ساحلی دریا نیز درختچه‌های گز بطور پراکنده دیده می‌شود. همچنین بخش بندرگز از داشتن مراتع ییلاقی و قشلاقی نیز بی‌بهره نبوده بطوریکه دارای مراتع وسیعی چه در نواحی جلگه‌ای و چه در مناطق کوهستانی برای تعلیف دامهای منطقه خود می‌باشد.

در بین مراتع متعدد این منطقه مراتع ییلاقی چمن ساور از معروفیت بیشتری برخوردار است و بعنوان یک منطقه ییلاقی دامداران این بخش محسوب می‌شود.

پوشش گیاهی این منطقه در تعدیل آب و هوا و تنظیم آب رودها و جلوگیری از فرسایش خاک دخالت مستقیم دارد و بطور غیر مستقیم در افزایش فرآورده‌های کشاورزی اثر می‌گذارد.

زندگی جانوری:

منطقه بندر گز با توجه به داشتن آب و هوای معتدل خزری و وجود نواحی جلگه‌ای و کوهستانی با پوشش گیاهی جنگلی، انواع مختلف حیواناتی که در اغلب نقاط مازندران زندگی می‌کنند، در این بخش نیز یافت می‌شوند.

پستاندارانی چون خوک وحشی - گوزن - گربه وحشی - خرس - گرگ - گراز شوکا و پرندگانمانند قرقاول - عقاب - مرغابی - اردک - کبک و خزندگان چون مار و لاک پشت وجود دارند. در آبهای دریای خزر و مصب رودخانه‌های آن نیز انواع جانوران آبی چون ماهیان (ماهی سفید - کپور - سوف - ماش - ارنج) زندگی می‌کنند که خوراک عمده اهالی مردم شهر و روستاهای این بخش را تشکیل می‌دهد.

فصل دوم

ویژگیهای انسانی منطقه بندرگز

ویژگیهای انسانی:

جمعیت: برابر سرشماری سال ۱۳۶۵ شمسی جمعیت بخش بندرگز (شهری و روستایی) بالغ بر ۴۲۱۸۷ نفر بوده است که از این تعداد ۱۱۳۳۵ نفر جمعیت شهری و بقیه که بالغ بر ۳۰۸۵۲ نفر می باشد^۱، در روستاها زندگی می کنند. با توجه به ارقام فوق ۷۵٪ از جمعیت این بخش را جمعیت روستایی تشکیل می دهد. از نظر تراکم جمعیتی بخش بندرگز دارای تراکم نسبتاً زیاد و تراکم نسبی جمعیت آن ۱۵۸ نفر در هر کیلومتر مربع می باشد.

بیشتر آبادیهای (مراکز جمعیتی) این بخش بطور زنجیره‌ای در قسمت جنوبی شاهراه آسیایی و بموازات آن با فواصلی نزدیک بهم و در پای جنگل کوههای جهان‌مورا که بخشی از کوههای البرز است، واقع شده‌اند.

علل وجودی شهر بندرگز:

در مطالعه جغرافیایی شهرها اولین پرسشی که پیش می آید، علل وجودی یک شهر در نقطه معینی است که در این بحث علل بیشماری مورد توجه جغرافی دانهاست. ما در این گفتار خود به این سؤال که چرا بندرگز در محل فعلی بوجود آمده و آیا محل فعلی مناسب و مساعد برای ایجاد شهر بوده است یا نه، اشاره می کنیم.

انسانهای دوره‌های گذشته بطور کلی برای سکونت خویش در هر محل چند عامل جغرافیایی را در نظر می گرفتند که عبارت بودند از آب و خاک، آب و هوا، جنبه دفاعی محل و بالاخره موقعیت جغرافیایی. زمین و آب از این نظر اهمیت فوق‌العاده‌ای

داشت که زندگی و ثروت انسانهای قدیمی بیشتر بدان بستگی داشت. آب و هواییز مانند آب و خاک در اقتصاد و یا به عبارت دیگر در سهولت تامین مسکن و فعالیت و بهره‌برداری محصولات کشاورزی نقش اساسی داشته است. جنبه دفاعی و همچنین موقعیت جغرافیایی نیز هر یک بنوبه خود در تکوین و ایجاد شهرها تاثیر کلی داشته است. دریا و منابع آن و راههای آبی مربوط به آن نیز از عوامل مهمی است که در پیدایش و گسترش شهرها دخالت زیادی داشته و دارد بطوریکه اغلب شهرهای قدیمی و مهم دنیا در کنار رودخانه‌ها و دریاها بوجود آمده‌اند. منابع غنی دریایی و فعالیتهای مربوط به صید و صیادی و بهره‌برداری از راههای آبی آن و ایجاد روابط تجاری با سرزمینهای مجاور دریا و کشورهای همسایه و همچنین وجود زمینهای حاصلخیز کناره‌ای و بسیاری از عوامل مثبت دیگر می‌تواند در پیدایش و گسترش شهرهای ساحلی سهم مهمی را داشته باشد. حال با توجه به مطالب فوق به سهولت می‌توان به علل وجودی شهر بندر گز در چنین محیط جغرافیایی پی برد. پس بطور کلی دریا و نواحی ساحلی آن می‌تواند در تکوین و پیدایش شهرهای بندری نقش مهمی ایفا کند.

ریشه‌گیری شهر بندر گز نیز در درجه اول در نتیجه وجود دریا و نیاز مردم روستا و شهرهای دور و نزدیک این سامان مانند گرگان، دامغان و شاهرود^۱ به راههای آبی و دریایی برای مبادلات کالا و داد و ستد با همسایه شمالی ایران (روسیه) بوده است.

۱. چنانکه در کتاب جغرافیای استان سمنان آمده است، ترقی شاهرود ناشی از روابط تجاری ایران و روسیه در دوره قاجاریه و قرار داشتن شاهرود در مسیر راه فرعی شاهرود به گرگان و بندر گز بوده است. زیرا راه گرگان به تهران همواره بر اثر بارندگی باتلاقی بوده و کالاهای روسی که در بندر گز تخلیه می‌گردیدند، از راه مطمئن و نزدیک بندر گز، گرگان، شاهرود به تهران و سایر ولایات ایران منتقل می‌شدند.

تاریخچه پیدایش شهر بندر گز:

از تاریخ بنا و پیدایش شهر بندر گز اطلاع چندان دقیقی در دست نیست، ولی با مراجعه و استناد به برخی از کتابهای تاریخی می توان گفت که شهر بندر گز از قدمتی نسبتاً تاریخی برخوردار است. چنانکه در کتاب عارف دیهیم دار بنیانگذار سلسله صفویه آمده است که شاه اسماعیل صفوی برای تسخیر نواحی شرق دریای خزر تا منطقه خواجه نفس واقع در شمال بندر ترکمن (بندر شاه سابق) پیش رفت^۱ و تمام قصبات کنار دریا را اشغال نموده و به هنگام مراجعت از آنجا در بندر گز توقف کرد و به استراحت پرداخت. این مطلب گویای آن است که قدمت تاریخی شهر بندر گز به دوره قبل از شاه اسماعیل صفوی می رسد. در آن زمان بندر گز قصبه بسیار کوچکی بود که از چندین خانه و مغازه چوبی و تخته ای تشکیل می شد که در آن موقع هنوز نام بندر گز را به خود نگرفته بود و شاید آنرا کناره می نامیدند. از زمان شاه اسماعیل صفوی به بعد تا پایان دوره صفویه، بندر گز دارای تاریخ چندان روشنی نیست و هیچ حادثه و تحول مهمی که قابل گزارش باشد، در آن اتفاق نیفتاده است و از سرنوشت آن اطلاع چندان نیست. عمده ترین تحولات شهر بندر گز را می توان در زمان کریم خان زند و بعد از آن جستجو کرد. طبق تحقیقات انجام شده پیشرفت مقدماتی شهر بندر گز در دوره کریم خان زند اتفاق افتاده است. در این دوره بود که نخستین ارتباط دریایی بین ایران و روسیه تزاری پس از گذشت سالها همجواری از طریق دریای مازندران برقرار گردید. این ارتباط از ناحیه ای (بندر گز فعلی) که در آن زمان بنام کناره نامیده می شد، آغاز و در ابتدا از اهمیت چندان برخوردار نبود، اما با گذشت زمان بتدریج بر

۱. در آن زمان شهری بنام بندر ترکمن (بندر شاه سابق) وجود نداشت.

اهمیت آن افزوده شد بطوریکه استمرار این ارتباط موجب پیدایش شهر (بندری) بنام بندر گز در ساحل جنوب شرقی دریای مازندران گردید. در آنموقع قریه گز که در فاصله ۴ کیلومتری جنوب شهر قرار داشت، یکی از قدیمی ترین و پرجمعیت ترین روستاهای این منطقه محسوب می شد. از آنجائیکه این قریه تا کرانه دریا فاصله چندانی نداشت، برخی از اهالی آن و روستاهای مجاور در مواقع بیکاری راهی دریا می شدند و به کار صید و صیادی می پرداختند. بتدریج با بالا گرفتن فعالیتهای مربوط به صید و افزایش جمعیت ماهیگیر فعالیتهای دیگری از قبیل ایجاد آلونک های چوبی نیز در کنار دریا بوجود آمد که این آلونک ها بیشتر مورد استفاده همان صیادان محلی قرار می گرفت. از طرف دیگر چون زمینهای کشاورزی گز نیز به سبب افزایش جمعیت این قریه برای فعالیتهای کشاورزی چندان کافی نبود عده ای از مردم همراه با فعالیتهای ماهیگیری زمینهای ساحلی را نیز آباد و جهت کشت و زرع آماده نموده و مورد استفاده قرار می دادند.

البته در آن سالها و به ویژه در اوائل حکومت آقا محمد خان قاجار پیشنهاد ایجاد یک بندر تجاری در ساحل جنوب شرقی دریای خزر جهت داد و ستد و مبادلات بازرگانی بین دو کشور ایران و روسیه چندین بار توسط کشور همسایه شمالی یعنی دولت روسیه تزاری مطرح شده بود. در آنزمان در روسیه تزاری شخصی بنام کاترین دوم (کاترین کبیر ۱۷۲۹ - ۱۷۹۶ میلادی) سلطنت می کرد که زنی با هوش و با عزم و جاه طلب بود. در دوره حکومت او روسها به یک آرامش نسبی داخلی دست یافته بودند. در نتیجه بفکر دست اندازی به کشورهای همسایه منجمله کشور ایران افتادند و در صدد بودند که نقطه ای در ساحل جنوب شرقی دریای خزر را به تصرف درآورند تا بتوانند

تاسیساتی را جهت فعالیتهای اقتصادی در آنجا دائر نمایند. از نظر روسها در آنموقع بهترین نقطه برای احداث تاسیسات تجاری قسمت جنوب شرقی خلیج گرگان یعنی ساحل دریای بندر گز بود.

برای رسیدن به این مقصود روسها بارها اقدام به تصرف این منطقه نمودند، ولی هر بار که اقدام به تسخیر آن می کردند، با مخالفت و مقاومت شدید دولت ایران روبرو می شدند. تا اینکه در سال ۱۷۸۱ میلادی یکی از فرماندهان ناوگان روسی بنام کاپیتان وانونیچ موفق شد از آقا محمد خان قاجار امتیاز و اجازه انتخاب و ساخت یک نقطه تجاری در کنار ساحل جنوب شرقی خلیج گرگان را برای بازرگانان روسی کسب نماید.^۱

اما پس از مدتی تاخیر، روابط سیاسی بین ایران و روسیه به علت حمایت کاترین دوم از استقلال کشورهای منطقه قفقاز که تا دوره نادرشاه با جگزاران ایران بودند و لشکرکشی آن امپراطوری به سرحدات شمالی ایران در سال ۱۷۹۶ میلادی به تیره گی گرائید.^۲

نتیجه اینکه احداث تجارتخانه و استفاده از آن توسط روسها سالها بتعویق افتاد. چنین بنظر می رسد که احداث تجارتخانه بین سالهای ۱۲۴۵-۱۲۵۰ ه. (۱۸۳۰ - ۱۸۳۵ م) یعنی بعد از عقد معاهدات ننگین گلستان و ترکمانچای در دوره فتحعلیشاه صورت گرفته باشد، چون یکی از مفاد عهدنامه ترکمانچای رضایت به انعقاد یک عهدنامه تجاری بین ایران و روسیه و حق اعزام کنسول و نمایندگان تجاری به هر منطقه

۱. ملکونوف، سفرنامه ملکونوف به سواحل جنوبی دریای خزر، ترجمه مسعود گلزاری، چاپ اول ص ۲۴

۲. تاریخ ایران از دوران باستان تا پایان سده هجدهم میلادی، ترجمه کریم کشاورز ص ۶۱۹

از مناطق ایران که روسها لازم بدانند، (سیر سفاین تجارتی مملکتین در بحر خزر) بود. با احداث تجارتخانه توسط ایران در ساحل بندر گز و اجاره آن به نمایندگی های تجارتی روس بلافاصله روابط تجاری و اقتصادی بین دو کشور ایران و روسیه برقرار گردید و کشتی های تجاری روسیه محصولات روسی را در انبار تجارتخانه بندر گز تخلیه و در مقابل محصولات ایرانی را به بازارهای روسیه حمل می کردند.

با شروع کشتیرانی اولیه در بندر گز توسط روسها و افزایش تدریجی جمعیت بر تعداد آلودگی های گلی و چوبی آن نیز بتدریج افزوده شد و بدنبال آن کاروانسرائی بزرگ و چند دکان نیز که در دست ارامنه روس بود، بوجود آمد. با بوجود آمدن این اماکن در حقیقت باید گفت که سنگ اصلی بنای شهر بندر گز گذاشته شد که در آن هنگام همچنان بنام کناره نامیده می شد. هر چند در آن موقع بندر گز فاقد هر گونه تاسیسات بندری بود، ولی با گذشت زمان و افزایش جمعیت بیشتر بتدریج موقعیت مناسب تری را برای ایجاد تاسیسات بندری پیدا نمود و در نتیجه با توجه به موقعیت جغرافیایی مناسب آن، دولت وقت اقدام به اعزام کارشناسان آلمانی و روسی به این محل نمود و پس از انجام بررسی های لازم و با تشخیص اینکه بندر گز مستعد پیشرفت و ترقی بوده و برای برقراری ارتباط و مبادله کالاهای تجاری با کشورهای اروپایی از طریق دریا و کشتیرانی تحقیقاً این محل نزدیکترین و مناسب ترین مکان جهت احداث بندر (اسکله) در قسمت جنوب شرقی دریای مازندران می باشد و احیای آن بسود کشور ایران خواهد بود.

قوت گرفتن چنین مقوله ای در بین دولتمردان وقت بلافاصله با توافق دولتین ایران

و روسیه تزاری در سال ۱۸۵۰ میلادی با احداث یک اسکله چوبی بطول چندین متر فعالیت‌های بندری و کشتیرانی گسترده و مستحکمتری نسبت به گذشته در بندر گز توسط روس‌ها شروع شد^۱. در این مرحله بود که روابط تجاری بین کشور ایران و کشورهای اروپایی نیز از طریق دریای خزر برقرار گردید.

با برقراری روابط تجاری مستحکم بین کشور ایران و کشورهای اروپایی بویژه کشور شوروی سابق گروه‌های مختلف انسانی از خارج و داخل کشور وارد منطقه شدند و بکار تجارت پرداختند بطوریکه روز بروز بر تعداد جمعیت منطقه همچنان افزوده می‌شد تا جائیکه تدریجاً با افزایش جمعیت، ساختمان‌هایی به سبک جدید که متأثر از معماری روسی بود، در آن احداث و سکونت جمعیت بیشتری در آن آغاز گردید و به مرور ایام شهر کوچکی بنام «بندر جز» بوجود آمد.

روس‌ها اولین گروه مهاجر خارجی بودند که بقصد تجارت وارد بندر گز شدند. این تجار که کمابیش از سوی دولتشان حمایت می‌شدند، عمدتاً از اعتبار کافی برخوردار بودند و بکار تجارت رونقی خاص بخشیدند. بعد از روس‌ها دومین گروه مهاجر به این منطقه ارمنی‌ها بودند. هجوم گروه‌های مهاجر ارمنی به این منطقه موجب افزایش جمعیت و رونق هر چه بیشتر بازار تجارت گردید. با توسعه و گسترش فعالیت‌های تجاری و مبادلات بازرگانی بین کشورهای ایران و شوروی و کشورهای اروپایی، دولت ایران در صدد ایجاد تاسیسات بندری مجهزتر و اسکله‌های بارگیری

(عکس فوق متعلق به یکصد سال پیش است و نمای قسمتی از اسکله چوبی بندر گز را نشان می دهد).

دور نمای پل بندر جز که در ساحل بحر خزر است و قایق های متعلق به گمرک خانه و اشخاصی که با ناو

مشغول صید ماهی می باشند.

بهرتر جهت پهلو گرفتن کشتیهای بزرگ تجاری در ساحل بندر گز برآمد و برای انجام این کارها از کارشناسان بلژیکی دعوت و مقدمات توسعه آن فراهم گردید و با فعالیت بلژیکی ها کار ساختمانی تاسیسات بندری آن به پایان رسید.

این بندر به سبب مناسب بودن موقعیت بندری و جغرافیایی آن و داشتن اسکله های مجهز بارگیری بتدریج فعالیتهای بندری آن توسعه و رونق فراوان یافت.

در سال ۱۲۹۸ شمسی بار دیگر این بندر مورد توجه بیش از پیش دولت قرار گرفت و اقدامات ویژه ای در امر توسعه و گسترش فعالیتهای بندری بعمل آمد و با احداث پل گمرک بطول یک و نیم کیلومتر در مدخل دریا موجبات گسترش بیشتر فعالیتهای بندری آن فراهم گردید بطوریکه در آن زمان بندر گز از دومین بنادر مهم شمال ایران و از بنادر معروف و بی نظیر کشور بشمار می رفت.

گفتنی است که در آن هنگام بندر گز بواسطه داشتن موقعیت خاص اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روز به روز بر اهمیت آن افزوده می شد و با بوجود آمدن حرف و مشاغل گوناگون و متنوع که خود لازمه پیشرفت آن بود، موجب جذب جمعیت فعال و کار آمد مهاجر از شهرهای مازندران، گرگان، دامغان، شاهرود، سمنان، سنگسر (مهدیشهر) و شهمیرزاد و دیگر شهرهای ایران گردید و با افزایش تدریجی جمعیت اقداماتی نیز در زمینه های شهرسازی، احداث خیابانهای جدید، ایجاد پارک شهر، تاسیسات، کارخانجات پنبه پاک کنی، شالیکوبی، روغن گیری و سایر تاسیسات دولتی و خصوصی صورت گرفت و با عبور راه آهن سراسری از مدخل شهر و اتمام ساختمان ایستگاه راه آهن در سال ۱۳۰۶ شمسی و ارتباط آن با شهرهای بزرگ مسیر راه آهن سراسری موجب شود که این بندر در آن زمان بعنوان یکی از مهمترین بنادر و مراکز ارتباطی و فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در منطقه جنوب شرقی دریای مازندران محسوب شود.

اما این پیشرفته‌ها بنا به عللی دوام چندانی نیافت و دیری نپائید که بنادری مانند بندر انزلی و بندر نوشهر و با اتمام راه آهن سراسری نیز بندر ترکمن گوی سبقت را از بندر گز ربودند و امور صادرات و واردات بین ایران و اتحاد جماهیر شوروی سابق را بیش از پیش به چنگ آوردند و در نتیجه بندر گز اهمیت و موقعیت ویژه خود را رفته رفته از دست داد تا جائیکه فعالیت‌های بندری آن بطور کلی قطع و متوقف گردید و با عقب نشینی آب دریا این بندر بتدریج بصورت یک بندر متروکه درآمد.

وجه تسمیه بندر گز:

بندر گز مرکب از دو کلمه بندر و گز می باشد که هر کدام به تنهایی معانی خاصی را در بر دارد.

بندر در لغت بمعنی محل بارگیری کشتی‌ها و توقف آنها در کنار دریا و بندرگاه و همچنین شهر کنار دریا نیز می باشد. کلمه گز نام روستایی است در فاصله ۴ کیلومتری جنوب بندر گز در پای جنگل کوه‌های جهان‌مورا در مسیر جاده قدیم بهشهر - گرگان که قبل از پیدایش بندر گز این روستا وجود داشته است. در واقع نامگذاری شهر مورد بحث بنام بندر گز بواسطه نزدیک بودن به روستای گز از نام این روستا ریشه گرفته و بصورت پیش بندر روستای گز محسوب می شده است.

همچنین در مورد وجه تسمیه بندر گز برخی اعتقاد دارند که با توجه به تغییرات نام آن بعلت رویش درختچه‌های گز در زمینه‌های نیمه شور قسمت شمالی شهر بندر گز و قرار گرفتن شهر در کنار دریای خزر، این شهر بنام «بندر جز» معروف گردید و در دوره پهلوی در سال ۱۳۱۶ شمسی کلمه جز که معرب گز می باشد، مجدداً به گز تبدیل و از آن پس بنام بندر گز نامیده شد.

سیمای قدیمی بندر گز:

(سابقه وجودی بندر گز در کتب و فرهنگهای مختلف) در کتب و فرهنگهای مختلف منجمله فرهنگ معین در مورد بندر گز چنین آمده است.

«بندر جز معرب بندر گز، بندری است در جنوب شرقی بحر خزر، از بخشهای شهرستان گرگان که ۷۳۴۶ تن جمعیت دارد. این بندر در ۴۸ کیلومتری غرب گرگان و ۲۰ کیلومتری جنوب بندر شاه قرار دارد. اولین ایستگاه از بندر شاه بطرف تهران، بندر جز می باشد.»

همچنین در نشریه اطلاعات سالانه ایران سال ۱۳۳۹ شمسی آمده است «بندر گز یکی از زیباترین شهرها و بندری بود که رضا شاه در کنار دریای مازندران بنا نموده است. این شهر در حقیقت یک شهر کوچک صنعتی نیز بشمار می رود و دارای دو کارخانه بزرگ پنبه پاک کنی و سه کارخانه روغن کشی و دو کارخانه صابون پزی است. این بندر بواسطه کم شدن معاملات بازرگانی با همسایه شمالی و همچنین پائین آمدن آب دریای خزر و هجوم نیروهای نظامی شوروی سابق به این شهر نه تنها از بین رفت، بلکه خیابانها و ساختمانهای آن بصورت مخروبه ای درآمد.»

در کتاب فرهنگ دهخدا در صفحه ۳۱۲ در مورد بندر گز چنین آمده است:

«معرب آن بندر جز است، بندری است در جنوب شرقی بحر خزر از بخشهای گرگان که ۴۰۰۰ تن جمعیت دارد. این بندر در ۴۸ کیلومتری باختر گرگان و در ۲۰ کیلومتری جنوب بندر شاه قرار دارد، اولین ایستگاه از بندر شاه بطرف تهران بندر گز می باشد بندر گز مرکز بخش و در گذشته قبل از احداث بندر شاه اهمیت بیشتری داشته است. بندر گز قبل از احداث بندر شاه بندر شهرهای گرگان، شاهرود و دامغان محسوب می شد، ولی پس از احداث بندر شاه و عقب نشینی آب دریای مازندران اهمیت خود را از دست داد.»

در کتاب فرهنگ عمید در صفحه ۲۵۴ در مورد بندر گز چنین بیان شده است.
«بندر جز یا بندر گز از بنادر ایران در کنار بحر خزر و شهرستان گرگان لنگرگاه
کشتی های کوچک و دارای ۵۰۰۰ نفر جمعیت است».

در صفحه ۳۲۸ دائرة المعارف سرزمین و مردم ایران نیز چنین آمده است:
«شهر بندر گز در ۲۰ کیلومتری جنوب بندر ترکمن و در ۴۸ کیلومتری غرب
گرگان و در کرانه خلیج گرگان قرار گرفته است. پیش از ایجاد بندر ترکمن بندر
تجاری گرگان، شاهرود و دامغان بود. از طرفی عقب نشینی آب دریا نیز در عدم
کارایی لازم بندری آن باعث شد تا حدی از ترقی بازماند و با اینحال بواسطه تاسیس
کارخانه های متعدد از قبیل پنبه پاک کنی، برنج پاک کنی، روغن کشی و واقع بودن
برس راه شوسه، گرگان، بهشهر و بندر ترکمن و خط آهن دارای اهمیت زیادی است.»

در کتاب شناخت دریای مازندران و پیرامون آن در صفحه ۱۹۹ نیز آمده است:
«این شهر قبل از احداث بندر شاه اهمیت بیشتری داشته است. در ۴۸ کیلومتری
غرب گرگان و ۲۰ کیلومتری جنوب بندر شاه در ساحل خلیج گرگان واقع شده و این
محل قبل از احداث بندر شاه، بندر شهرهای گرگان، شاهرود و دامغان محسوب
می شده است و مال التجاره قابل ملاحظه ای از این بندر وارد و صادر می گردید.
ولی پس از احداث بندر شاه و عقب نشینی آب دریای مازندران اهمیت خود را از
دست داد. تنها منبع اقتصادی این شهر وجود چند کارخانه و چند آبادی مجاور است.
آب آشامیدنی سکنه از چاه تامین می گردد.»

اولین ایستگاه راه آهن از بندر شاه بطرف تهران، بندر گز می باشد و سه راه شوسه
بشهرهای گرگان، بهشهر و بندر شاه از آن منشعب می گردد. بندر گز در سرشماری
سال ۱۳۴۵ مجموعاً ۶۱۰۰ نفر جمعیت داشته است. یک کارخانه پنبه پاک کنی
دولتی یک کارخانه برنج کوبی و دو کارخانه روغن کشی در این شهر دایر است.

همچنین در پاورقی صفحه ۱۳۳ کتاب گریان زمین که در رابطه با مطالبی راجع به استرآباد می باشد و این مطالب نیز از کتاب ایران و قضیه ایران، تالیف لرد کرزن استخراج گردیده، آمده است.

«بندر گز که گاهی کناره هم خوانده می شود، مجموعه حزن آوری از آلونک های گلی و سایبان ها در ساحل دریاست و کاروانسرای بزرگی در آنجاست و یک گمرک خانه ایرانی و چند تا دکان که در دست ارامنه روس است و اقامتگاه کنسولی روس و نمایندگی شرکت های کشتی رانی قفقاز و مرکوری و از دهکده گز که قصبه ای جنگلی با هزار نفر سکنه است، سه میل فاصله دارد.»^۱

در صفحه ۱۲۹ کتاب مذکور آمده است:

«بندر گز در فاصله سی میلی استرآباد بر کنار خلیج استرآباد واقع شده است و بندر این ولایت (استرآباد) می باشد که تا این اواخر امیرخان سردار سیف الملک مرد جوانی که برادر یکی از همسران شاه، حاکم آنجا بود، می گویند سیرت و صفاتی که او را شایسته این مقام والا کرده باشد، نداشته است و بیشتر بدان سبب او را آنجا فرستاده بودند که از شرش در تهران آسوده باشند.»

و در صفحه ۱۳۳ همین کتاب در مورد اشغال بندر گز توسط روسها نیز چنین آمده است: «روسها ظاهراً بیش از بیست سال است که در صدد اشغال بندر گز که لنگرگاه ایرانی در داخل خاک این کشور است، می باشند. به این خیال که پادگانی در آنجا مستقر سازند، اما دولت ایران از این کار آنها جلوگیری کرد و چون از دست اندازی بر گز محروم شدند، هر چند که این محل وضع فلاکت باری دارد، باز شاه (مظفرالدین شاه) بهیچوجه مایل نیست که آنجا را از دست بدهد و مبادرت به چنین کاری سرانجامی ناهنجار خواهد داشت. اخیراً شایع کرده اند که روسها می خواهند

پادگانی در حدود قره‌سو که رودخانه کوچکی است که سی میلی مشرق استرآباد سرچشمه می‌گیرد و در شش میلی جنوب مصب گرگانرود و در دریای خزر می‌ریزد، بدست آورند. چنین جریانی همان اثراتی را خواهد داشت که ممکن بود از اشغال بندر گز پیش آید و در واقع استرآباد را در چنگ اقتدار روسها قرار خواهد داد.^۱

امیرخان سردار سیف‌الملک حاکم بندر گز در دوره ناصرالدین شاه

بندر گز و اهمیت آن در گذشته:

بندر گز در طول پیدایش خود نسبت به شهرهای همجوارش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و مورد بازدید بسیاری از مردان بزرگ تاریخ قرار گرفته است بطوریکه مردان بزرگی مانند شاه اسماعیل صفوی بنیانگذار سلسله صفویه و حسینقلی خان جهانسوز (برادر آقا محمد خان قاجار) و گریبایدوف بزرگ پدر گریبایدوف کوچک (پدر وزیر مختار روسیه در ایران) و بسیاری از شخصیت‌های کشوری و لشکری داخلی و خارجی از این بندر بازدید نموده‌اند و خاطراتی از خود بیادگار گذاشته‌اند.

چنانکه در کتاب عارف دیهیم دار آمده است: «شاه اسماعیل بعد از این که سواحل دریای خزر را تا منطقه (خواجه نفس) اشغال کرد^۱، از آنجا مراجعت نمود و در بندر گز توقف کرد.

چون روز تابستان بود، مرشد خانقاه^۲ که در جنگ و راه پیمائی بعد از ظهر نمی‌خوابید، آن روز بعد از غذای ظهر تصمیم گرفت که استراحت کند و به خواب رفت. ناگهان بر اثر فریادهای یا نقین یا نقین از خواب بیدار شد و برخاست و شنید مردمی که در کوچه می‌دوند، فریاد می‌زنند: یا نقین - یا نقین.

یا نقین کلمه ترکی بود و معنای آتش سوزی را می‌داد و شاه اسماعیل با قدری حیرت متوجه شد که مردم مازندرانی بندر گز هم به حریق می‌گویند یا نقین. شاه اسماعیل بیرون رفت و مشاهده نمود آنهایی که می‌دوند و فریاد می‌زنند، سطلی یا طشتی هم به دست دارند و فهمید که می‌خواهند با آن ظرف آب بر آتش بریزند و حریق را خاموش نمایند. وقتی شاه اسماعیل به منطقه حریق زده رسید، مشاهده کرد که آتش خیلی تند است و مردم با آب سطل یا طشت‌های خود نمی‌توانند آن را

۱. خواجه نفس در مشرق دریای خزر و در شمال بندر ترکمن امروزی (بندر شاه سابق) است.

۲. منظور شاه اسماعیل صفوی

خاموش کنند. یک ردیف دکان که نزدیک دریا ساخته شده بود، می سوخت و مردم بدست یکدیگر سطل و طشت می دادند و آن که از همه به حریق نزدیک تر بود، آب را روی آتش می ریخت.

شاه اسماعیل متوجه شد مردم نمی توانند آن حریق را خاموش کنند و دستور داد که سربازانش برای خاموش کردن حریق به مردم شهر کمک نمایند و چهل ستون از سربازان شاه اسماعیل بین دریا و منطقه آتش سوزی قرار گرفتند و در هر ستون چهل سرباز بود و بیست ستون از سربازها سطل های اصطبل سپاه را که پر از آب می شد دست بدست می دادند تا این که به منطقه آتش سوزی می رسید و آخرین نفر آن را روی آتش می ریخت و سطل خالی را بدست سربازی می داد که کنارش در راس یک ستون ایستاده بود و او سطل خالی را بدیگری می رسانید تا این که به آخرین سرباز کنار دریا می رسید و او سطل را پر از آب می کرد و بدست سربازی می داد که در ابتدای ستون آب رسان ها قرار داشت. باین ترتیب از چهل ستون سرباز بیست ستون بطور دائم سطل های خالی را بسوی دریا بر می گرداندند که پر از آب بشود.

در نتیجه آب طوری روی آتش ریخته می شد که مجالی برای حرارت آتش باقی نمی ماند تا این که منطقه ای را که آب روی آن ریخته شده خشک کند و باز شعله ور نماید. در هر لحظه بدون انقطاع بیست سطل آب روی شعله های آتش ریخته می شد و همین که شعله عقب می رفت آخرین سربازی که باید سطل آب را بر آتش بریزد، یک قدم بسوی جلو بر می داشت و پای خود را روی آوار خاموش شده حریق می نهاد و آب را بسوی شعله های دیگر پرتاب می کرد. بعد از دو ساعت تلاش سربازها که بین دریا و منطقه حریق زده خط زنجیری بوجود آورده بودند، آتش بکلی خاموش شد و از سرایت حریق بجاهای دیگر ممانعت بعمل آمد.

بعد از این که حریق بکلی خاموش شد، وجوه محلی، بحضور شاه اسماعیل

رسیدند و از این که وی به سپاه خود دستور داد که آتش را خاموش کنند، از او تشکر کردند و گفتند اگر شما امروز در بندر گز نبودید، تمام شهر می سوخت و مردم نمی توانستند آتش را خاموش نمایند.

شاه اسماعیل که متوجه شده بود خانه ها و دکان های شهر بیشتر با چوب ساخته شده، گفت در شهرهای آذربایجان مثل اردبیل و تبریز بندرت حریق بوقوع می پیوندد و اگر حریقی بوجود بیاید، زود خاموش می شود، چون مصالح ساختمان خانه ها و دکان ها سنگ و آجر است و چوب بمصرف نمی رسد، مگر برای در و پنجره و تیر سقف ها. سکنه محلی گفتند که در این جا از قدیم خانه ها با چوب ساخته می شد، چون تنها مصالح ساختمانی که در این جا بدون قیمت می باشد، چوب است و هر کس می تواند آره و تبر خود را بردارد و با یک قاطر به جنگل برود و هر درخت را که مایل است، با آره قطع نماید و الوار آن را بر پشت قاطر بگذارد و بشهر بیاورد و برای خود خانه بسازد.

در صورتی که آوردن سنگ از کوه و زدن خشت و پختن آن در کوره برای مردم خیلی گران تمام می شود. این است که بجز معدودی از مردم که توانگر هستند، دیگران خانه های خود را با چوب می سازند.

شاه اسماعیل گفت شما می دانید اگر در این شهر حریق در بگیرد، ممکن است که تمام خانه های شهر بسوزد، چرا در فکر چاره نیستید.

وجوه محلی پرسیدند چگونه در فکر چاره باشیم و آیا می توان مانع از بروز حریق شد؟ شاه اسماعیل گفت اگر احتیاط را رعایت کنید، از بروز حریق جسریری می شود؛ اما از همه نمی توان انتظار احتیاط داشت و آتش سوزی را همواره کسانی بوجود می آورند که احتیاط نمی کنند و نه فقط خود بلکه شهری را می سوزانند.

لیکن هر وقت که این بلا بر اثر بی احتیاطی افراد نازل شد، شما می توانید

خساراتی را که بر مردم وارد می آید، جبران کنید؛ خاصه آنکه خسارات وارد بر مردم زیاد نیست. چون بقول شما مصالح ساختمان خانه در این جا رایگان است. وجوه محلی نظری با هم مبادله کردند، زیرا نمی توانستند بفهمند که شاه اسماعیل چه می گوید. مرشد خانقاه پرسید آیا مردم این جا زکاة می دهند یا نه؟

وجوه محلی جواب دادند در این شهر هر کس که بضاعت داشته باشد، زکاة می دهد. شاه اسماعیل پرسید مردم زکاة خود را بکه می دهند؟

همه جواب دادند که زکاة خود را به شیخ محمد صالح رودآبی می دهیم که اکنون در این جا نیست و به گنبد قابوس رفته است.

شاه اسماعیل گفت در شهری مثل این جا هر دفعه که حریق بروز می کند، ممکن است نیمی از شهر بسوزد، یکی از موارد واجب مصرف زکاة این است که از آن محل خسارات وارد بر مردم را بر اثر حریق جبران کنند.

من تازه وارد این جا شده ام و از وضع این شهر بخوبی اطلاع ندارم، ولی ظاهر شهر نشان می دهد که در این شهر فقیر نیست یا این که بقدری کم است که من هنوز ندیده ام. وجوه شهر جواب دادند که در این شهر سائل وجود ندارد، ولی فقیر آبرومند هست.

شاه اسماعیل گفت من چون شیخ محمد صالح رودآبی را ندیده ام، نمی توانم خود به او بگویم که یک قسمت از اموال زکاة را که نزد اوست، اختصاص به جبران خسارات ناشی از حریق بدهد و اگر یک سال یا دو سال آتش سوزی نشد، قسمتی را که مخصوص آتش سوزی می باشد، بمصرف نرساند و بگذارد که ذخیره بشود و مردم هم زکاة را سال بسال می دهند و اگر پنج سال آتش سوزی نشود، مقدار قابل ملاحظه از وجهی که باید بمصرف جبران آتش سوزی برسد، نزد شیخ محمد صالح رودآبی می ماند.

وجوه محلی گفته شاه اسماعیل را تصدیق نمودند و حیرت کردند که چرا آن راه

حل برای جبران خسارات وارد بر حریق زدگان تا آن روز بنظرشان نرسیده بود و گفتند همین که شیخ محمد صالح رود آبی از گنبد قابوس مراجعت کرد، توصیه مرشد بزرگ را به او ابلاغ خواهند کرد.

شاه اسماعیل گفت در شهری مثل شهر شما جبران خسارات وارد. از حریق مثل نماز و روزه از واجبات است و باید همواره در فکر آن باشید و فکر نکنید که چون یکسال حریق اتفاق نیفتاد، سال دیگر حریق بوقوع نمی پیوندد. باین ترتیب مرشد خانقاه اردبیل اولین بیمه حریق را در دنیا پایه گذاری کرد. شاید قبل از شاه اسماعیل در کشورهای دیگر کسانی بفکر افتاده باشند که بیمه حریق برقرار کنند تا این که بعد از یک آتش سوزی، حریق زدگان از حیز هستی ساقط نشوند، ولی در تاریخ اسم آنها نوشته نشده و اثری از اقدامشان دیده نمی شود و اولین بار شاه اسماعیل آن کار عام المنفعه و پسندیده را بنیان نهاد و محل جبران خسارات مردم حریق زده را هم از محل زکاة قرار داد تا این که اولاً مردم بدون اشکال بدهند و ثانیاً تحمیل بر افراد بی بضاعت نشود و افراد بی بضاعت از دادن زکاة معاف بودند و فقط کسانی که درآمد آنها از حد معین بیشتر بود، زکاة می دادند.

آنچه شاه اسماعیل در بندر گز بنیان گذاری کرد، بقدری مفید واقع گردید که در چند شهر دیگر از بلاد مازندران که خانه های چوبی داشتند، از آن روش پیروی کردند و از محل زکاة بیمه حریق برقرار نمودند و بنظر می رسد که آن روش تا پایان دوره صفویه نیز در بعضی از شهرهای مازندران باقی بود و آنگاه از بین رفت.^۱

ملاقات گریبایدوف بزرگ (پدر وزیر مختار روسیه در ایران) با حسینقلی خان جهانسوز (برادر آقا محمدخان قاجار) در بندر گز:

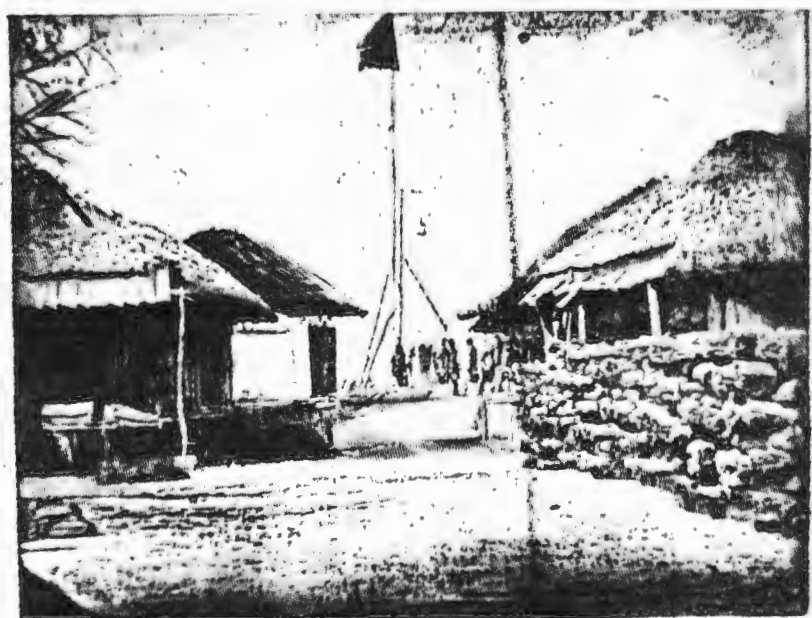
راجع به نحوه این ملاقات در کتاب خواجه تاجدار چنین اشاره شده است «وقتی

(کاکانوروز) فرستاده کریمخان زند به استرآباد که حسینقلی خان به بندر گز رفته و ممکن است: تا چند روز دیگر مراجعت ننماید و اگر میل دارد که او را به زودی ببیند، باید به (بندر گز) برود. مسافرت حسینقلی خان به بندر گز برای ایجاد یک نیروی دریایی بود، در حدود توانائی او و امکان صنعتی محلی. در آن موقع چند تن از صاحبان کشتی های ترکمانی سفاین خود را به بندر گز آورده بودند تا اینکه حسینقلی خان ببیند و خریداری کند و آن کشتی ها را پایه نیروی دریایی خود نماید و در آینده بتدریج با خرید کشتی های دیگر نیروی دریایی خود را در این منطقه توسعه دهد. موقعی که حسینقلی خان وارد بندر گز شد، یک کشتی بازرگانی هم که از شمال دریای مازندران می آمد، وارد بندر گز گردید و لنگر انداخت و مسافری کشتی اجازه خواستند که قدم به خشکی بگذارند. یکی از مسافری که قدم به خشکی نهاد، مردی بود نویسنده و فاضل به اسم (گریبایدوف) و بمناسبت سکونت در قفقاز قدری زبان فارسی می دانست و برای صحبت کردن با کسبه بندر گز احتیاج به دیلماج نداشت. حسین قلی خان وقتی شنید که یک مرد روسی از کشتی پیاده شده که زبان فارسی صحبت می کند، مایل شد با وی مذاکره نماید و طرفین راجع به اوضاع روسیه و ایران مذاکره کردند و کشتی حامل گریبایدوف عصر آن روز لنگر برداشت و از بندر گز رفت. (گریبایدوف) فاضل روسی که در آن روز در بندر گز با حسینقلی خان صحبت کرد، بعد دارای پسری شد که به اسم الکساندر سرگیه ویچ گریبایدوف به ایران آمد و در سال ۱۸۲۸ میلادی مطابق با سال ۱۲۴۴ هجری قمری سی و پنج سال از سن آن پسر می گذشت، اما در محافل ادبی روسیه بسیار مشهور بود و امروز هم گریبایدوف کوچک که در زمان سلطنت فتحعلیشاه وزیر مختار روسیه در ایران بود از نویسندگان دراماتیک (نویسندگان نمایشنامه) درجه اول روسیه بشمار می آید. گریبایدوف کوچک در کشور ایران از سه جهت معروف است: اول این که متن روسی معاهده ترکمن چای از طرف او نوشته شده و مواد معاهده را وی تنظیم کرد. دومین علت

ویژگیهای انسانی منطقه بندر گز

معروفیت او در ایران این است که وی بدستور (نسل رود) وزیر امور خارجه روسیه تاریخ ایران را نوشت. سومین علت معروفیت گریبایدوف در ایران واقعه قتل وی در زمستان سال ۱۸۲۸-۱۸۲۹ میلادی مطابق با ۱۲۴۴ هجری قمری در محلی موسوم به (باغ ایلچی) در تهران می باشد.

در هر حال حسینقلی خان در بندر گز مردی را دید که مدتی بعد از آن پسرش با تدوین عهدنامه ترکمانچای و آنگاه سکونت در تهران به عنوان وزیر مختار دولت روسیه تزاری نام خود را در تاریخ دوره قاجاریه باقی گذاشت. در همان روز که حسینقلی خان در بندر گز با گریبایدوف بزرگ مذاکره کرد، کاکانوروز خود را به آنجا رسانید و نامه کریم خان زند را بدست حسینقلی خان داد^۱.

عکس مربوط به بندر جز و گمرکخانه و اجزای آن و ابتدای پل است

۱. خواجه تاجدار، ژان گورفرانسوی، ترجمه ذبیح الله منصوری، جلد اول و دوم

پلان شهر بندرگز

در سال ۱۳۳۸ شمسی

شمال

- ۱- خیابان بهودی
- ۲- = ایستگاه راه آهن
- ۳- = بلوار
- ۴- = انبار نفت
- ۵- = شهریاری
- ۶- = خیام
- ۷- = روشن آباد
- ۸- = حمام کوچک
- ۹- = کوچه مسجد
- ۱۰- = کوچه اقبالی
- ۱۱- = احمدی
- ۱۲- = سماعت
- ۱۳- = پیروزی
- ۱۴- = خیابان نادری

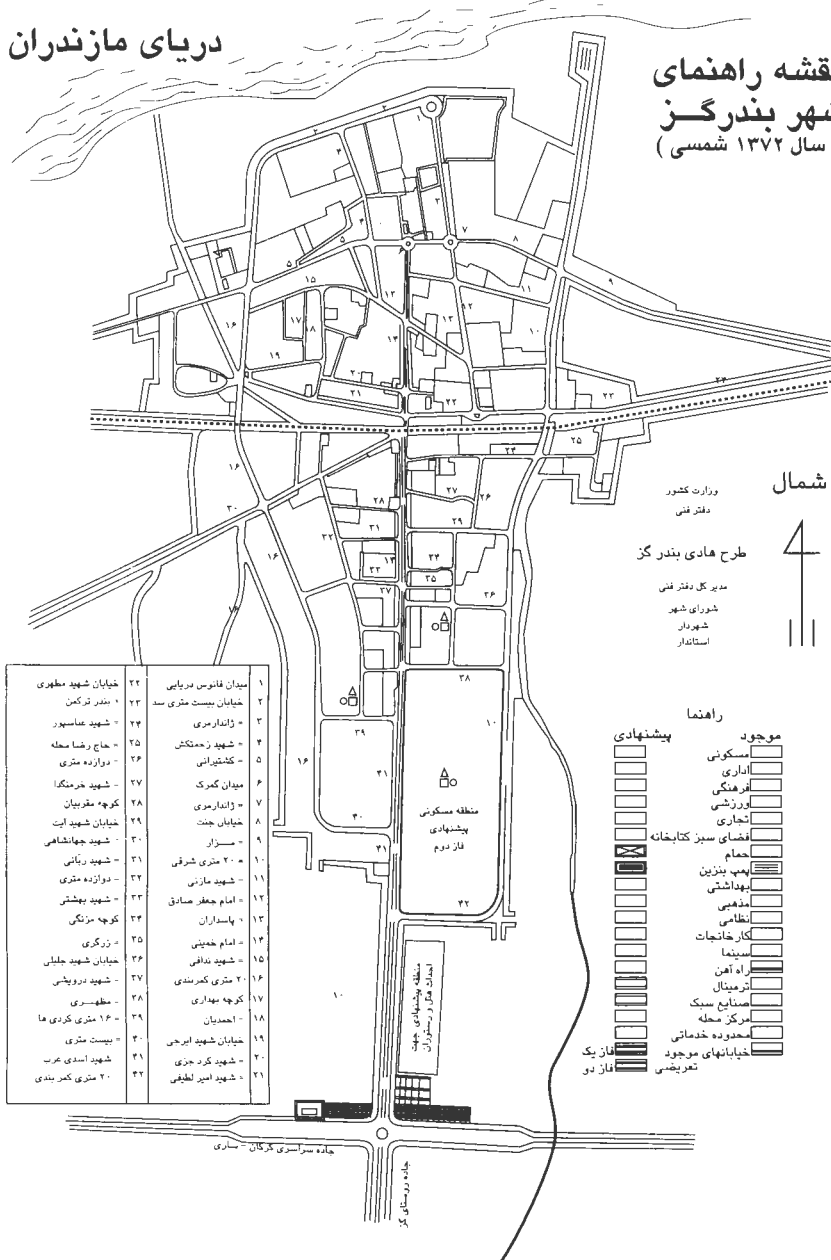
خلاصه‌ای از سیمای فعلی شهر بندر گز:

بندر گز نام یکی از شهرهای شهرستان کردکوی است. این شهر بین بخش گلوگاه و بخش مرکزی کردکوی واقع شده و در واقع یکی از شهرهای شمالی ایران در کناره دریای خزر بشمار می‌رود.

این شهر در فاصله ۱۶ کیلومتری غرب کردکوی و در فاصله ۴۵ کیلومتری باختر گرگان و در حدود ۳۵۷ کیلومتری تهران بر سر راه شوسه و راه آهن تهران- گرگان قرار دارد و فاصله هوایی آن تا تهران ۲۶۷ کیلومتر و فاصله بندر گز تا تهران از طریق راه آهن ۴۴۲ کیلومتر است^۱. از نظر سبک شهرسازی دارای بافت و ترکیبی آمیخته از معماری سنتی و روستایی و شیوه‌های جدید ساختمان سازی است. مصالح مورد استفاده در ساختمانهای قدیمی این منطقه به جهت نزدیکی به جنگل بیشتر از چوب درختان جنگلی و کاهگل است و بام این ساختمانها از سفال پوشیده شده و بعلاوه رطوبت زیاد زمین و بطور کلی آب و هوای مرطوب منطقه، ساختمانها را بر روی پایه‌هایی از تنه قطور درختان کهن جنگل و یا پایه‌های سنگ چینی شده بنا کرده‌اند. البته امروزه معماری سنتی و روستایی جای خود را به روشهای مدرن و شهرسازی جدید داده است و تیر آهن، آجر، سیمان و مصالح جدید دیگر جایی برای سفال و چوب درختان جنگلی باقی نگذاشته است؛ معه‌ذا نمونه‌هایی از اینگونه منازل را در حال حاضر می‌توانیم در برخی از نقاط شهری بندر گز مشاهده کنیم. این شهر دارای خیابانهای متعددی است که مهمترین آنها عبارتند از: خیابان امام خمینی، خیابان شهید اسدی عرب، خیابان نوکنده، خیابان پاسداران. خیابان بندر ترکمن. هر کدام از این خیابانها دارای خیابانهای فرعی بوده و این خیابانهای فرعی بوسیله کوچه‌های تنگ و باریک با یکدیگر مربوط می‌شوند. در مسیر خیابان امام دو فلکه نسبتاً کوچک که هر کدام از آنها تقریباً شبیه به چهارراهی به نظر می‌رسد، در وسط شهر خود نمایی می‌کند.

دریای مازندران

نقشه راهنمای
شهر بندرگز
(سال ۱۳۷۲ شمسی)

چگونگی رشد و توسعه شهر بندر گز و علل آن:

توسعه و گسترش شهر بندر گز در سالهای اخیر بویژه پس از انقلاب اسلامی فوق العاده سریع و بی سابقه بوده، ولی این توسعه و گسترش متأسفانه بگونه‌ای غیر اصولی و بدون توجه به موازین و اصول نوین شهرسازی تنها در جهت شمالی و جنوبی شهر صورت گرفته است که علت آنرا می‌توان چنین بیان کرد:

۱- علت توسعه شهر در جهت جنوبی آن یکی بخاطر موقعیت جغرافیایی و اقتصادی مناسب این منطقه نسبت به سایر مناطق بندر گز بوده، زیرا این قسمت از شهر کلاً در مسیر جاده اصلی منتهی به شاهراه آسیایی قرار گرفته و از امکانات بهتری برخوردار است و در آینده نیز بخاطر داشتن امکانات بالقوه از توسعه و گسترش بیشتری برخوردار خواهد بود دیگر اینکه وجود جاده ترانزیتی تهران- مشهد و تمرکز کارگاههای صنعتی و برخی از دواير دولتی و امکانات رفاهی بالقوه و سهولت استفاده از وسایل نقلیه عمومی و استفاده از فضای سبز طبیعی اطراف این محیط زمینه را برای گسترش هر چه بیشتر شهر به سمت جنوب فراهم نموده است.

۲- علت توسعه و گسترش شهر در جهت شمالی آن نیز بیشتر بخاطر پائین بودن قیمت زمین آن است. این امر سبب شده که اکثر مردم محروم روستاها و مهاجرین منطقه هزار جریب به این قسمت از شهر جذب شوند و سکونت گزینند. ناگفته نماند گسترش شهر در جهت غربی و شرقی آن بسیار بطشی و کند بوده و هیچگونه هماهنگی با قسمت‌های شمالی و جنوبی آن ندارد، زیرا این قسمت‌ها از امکانات رفاهی کمتری چون آب و برق و راههای ارتباطی مناسب برخوردار است. با توجه به گسترش بی تناسب شهر شایسته است که مسئولین ذی ربط از هم اکنون برای جلوگیری از گسترش غیر اصولی آن چاره‌اندیشی نمایند تا در آینده دچار مشکلات غیر قابل

جبرانی نگردند. ضمناً برای جلوگیری از گسترش بی‌رویه شهر در یک جهت، شهرداری می‌تواند با پیاده‌نمودن طرح جامع شهر و همچنین ایجاد امکانات و جاذبه‌های رفاهی در نواحی کم‌توسعه یافته مردم را تشویق به خانه‌سازی در اینگونه محدوده‌ها نماید تا اینکه شهر شکلی متناسب بخود بگیرد.

قومیت و زبان:

طبق تحقیقات انجام شده عموم ساکنین منطقه بندر گز ایرانی هستند و اقوام غیر ایرانی اعم از عرب و اروپایی و غیره در این بخش زندگی نمی‌کنند و مهاجرین این بخش به استثنای پناهندگان افغانی و چند پزشک بنگالی و هندی، عده‌ای سیستانی، دماوندی، دامغانی، تودرواری، سنگسری، پروری، شهمیرزادی و چند خانواده ارمنی در مرکز این بخش و روستاهای اطراف زندگی می‌کنند که از گذشته‌ای نسبتاً دور به این منطقه مهاجرت کرده‌اند.

برخی از این مهاجرین ایرانی در طی سالهای طولانی اقامت خود در این منطقه با مردم بومی این بخش در آمیخته‌اند بطوریکه همراه با همه اهالی به لهجه گیلکی مازندرانی تکلم می‌نمایند و گویش‌های دیگری که بصورت پراکنده در شهرها و روستاهای استان مازندران مورد استفاده قرار می‌گیرد، در این بخش وجود ندارد.

مردم بخش بندر گز از قبایل مختلف مانند: کردی، خاکی ترابی، کرد رستمی، ریاحی، درزی، درویشی، ملاح، جزی، عسگری، جمال، اسلامی، بای، کمالی، کاویان، علوی، کلاگر، نسیمی، لیوانی، مسعودی، صفار، دماوندی، منوچهری، حسینی، سپانلو، صلبی، ترکمانغلامی، موسوی، نکاحی، هاشمی، هادیان، اسدی، طاهری، لشگر بلوکی، جهانشاهی، احمدی و میرزائی، تشکیل شده‌اند.

زبان مردم این بخش فارسی و به لهجه گیلکی مازندرانی نیز تکلم می‌کنند.

دین و مذهب:

تمامی مردم این بخش پیرو دین اسلام و مذهب شیعه اثنی عشری می باشند. مردم این بخش به مسائل مذهبی دلبستگی فراوانی دارند و در اجرای آن علاقه مندی شدیدی را بخرج می دهند. وجود چندین امام زاده و ده ها مسجد و تکیه در این بخش خود نشانگر تعصبات خاص مذهبی مردم این بخش می باشد و این تعصبات مذهبی در رنگ و پی آنها ریشه دوانیده و غیر قابل تزلزل است. این مردم در طول تاریخ و در هر شرایطی به مقدسات دینی و مذهبی خود همچنان پای بند بوده و می باشند. گفتنی است همانطور که قبلاً ذکر شد، در گذشته عده ای زیادی از آرامنه کلیمی و اتباع شوروی سابق در این شهر سکونت داشته اند^۱ که فعلاً از تعداد آنها بمیزان قابل ملاحظه ای کاسته شده است تا حدی که تعداد خانواده های آنها به تعداد انگشتان دست هم نمی رسد. از آرامنه سابق تنها یک قبرستان که بنام قبرستان آرامنه معروف است، در مجاورت قبرستان عمومی شهر باقی مانده است که دارای درختانی از سرو و کاج می باشد.

آداب و سنن:

مردم بخش بندرگز مانند مردم سایر مناطق استان مازندران از آداب و رسوم گذشتگان خود پیروی می کنند و به آن سخت پای بندند و بطور کلی عروسی ها، عزاداری ها، رفت و آمدها، خواستگاری ها، اجرای مراسم مذهبی و ملی و اعیاد بهمانگونه که در کل مملکت اجرا می گردد، تقریباً با تفاوتهای اندکی نیز در بین مردم این بخش رایج می باشد. مردم این بخش به مسائل مذهبی سخت علاقه مندند و مذهب

۱. فزونی جمعیت آرامنه بقدری بود که آنها توانستند با استفاده از نفوذ خود در منطقه بندرگز شخصی بنام آوانسیان را در سال ۱۳۰۵ شمسی بنمایندگی مجلس انتخاب کنند.

در زندگی آنها نقش آفرین است بطوریکه در اجرای مراسم اعیاد مذهبی مانند عید قربان- عید فطر علاقه مندند زیادی از خود نشان می دهند و همچنین اجرای مراسمی مانند عروسی ها، عیدها و مرگ و میرها معمولاً آمیخته با مذهب و تعلیمات مذهبی است. در جشن های عروسی پهلوانان مراسم کشتی برپا می دارند و کشتی گیری که پشت همه رابه خاک می رساند، بعنوان پهلوان به حاضرین معرفی شده و انعام به او داده می شود.

یکی از اعتقادات مذهبی که در بین مردم این بخش بیشتر مورد توجه می باشد، اجرای مراسم عزاداری در ماه محرم است. این مراسم از اول ماه محرم شروع و در شب هفتم محرم از شدت بیشتری برخوردار می گردد بطوریکه از روز هفتم تا دهم محرم مردم با برپایی مراسم عزاداری و دسته های زنجیر زنی و سینه زنی از روستا به شهر و از شهر به روستاها حرکت می کنند و در روز دهم ماه محرم اکثر روستائیان این بخش برای اجرای مراسم سوگواری در شهر بندر گز (مرکز بخش) گرد هم می آیند.

مهاجرت:

منطقه بندر گز در سالهای اخیر بصورت یکی از مناطق مهاجر فرست در محدوده شهرستان کردکوی درآمده است. از علل مهمی که موجب مهاجرت مردم این بخش به شهرهای اطراف شده است را می توان عدم وجود امکانات رفاهی و پائین بودن درآمد اقتصاد روستایی این بخش دانست چه برخی از مردم این بخش تصور می کنند با مهاجرت به شهرهای اطراف می توانند از امکانات رفاهی بیشتری برخوردار گردند. ضمناً همه ساله تعداد زیادی از افراد تحصیل کرده و خانواده های مرفه شهر بندر گز و روستاهای اطراف آن به شهرهای بزرگتر بخصوص گرگان مهاجرت می نمایند. در گذشته ای نه چندان دور بندر گز بعلت داشتن موقعیتهای مناسب اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بعنوان یکی از شهرهای مهاجر پذیر در قسمت جنوب شرقی دریای خزر خودنمایی می کرد و گروهها و خانواده های پراکنده ای از شهرهای استان سمنان (مانند شاهرودی ها- دامغانیها- سنگسری ها- شهمیرزادی ها- پروری ها)^۱ و سایر شهرهای استان مازندران، سیستان و بلوچستان و گیلان به این منطقه مهاجرت نموده اند. برخی از این گروههای مهاجر چنان با اهالی بخش مخلوط شده اند که نمی توان آنها را از دیگران تشخیص داد. غیر از زابلی ها و بلوچستانی ها بقیه گروهها تقریباً زبان اصلی خود را بکلی فراموش نموده و از هر جهت مازندرانی شده اند. همچنین بعضی از مهاجرین تیره ها و فامیلهای نسبتاً بزرگی را تشکیل داده اند و آبادیهایی را نیز بوجود آورده اند؛ مثل زابلی ها که از تجمع آنها آبادیهای ابراهیم آباد و حسین آباد بوجود آمده است.

۱. بطوریکه در حال حاضر نیز عده زیادی از مردم شهرهای نامبرده همچنان در این بخش زندگی می کنند.

فصل سوم

ویژگیهای اقتصادی منطقه پندرگز

کشاورزی و محصولات عمده:

به جهت حاصلخیز بودن زمینهای کشاورزی منطقه بندر گز، اغلب مردم این بخش به کار کشاورزی و فعالیتهایی در رابطه با کشاورزی اشتغال دارند.

از آنجا که قریب ۷۵٪ از اهالی این بخش را جمعیت روستایی تشکیل می دهد، اقتصاد بخش مزبور بیشتر بر پایه کشاورزی و دامپروری استوار است. کشاورزان این منطقه با زمینهای کوچک و محدودی که در اختیار دارند، به کشت و تولید انواع محصولات کشاورزی به ویژه گندم و برنج می پردازند. کشت و تولید برنج که در واقع یکی از اساسی ترین مواد غذایی کشاورزی مردم این بخش محسوب می شود، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در سالهای اخیر بخصوص بعد از پیروزی انقلاب اسلامی بر میزان وسعت زمینهای زیر کشت آن افزوده شده و اکثر کشاورزان این منطقه برنج مورد نیاز سالیانه خود و خانواده خویش را معمولاً بشرط داشتن آب برای آبیاری از قطعه زمینی که در اختیار دارند، برداشت و تامین می نمایند.

به غیر از کشت گندم و برنج کشت سایر محصولات کشاورزی از قبیل پنبه، دانه های روغنی (سویا) - سیب زمینی - پیاز - سبزیجات و انواع میوه و مرکبات نیز در بین کشاورزان این بخش معمول و متداول می باشد و هر ساله مقداری از محصولات کشاورزی مازاد بر مصرف خود را در بازارهای محلی و دور دست به فروش می رسانند و از این طریق امرار معاش می نمایند.

امروزه تقریباً ۱۴۶۲۲/۵ هکتار زمین در این بخش زیر کشت می باشد^۱ که در

حدود ۸۰٪ آن بصورت دیمی و ۲۰٪ بقیه آن بصورت آبی کشت می شود^۱ ضمناً در این میان زراعت پنبه و برنج سهم بیشتری را از نظر کشت آبی به خود اختصاص داده است.

در نواحی کوهپایه ای این منطقه بعلت شیب زیاد زمین که معمولاً فاقد زمینهای مسطح و هموار برای انجام فعالیتهای کشاورزی می باشد و از امکانات بالقوه کشاورزی کمتری برخوردار است، کشاورزان برای جبران این کمبودها و افزایش وسعت زمینهای زیر کشت معمولاً با استفاده از شیوه ایوان بندی که مستلزم مخارج و کار فراوانی است، مشکل کمبود زمین را تا حدی برطرف می نمایند. اینگونه زمینها را زمینهای کشاورزی پلکانی شکل هم می گویند.

در زمینهای ایوان بندی شده و همچنین زمینهای شیب دار دامنه کوهها استفاده از ابزارهای جدید کشاورزی میسر نبوده و بیشتر از وسایل کشاورزی سنتی و نیروی حیوانات بهره می گیرند، ولی در زمینهای جلگه ای و مسطح این بخش برای کشت و برداشت محصولات کشاورزی معمولاً از ماشین آلات مکانیزه مانند تراکتور، بذرپاش، کُمباین، تیلر و غیره استفاده می گردد که در بالا بردن میزان فرآورده های کشاورزی نقش موثری دارند. یکی دیگر از راههای افزایش فرآورده های کشاورزی در این بخش به کارگیری کودهای شیمیایی و بذر اصلاح شده و استفاده از سموم دفع آفات نباتی می باشد.

مهمترین محصولات کشاورزی بخش بندر گز عبارتند از:

الف- محصولات غذایی: به ترتیب سطح زیر کشت شامل گندم، جو، برنج، سبزیجات و صیفی جات می باشد. با توجه به موقعیت خاص جغرافیایی و اقلیمی بخش بندر گز و فراوانی آب و مساعد بودن خاک کشت همه گونه محصولات

کشاورزی در آن میسر بوده و از بین انواع محصولات کشاورزی بیشترین سطح زیر کشت مربوط به گندم می باشد.

گندم:

طبق آمار بدست آمده از میزان کل اراضی کشاورزی منطقه هر ساله معادل ۵۵۷۳ هکتار آن زیر کشت گندم قرار می گیرد و مقدار تولید سالیانه آن حدود ۱۸۵۰۰ تن است^۱ که تقریباً بیشترین سهم تولید را در بین محصولات مختلف کشاورزی به خود اختصاص داده است.

جو:

کشت جو معمولاً در زمینهای کم قوت و زمینهایی که کیفیت مطلوبی را جهت کشت سایر محصولات کشاورزی دارا نمی باشند، صورت می گیرد. میزان وسعت زمینهای زیر کشت جو طبق آمار ارائه شده از طرف جهاد سازندگی بخش بندر گز معادل ۳۳۸ هکتار می باشد و میزان محصول آن بالغ ۱۲۰۰ تن است^۲

برنج:

از کل اراضی زیر کشت آبی بخش بندر گز حدود ۲۴۱۶ هکتار آن به کشت برنج اختصاص دارد و سالیانه در حدود ۷۵۵۰ تن شالی برداشت می شود^۳. هر ساله مقداری از شالی و برنج تولید مازاد بر احتیاج منطقه بعنوان مهمترین اقلام صادراتی به نقاط مختلف کشور به ویژه شهرهای آمل و بابل صادر می شود.

۱. ماخذ: اداره خدمات کشاورزی بخش بندر گز

۲. ماخذ: جهاد سازندگی بخش بندر گز

۳. ماخذ: اداره خدمات کشاورزی بخش بندر گز

سبزیجات و صیفی جات:

سبزیجات و صیفی جات نیز از محصولات مهم کشاورزی بخش بندر گز محسوب می شوند که مقادیر زیادی از اراضی این بخش را بخود اختصاص داده اند. میزان وسعت زمینهای زیر کشت اینگونه محصولات کشاورزی طبق آمار اداره خدمات کشاورزی بخش بندر گز در سال زراعی ۶۹-۶۸ معادل ۲۰۸۵ هکتار است^۱ و با توجه به تولید انبوه آن همه ساله صدها کامیون سبزیجات و صیفی جات این منطقه به شهرهای مختلف کشور به خصوص شهرهای تهران، مشهد، بهشهر، گرگان حمل می شود.

باغات:

بخش بندر گز به علت داشتن عوامل مساعد طبیعی مانند آب و هوای مرطوب، خاک حاصلخیز بصورت یکی از مراکز مهم باغداری استان مازندران در آمده است. اغلب خانه ها و باغ های این بخش خصوصاً نوکنده، لیوان، گز و بندر گز مشجرو بیشتر شامل مرکبات و درختان سیاه ریشه است. وسعت سطح زیر کشت باغات طبق آمار بدست آمده در حدود ۸۹۱ هکتار است^۲ که انواع درختان میوه مانند پرتقال، نارنج، نارنگی، لیمو، سیب، گوجه سبز (آلوچه درختی) هلو، شفتالو، آلبالو، انگور، انار، انجیر، توت و گردو در آن پرورش داده می شود.

ب- محصولات گیاهان صنعتی: محصولات مهم گیاهان صنعتی بخش بندر گز عبارتند از پنبه- لوبیای روغنی (سویا). در گذشته کشت کنف و نیشکر نیز در میان کشاورزان این منطقه معمول و متداول بوده، ولی بعلت کاهش اهمیت اقتصادی آن بتدریج کشت اینگونه گیاهان صنعتی اهمیت سابق خود را از دست داده است و کشت آن کمتر صورت می گیرد.

۱. ماخذ: اداره خدمات کشاورزی بخش بندر گز

۲. ماخذ: اداره خدمات کشاورزی بخش بندر گز

پنبه:

בעלת مساعد بودن شرایط اقلیمی منطقه، کشت پنبه هم بصورت دیم و هم بطریق کشت آبی از گذشته‌ای نسبتاً دور در بین کشاورزان این بخش معمول بوده و از نظر اقتصادی برای کشاورزان منطقه کشت پنبه یکی از با صرفه‌ترین کشت‌ها محسوب می‌شود بطوریکه الیاف پنبه به عنوان محصول اصلی و تخم پنبه با ۲۲ درصد پروتئین به عنوان محصول فرعی از نظر تجاری دارای اهمیت بسیار بوده و اثر فوق‌العاده مهمی را در تجارت و اقتصاد و بویژه در صنایع این بخش بجای گذاشته است که از جمله اثرات مهم آن تاسیس کارخانه‌های مختلف و متعدد پنبه پاک‌کنی و روغن‌کشی را در شهر بندر گز می‌توان ذکر نمود که افراد زیادی را مشغول به کار نموده است.

قابل ذکر است که این محصول مفید نسبت به سالهای قبل از انقلاب هم از نظر مقدار تولید و هم از نظر سطح زیر کشت به نصف کاهش پیدا کرده است؛ البته عوامل گوناگونی در کاهش سطح زیر کشت و میزان تولید پنبه دخالت داشته است؛ اما یکی از مهمترین عوامل کاهش میزان تولید پنبه جایگزینی کشت برنج بجای کشت پنبه با توجه به قیمت افزوده برنج و افزایش مصرف برنج در نتیجه و افزایش بی‌رویه جمعیت در سالهای اخیر می‌باشد. در حال حاضر میزان زمینهای زیر کشت پنبه طبق آمار زراعی سال ۱۳۶۸ بالغ بر ۳۱۶۶ هکتار و میزان تولید پنبه (وش) بطور تقریبی در حدود ۵۵۷۰ تن در سال است.^۱

سویا (لوبیا روغنی):

سویا یکی از دانه‌های روغنی است که محتوی مقدار زیادی مواد غذایی و پروتئینی می‌باشد و مصارف گوناگون دارد؛ گذشته از اینکه روغن آن مصرف خوراکی دارد. از کنجاله آن نیز جهت تغذیه دام و طیور در دامپروری‌ها و مرغداری‌ها استفاده

۱. ماخذ: اداره خدمات کشاورزی بخش بندر گز

می شود. اصل و منشأ این گیاه صنعتی از سرزمین چین است و از چند نوع تشکیل شده که مهمترین انواع آن زودرس، متوسط رس، دیررس و خیلی دیررس است. کشت سویا در سالهای اخیر در منطقه بندر گز توسعه و گسترش نسبتاً زیادی پیدا کرده است و با توجه به اینکه این گیاه نیز یکی از گیاهان استراتژی و سودآور بشمار می رود، هر ساله بر میزان سطح زیر کشت این محصول افزوده می شود. میزان زمینهای زیر کشت سویا طبق آمار زراعی سال ۱۳۶۸ بالغ بر ۴۹۳۸ هکتار و میزان برداشت محصول آن بالغ بر ۹۵۵۰ تن بوده است که در مقایسه با سال ۱۳۶۶ حدود ۴۵ درصد افزایش نشان می دهد.^۱

نمونه‌ای از مزارع سویا (لوبیای روغنی) در بخش بندر گز

(وسعت زمینهای کشاورزی منطقه بندر گز)

وسعت کل بخش بندر گز	۲۶۷۰۰ هکتار
وسعت کل زمین قابل کشت	۱۵۲۰۱/۷۵ »
وسعت کل زمین زیر کشت	۱۴۶۲۲/۵ »
وسعت کل زمین زیر کشت آبی	در حدود ۲۰٪ کل زمینهای زیر کشت
وسعت کل زمین زیر کشت دیم	در حدود ۸۰٪ کل زمینهای زیر کشت

میزان سطح زیر کشت هر کدام از محصولات زراعی عمده بر حسب هکتار

گندم آبی و دیم	۵۳۷۳ هکتار
جو آبی و دیم	۳۳۸ »
برنج آبی	۲۴۴۶ »
پنبه آبی و دیم	۳۱۶۶ »
دانه های روغنی آبی و دیم	۴۹۳۸ »
زمینهای متروک شده	۵۷۹/۲۵ »
سطح زیر کشت باغات	۸۹۱ »
سطح زیر کشت سبزیجات و صیفی جات	۲۰۸۵ هکتار ^۱

ضمناً محصولات عمده دیگر به ترتیب سطح زیر کشت عبارتند از:

- ۱- نباتات جالیزی ۲- گوجه فرنگی ۳- سیب درختی ۴- انار ۵- مرکبات
- باید اضافه کرد که بسیاری از زمینهای کشاورزی این منطقه در طول سال بصورت مضاعف مورد کشت و بهره برداری قرار می گیرد که این عمل میزان و وسعت زمینهای کشاورزی را در برخی از سالها بیشتر از میزان واقعی آن نشان می دهد.

اطلاعات و آمار سطح زیر کشت محصولات کشاورزی منطقه بندر گز در سال
زراعی ۶۸-۶۹

نام آبادی	سطح کل زمین به هکتار	سطح کل زمین بهره برداری	سطح زیر کشت کندم	سطح زیر کشت جو	سطح زیر کشت شالی	سطح زیر کشت پنبه	سطح زیر کشت سویا	سطح زیر کشت باغات	سطح زیر کشت سبزیجات و صیفی جات
استون آباد	۲۴۴	۲۴۲	۱۴۳	۴	۳۳	۶۹	۹۴	۱۵	۴۲
باغو	۳۲۸	۳۲۸	۹۰	۱۰	۴۴	۸۰/۵	۵۰	۱۲	۴۷
باغو کناره	۱۵۲	۱۴۲	۲۷	۱۶	۷۲	۴۵	۵۰	۸	-
بندر گز	۱۷۵۰	۱۶۰۲	۷۶۲	۴۱	۷۶۴	۲۹۱	۶۶۳	۳۵	۱۰
بنفش تپه	۳۷۵	۳۶۵	۱۹۶	۵	۱۷	۴۲	۱۱۲	۲۵	۱۲
تلور	۴۱۰	۴۰۲	۲۴۰	۵	۴۵	۲۱۲	۸۶	۶۵	۲۵۰
جفاکنده	۶۴۰/۲۵	۶۳۷	۲۷۰	۱۴	۱۲۴	۱۰۳	۲۱۷	۱۷	۲۸
حسین آباد	۱۶۲	۱۶۰	۶۲	۱۰	۹۶	۶۸/۵	۱۰۰	۶	۴
دشتی کلاته شرقی	۱۷۳	۱۵۱	۹۰	۵	۳۵	۵۰	۱۱۷	۱۲	۲۹
دشتی کلاته غربی	۲۵۵	۲۳۹	۱۰۰	۶	۳۳	۵۰/۵	۱۰۰	۱۶	۳۷
سرطاق	۲۶۳	۲۵۰	۱۶۵	۱۱	۶۰	۷۰/۵	۲۳۱	۱۵	۲۵
سر محله	۳۴۴	۳۳۲	۲۵۰	۴	۵۵	۶۸	۱۴۷	۱۴	۱۰
سوته ده	۲۵۴	۲۴۶/۵	۱۰۰	۳	۳۷	۶۵	۱۹۲	۱۵	۱۴
کارکنده	۵۷۳	۵۷۲	۲۶۵	۲۰	۹۴	۲۶۵	۲۰۷	۸	۵۵
کوه صحرا	۲۱۵	۱۸۰	۸۵	۱۰	۲۸	۴۷	۹۸	۳۵	۲۵
کهنه کلیاد	۱۲۳	۱۱۶	۷۰	۵	۱۵	۵۰	۴۴	۱۲	۲۴
گز شرقی	۹۲۳	۹۲۳	۲۶۲	۱۸	۷۵	۱۲۰	۳۷۷	۱۲۰	۵۲
گز غربی	۱۰۳۰	۱۰۰۰	۳۰۰	۱۰	۷۲	۲۳۴/۵	۶۴۳	۴۰	۵۳
گلغرا	۲۴۵	۲۳۸	۱۱۰	۱۵	۳۵	۱۱۱	۱۲۵	۱۴	۱۳
لیوان شرقی	۱۶۰۰	۱۵۲۰	۵۵۰	۲۶	۱۳۵	۳۳۴	۱۰۰	۹۵	۳۰۰
لیوان غربی	۹۱۰	۸۶۰	۵۵۰	۳۸	۹۳	۳۵۰	۵۳۶	۶۰	۷۰
مزننگ	۷۷۹/۵	۷۳۵	۲۰۰	۱۱	۱۷۰	۶۳/۵	۷۲	۱۸	۲۲۵
نوکنده	۳۰۰۰	۲۹۸۵	۵۵۰	۲۶	۱۳۸	۲۸۷	۲۴۷	۴۲	۷۳۰
وطن	۱۷۷	۱۷۶	۱۰۰	۵	۲۵	۲۷	۱۲۲	۲	۵
ولفرا	۱۵۱	۱۰۲	۸۵	۱۰	۲۶	۱۲	۱۰۸	۱۸۰	۲۵
ابراهیم آباد	۱۳۵	۱۲۹	۵۰	۱۰	۹۵	۵۰	۱۰۰	۱۴	-
	۱۵۲۱۰/۷۵	۱۴۶۲۲/۵	۵۵۷۳	۳۳۸	۲۴۱۶	۳۱۶۶	۴۹۳۸	۸۹۵	۲۰۸۵

پاورقی: شاید آمار زمینهای زیر کشت محصولات کشاورزی در نگاه اول غیر واقعی بنظر برسد، ولی از

آنجایکه زمین های زراعی این منطقه بنابر اظهارات اداره خدمات کشاورزی در سال دو الی سه بار زیر

کشت قرار می گیرد، این امر موجب افزایش مضاعف زمین در آمار کشاورزی می گردد. بعنوان مثال اگر

یک هکتار زمین دوبار در سال به زیر کشت برود و دو نوع محصول از آن برداشت شود، این زمین از نظر

آمار زراعی برابر با دو هکتار است.

(آمار تعداد ماشین آلات کشاورزی روستاهای منطقه بندرگز در سال زراعی ۶۹-۶۸)

ردیف	نام روستا	سطح زیر کشت	تعداد کمباین	تعداد تراکتور	تعداد تیلر	تعداد موتور بزرگ	تعداد موتور کوچک	تعداد توربین
۱	نوکنده	۲۲۳۰	۶	۱۸۲	۴	۸	۴۵	۲۱
۲	تلور	۳۲۵	۱	۳۲	۳	۴	۱۲	۴
۳	گز شرقی	۹۲۰	۹	۶۵	۳	۹	۱۸	۱۴
۴	گز غربی	۱۰۲۰	۱	۴۰	۳۰	۱۲	۸	۱۳
۵	کارکنده	۴۵۰	۵	۲۷	۳	۱۰	۵	۱۵
۶	وطنا	۱۷۲	۱	۱۰	۳	۱	۴	۱
۷	استون آباد	۲۳۵	-	۱۳	۳	-	۲	۲
۸	باغو	۳۲۰	-	۱۲	۲	۳	۶	۴
۹	سرتاق	۲۵۰	۱۱	۲۷	۴	۱۲	۹	۱۵
۱۰	ولفرا	۱۱۵	۳	۱۸	۲	۲	۱۲	۵
۱۱	ابراهیم آباد	۱۳۰	-	۶	-	۳	۱۰	۴
۱۲	سرمحله	۳۱۵	۳	۳۰	۳	۹	۱۱	۱۴
۱۳	حسین آباد	۱۰۲	-	۱۰	-	۸	۶	۱۲
۱۴	کهنه کلباد	۸۵	-	۱۲	۲	۲	۲	۲
۱۵	گلغرا	۲۳۸	۱	۱۴	۳	۱	۲	۷
۱۶	لیوانشرقی	۱۵۷۰	۳	۸۵	۴	۱۴	۳۵	۸
۱۷	کوه صحرا	۱۷۶	-	۱۶	۲	۲	۱۵	۶
۱۸	بنفش تپه	۳۲۶	۲	۲۵	-	۴	۶	۴
۱۹	سوته ده	۳۲۵	۳	۱۸	۲	۹	۲۸	۸
۲۰	باغوکناره	۹۰	-	۸	۲	۱۳	۹	۱۳
۲۱	دشتی کلاته غربی	۲۴۵	-	۲۴	۳	۶	۱۹	۱۰
۲۲	لیوانغربی	۸۵۰	۵	۷۲	۳	۱۵	۲۷	۱۱
۲۳	مزننگ	۶۳۰	۲	۳۰	۲	۴	۲۵	۱۱
۲۴	بندر گز	۱۷۵۰	۱	۱۴۵	۱۱	۴۷	۲۹	۱۱۲
۲۵	جفاکنده	۲۲۰	۳	۲۶	۲	۲۵	۱۴	۲۴
۲۶	دشتی کلاته شرقی	۱۵۵	۳	۱۱	۱	۲	۷	۴
		۱۳۲۴۴	۶۳	۹۵۸	۷۰	۲۲۷	۳۶۶	۳۴۴

دامداری و مرغداری:

با توجه به موقعیت مناسب و مستعد بودن این بخش برای انجام فعالیتهای کشاورزی، برای پرورش و ازدیاد دام و طیور نیز دارای موقعیتی بسیار مناسب می باشد. بهمین سبب اکثر مردم این بخش همراه با فعالیتهای کشاورزی به کارهای دامداری و پرورش طیور نیز اشتغال دارند و دامداری یکی از کارهای مهم و پر درآمد بخشی از مردم این سامان بشمار می رود.

وجود مراتع و جنگلهای سرسبز و شبکه آبهای روان و هوای ملایم آن سبب شده است که از قدیم الایام این ناحیه از مراکز مهم دامپروری محسوب شود.

نوع دامپروری در این منطقه بیشتر به شکل دامداری روستایی است که کشاورزان ضمن انجام کارهای کشاورزی تعدادی گاو و گوسفند و بز نیز نگهداری می کنند. همچنین در روستاهای این بخش پرورش گاو کار که در زبان محلی بنام «ورزا» نامیده می شود، مورد توجه و اهمیت است.

البته در مناطق جلگه ای این بخش پرورش دام و طیور به شیوه سنتی و روش صنعتی هر دو صورت می گیرد.

مرغداری صنعتی در سالهای اخیر به ویژه در سالهای بعد از انقلاب اسلامی بعلت افزایش قیمت گوشت قرمز و همچنین در جهت جبران کمبود مواد پروتئینی و جایگزین نمودن گوشت سفید بجای گوشت قرمز به جهت سود آوری زیاد آن توسعه و گسترش بسیاری نموده است.

ضمناً با توجه به سیاست دولت در جهت کاهش میزان واردات مواد پروتئینی از خارج و تولید و تامین این مواد در داخل کشور و بموازات تشویق و ترغیب دولت در امر توسعه و گسترش مؤسسات مرغداری صنعتی در سطح کشور و با در اختیار گذاشتن امکانات و تسهیلات قابل توجه از قبیل پرداخت وام موجب تشویق و دلگرمی

علاقه‌مندان حرفه مرغداری و گاو‌داری در این بخش شده و در نتیجه مرغداری‌های صنعتی متعددی در مناطق مختلف بخش بندر گز بوجود آمده است.

بدنبال توسعه مرغداری صنایع تولید غذای مرغان نیز در این بخش پایه‌گذاری شده و این رشته از صنعت بموازات گسترش فعالیت مرغداری‌ها در حال گسترش و تکامل است. عرضه گوشت مرغ غالباً به علت رقابت‌های غلط در طول سال تغییرات و نوسانات زیادی دارد. نبودن سردخانه‌های لازم برای ذخیره گوشت در مواقعی که تولید بیش از مصرف است، یکی از مشکلات مرغداری در سطح منطقه است.

پرورش زنبور عسل (زنبورداری):

پرورش و نگاهداری زنبور عسل از گذشته‌ای نسبتاً دور در بین روستائیان این بخش معمول و مرسوم بوده و در سالهای اخیر نیز به جهت سودآوری زیاد و ارزش اقتصادی افزون آن رونق و گسترش بیشتری پیدا کرده است و عده زیادی به سمت فعالیتهای مربوط به حرفه زنبورداری روی آورده‌اند.

بطور کلی مناطق کوهستانی و ییلاقی این بخش به دلیل داشتن آب و هوای مناسب و وجود انواع گل و گیاه از مهمترین مراکز پرورش و تربیت زنبور عسل بشمار می‌رود. اخیراً نیز استفاده از کندوهای جدید که به سبک کشورهای اروپا ساخته شده، معمول گردیده است. امتیازی که این کندوها بر کندوهای ایرانی دارد، این است که علاوه بر اینکه عسل‌گیری از این نوع کندوها آسان است، زنبورها به جای ساختن خانه‌های مسدوس شکل جهت خود، در کندو به کار ساختن عسل مشغول می‌شوند و به این طریق وقت ساختن خانه را به تهیه و ساختن عسل می‌گذرانند.

صید و صیادی (ماهیگیری):

منطقه بندر گز به جهت مجاورت با دریای خزر و داشتن رودخانه‌های متعدد فصلی و دائمی زمینه مساعدی برای صید و پرورش ماهی دارد. ولی از این امکانات طبیعی بالقوه آنطوریکه نیاز منطقه ایجاب می‌کند، استفاده نشده و مورد بهره‌برداری‌های لازم قرار نگرفته است.

لذا به جهت عدم توسعه صنعت صید و فقدان وسایل و امکانات صیادی، فعالیت‌های ماهیگیری اغلب در نواحی ساحلی دریا صورت می‌گیرد و بیشتر محدود به نقاط مختلف کناره‌ای است.

صید در وسط دریا که از قدرت بهره‌برداری بیشتری برخوردار است، به ندرت انجام می‌گیرد. شیوه و روش صید نیز بدلیل نبودن وسایل پیشرفته و امکانات لازم و مناسب، بسیار ابتدایی است و بیشتر از روش‌های سنتی و قدیمی استفاده می‌شود. طبیعی است که اینگونه فعالیت‌های صیادی از راندمان کمتری برخوردار بوده و میزان تولید و قدرت بهره‌برداری را کاهش می‌دهد و نتیجه آن تنها به تولید کم و محدود خلاصه می‌شود و در نهایت امکان تغذیه اهالی را هم به زحمت فراهم می‌سازد.

روی همین اصل صید و صیادی (ماهیگیری) در بندر گز در چهار چوب یک اقتصاد بسته قرار دارد.

بهمین دلیل تنها عده قلیلی از اهالی این بخش در امر ماهیگیری آنهم بصورت محدود فعالیت دارند و به صید ماهیهائی از قبیل: سفید، کفال، کپور، سوف، تلاجی (کولمه)، اورنج، آزاد و غیره می‌پردازند.

صید در دریای خزر منوط به مدت و زمان معینی است که معمولاً از اول آبان ماه هر سال شروع و تا ۱۵ فروردین ماه سال بعد ادامه می‌یابد. شایان ذکر است که امروزه

بهره برداری از ماهیهای سواحل دریای خزر به عهده شرکت سهامی شیلات است که تابع وزارت جهاد سازندگی می باشد.

آمار و تعداد دامهای موجود در منطقه بندر گز در سال ۱۳۷۰ شمسی

۱- گاو و گوساله	۸۵۰۰ راس
۲- گاومیش	۲۷۸ »
۳- گوسفند و بره	۴۷۰۰۰ »
۴- بز و بزغاله	۲۰۰۰ » ^۱

تعداد مرغداری صنعتی در سطح منطقه بندر گز ۳۵ واحد^۲ و تعداد گاوداری صنعتی ۸ واحد و تعداد زنبورداری در حدود ۳۶ واحد می باشد.^۳

جنگل و اهمیت اقتصادی آن در منطقه بندر گز:

به طور کلی وجود جنگل در هر منطقه علاوه بر تعدیل آب و هوا، جذب بخار آب، تولید باران و تنظیم آب رودها در بهبود حال زارعان و تولیدات کشاورزی آن منطقه و بالنتیجه اقتصاد عمومی اثر فوق العاده دارد.

تهیه چوب و میوه های جنگلی منبع در آمد بزرگی برای کشاورزان مناطق جنگلی محسوب می شود.

منطقه بندر گز نیز از داشتن چنین منبع در آمدی بی بهره نمی باشد، همانطوریکه قبلاً در مبحث پوشش گیاهی اشاره شد، این بخش بواسطه داشتن بارش فراوان، خاک

۱. اداره دامپزشکی بخش بندر گز ۱۳۷۰ شمسی
۲. شرکت تعاونی مرغاریهای بندر گز ۱۳۷۰ شمسی
۳. جهاد سازندگی بندر گز ۱۳۷۰ شمسی

مساعد و دمای ملایم دارای پهنه‌های پوشیده از جنگل‌های انبوه است. جنگل‌های این منطقه که تمام قسمت‌های جنوبی بخش را بخود اختصاص داده است و بنام جنگلهای جهان‌مورا نامیده می‌شود، یکی از گرانبهاترین جنگلهای تجارتهای ایران بشمار می‌رود.

این جنگلها در واقع دنباله جنگلهای مازندران است که تمام دامنه‌های شمالی کوههای البرز را در بر گرفته و به جنگلهای کوههای شرق کردکوی و گرگان منتهی می‌شود.

جنگلهای این بخش از طرف غرب به شرق از انبوهی آنها کاسته شده بطوریکه انبوه‌ترین آنرا می‌توان در محدوده بین لیوان تا وطن‌ا مشاهده نمود.

وسعت جنگلهای منطقه بندر گز تا کنون بطور رسمی مشخص نشده است، اما براساس آمار وارقامی که توسط کارشناسان اداره جنگلداری بخش ارائه شده است، وسعت تقریبی آن در حدود ۱۸۰۰۰ هکتار تعیین گردیده و محدوده جغرافیایی آن از جرکلباد واقع در غرب روستای لیوان غربی شروع و به جنگلهای روستای سرکلته خرابه شهر منتهی می‌گردد.

وسعت پوششهای گیاهی (اعم از جنگل و مرتع) شهرستان کردکوی که محدوده آن از جرکلباد واقع در غرب شهرستان تا جنگلهای خرابه مسجد میان دره واقع در شرق کردکوی است، بالغ بر ۴۷۱۴۷ هکتار است که اگر مراتع شهرستان ترکمن را هم به آن اضافه کنیم، میزان وسعت آن بالغ بر ۸۲۲۹۵ هکتار خواهد شد. این اراضی تماماً جزو حوزه استحقاقی اداره منابع طبیعی بخش بندر گز می‌باشد وزیر نظر این اداره مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

از مقدار مساحت فوق بالغ بر ۲۶۹۵۰ هکتار آن در ردیف جنگلهای تجاری و در حدود ۵۸۱۶ هکتار آن جزو جنگلهای غیر تجاری و ۱۴۳۸۱ هکتار آن مراتع مشجرو

۳۵۱۴۸ هکتار بقیه جزو مراتع نوار مرزی بخش گمیشان در شهرستان ترکمن است.^۱ اگر جنگلهای منطقه بندر گز را از پای کوه تا ارتفاعات بالا مورد بررسی قرار دهیم، کمرندهای نسبتاً مشخصی را از انواع درختان مشاهده خواهیم کرد. منظره و سیمای جنگل ها در این ارتفاعات بصورت پهنه های وسیعی از جنگل های نیمه انبوه، انبوه و مراتع مشجر یا جنگلهای تنگ می باشد. این پهنه های وسیع جنگلی را از پای کوه تا ارتفاعات بالا بشرح زیر می توان تقسیم بندی کرد.

۱- در اراضی بین پای کوه تا ارتفاع ۸۰۰ متری نسبت به سطح دریا را جنگلهای نیمه انبوه در بر گرفته است. البته این جنگلها در گذشته از انبوهی بیشتری برخوردار بوده، ولی بعلت دسترسی آسان مردم به این نقاط و دستبرد و تجاوز و استفاده بی رویه انسانها به ویژه ساکنان حاشیه جنگلی در طول قرون گذشته از انبوهی آن بتدریج کاسته شده، بنحویکه امروزه بصورت جنگلهای نیمه انبوه در آمده است.

۲- از ارتفاع ۸۰۰ تا ۱۸۰۰ متری نسبت به سطح دریا به لحاظ وجود آب و هوای معتدل و رطوبت کافی و باران فراوان جنگلهای انبوه و بهم فشردگی از درختان پهن برگ وجود دارد و جزو بهترین جنگلهای تجارتنی منطقه محسوب می گردد. در این ارتفاع درختانی می رویند که در مقابل سرما و باد مقاومت بیشتری دارند و اغلب از نوع راش، ممرز، توسکا، افراشیردار، نمدار، ملیج و آلوکک (گیلاس وحشی) می باشد.

۳- از ارتفاع ۱۸۰۰ متر به بالا به استثنای شیب های شمالی آن از وسعت و میزان جنگلهای انبوه بتدریج کاسته شده بطوریکه تمامی شیبهای جنوبی نواحی کوهستانی این منطقه را جنگلهای تنک و مراتع مشجر به خود اختصاص داده است. ارتفاعات این منطقه پوشیده از مراتع بیلاقی است و پهنه های وسیعی از چمنزارها و علفزارها در آن

دیده می شود. این ناحیه به لحاظ اهمیتی که از نظر تعلیف و چرای دامهای منطقه دارد، یکی از مراکز عمده دامپروری سنتی بشمار می رود و از نظر اقتصادی دارای ارزش و اعتبار زیادی است.

بعد از آب و خاک و زمین، از لحاظ اقتصادی جنگل را می توان یکی از مهمترین منابع ثروت منطقه دانست که بدون شک ارزش اقتصادی آن از دیگر منابع طبیعی و معدنی منطقه بیشتر و ملموس تر است.

درختان عمده صنعتی جنگلهای منطقه عبارتند از راش، شمشاد، آزاد، افرا، بلوط، ملج، نمدر، شیردار و توسکا

از نظر بهره برداری از چوب، ناحیه جنگلی بین وطناء و لیوان دارای اهمیت بیشتری است و درختان جنگلی این ناحیه اغلب زیر پوشش طرحهای جنگلداری مانند طرح وطناء، استون آباد، و طرح لیوان، بنفش تپه و غیره قرار گرفته و به روش علمی و فنی مورد بهره برداری قرار می گیرد که از نظر اقتصادی از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

بطور کلی درختان صنعتی و گرانقیمت این منطقه از نظر ارزش و اهمیت به سه دسته تقسیم می شوند که عبارتند از:

دسته اول: راش - شمشاد^۱ - آزاد - گردو - بلوط

دسته دوم: افرا - ملج - ون - نمدر - توسکا

دسته سوم: انجیلی - مرز - سپیدار

در این بخش از چوب جنگل برای مصارف صنعتی و ساختمانی و از

۱. درخت شمشاد یکی از گونه های نادر درختان جنگلی منطقه بندر گز است که جزو درختان ممنوع القطع و حفاظت شده محسوب می گردد و دارای ارزش اقتصادی مضاعف است. روی همین اصل مامورین جنگلبانی نهایت سعی و کوشش خود را در جهت حفظ و حراست آن مبذول می دارند.

سرشاخه‌های هیز می‌آن برای تهیه سوخت و زغال و غیره استفاده می‌شود. از این رو جنگل از جمله ثروتهای طبیعی بسیار مهم برای منطقه بشمار می‌رود. از عواملی که تا حدودی باعث نابودی جنگلهای این منطقه شده، عبارتند از استفاده بی‌رویه انسانها از درختان از جمله از بین بردن جنگل برای ایجاد کشتزارها و مناطق مسکونی و چرای بی‌رویه دام که موجب از بین رفتن و تخریب نهالهای جنگلی شده و نهایتاً مانع تجدید حیات جنگل می‌گردد.

لذا برای حفظ و نگهداری جنگلهای منطقه و واقع حفظ این ثروت خدادادی برای آیندگان رعایت موارد زیر لازم و ضروری بنظر می‌رسد:

- ۱- قطع درخت با اصول فنی و متناسب با ذخیره مناطق
- ۲- استفاده از سرشاخه‌ها و درختهای افتاده جهت تهیه ذغال چوب
- ۳- تهیه ذغال چوب به وسیله کوره‌های فلزی که راندمان آن بیشتر است
- ۴- رواج دادن مصرف نفت و گاز تا جایی که جای ذغال چوب را بگیرد
- ۵- غرس نباتات صنعتی برای احیاء و توسعه جنگل در محل مخروبه جنگل

صنایع و معادن:

از آنجا که بخش بندر گز یک منطقه کشاورزی محسوب می‌شود و دارای زمینهای حاصلخیز و مستعدی برای فعالیتهای کشاورزی می‌باشد و از کشاورزی پر رونق و جنگلهای وسیع برخوردار است، صنایع عمده این بخش نیز وابسته به کشاورزی و جنگل است.

صنایع بخش بندر گز را می‌توان به دو دسته صنایع ماشینی یا کارخانه‌ای و صنایع دستی یا محلی تقسیم کرد.

الف- صنایع ماشینی یا کارخانه‌ای:

طبق تحقیقات انجام شده صنایع ماشینی یا کارخانه‌ای منطقه بندر گز که بیشتر وابسته به کشاورزی است، در گذشته از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است، ولی بتدریج بندر گز در نتیجه از دست دادن موقعیت اقتصادی مناسب خود در منطقه جنوب شرقی دریای خزر و رکود سرمایه‌گذاری‌های صنعتی، آن اهمیت صنعتی اقتصادی گذشته خود را از دست داد تا جائیکه این کاستی‌ها و کمبودها به اندازه‌ای اثرات منفی از خود بر جای گذاشت که نه تنها از ایجاد صنایع جدید و توسعه و گسترش آن در سالهای اخیر جلوگیری نموده، بلکه آنچنان فعالیت‌های صنعتی را در این بخش کاهش داده که در برخی موارد باعث رکود و از کار افتادن و تعطیل شدن بعضی از واحدهای تولیدی گذشته (سابق) مانند کارخانه‌های پنبه پاک کنی و روغن گیری و کارگاههای صابون پزی گردیده است.

در حال حاضر مهمترین کارخانه‌ها و کارگاههای تولیدی آن عبارتند از: کارخانه پنبه پاک کنی، آسیاب آردی، برنج کوبی، چوب بری، تولید دانه مرغی، و چندین کارگاه و واحد تولیدی دیگر که در مرکز بخش و روستاهای اطراف بطور پراکنده ایجاد شده و بخشی از جمعیت فعال را بخود جذب نموده است.

ب- صنایع دستی و محلی:

با وجود اینکه آمار دقیقی از نوع صنایع دستی رایج در منطقه و تعداد آنها در دست نیست، ولی عمده‌ترین صنایع دستی و محلی این بخش عبارت از گلیم بافی، سبد بافی، ریسندگی و بافندگی الیاف، پارچه بافی و تولید وسایل چوبی است که بیشتر جنبه خود مصرفی دارد و معمولاً مواد خام این تولیدات از خود محل تهیه می‌گردد. تولید اینگونه صنایع در گذشته از رونق زیادی برخوردار بوده، ولی در حال

ویژگیهای اقتصادی منطقه بندرگز

حاضر بعلت عدم دسترسی استاد کاران به فنون جدید و عدم ترویج شیوه‌های صحیح تولید در میان تولید کنندگان روستایی و عدم بازاریابی صحیح و عدم تشویق و کمک مالی به صنعتگران، بسیاری از صنایع دستی که در گذشته نه چندان دور رونق داشته‌اند، یا بطور کلی از بین رفته و یا اینکه به حداقل تولید خود رسیده‌است؛ از آنجمله صنعت حصیربافی، گلیم بافی و نمد مالی را می‌توان نام برد که در تمام روستاهای این بخش رواج داشته و تولید و فروش آن از مهمترین طریق کسب درآمد روستائیان محسوب می‌شده‌است.

(پراکندگی کارگاههای مختلف منطقه بندرگز)

ردیف	نام آبادی (مراکز جمعیتی)	پنبه پاک‌کنی	آسیاب آردی	برنج‌کوبی	صابون‌پزی	چوب‌بری
۱	بندرگز	x	-	x	-	x
۲	نوکنده	-	x	x	-	x
۳	گزر غربی	-	x	x	-	x
۴	استون‌آباد	-	-	-	-	x
۵	تلور	-	x	-	-	-
۶	جفاکنده	-	-	-	-	x
۷	کهنه کلباد	-	-	-	-	x
۸	لیوان شرقی	-	-	-	-	x
۹	مزنک	-	-	-	-	x
۱۰	کارکنده	-	-	-	-	x

مراکز صنعتی - تولیدی:

مهمترین مراکز صنعتی تولیدی منطقه بندر گز عبارتند از:

۱- کارخانه پنبه پاک کنی برادران لیوانی

۲- کارخانه پنبه پاک کنی شرکت سهامی خاص پرژن

۳- کارخانه پنبه پاک کنی دولتی

۴- کارخانه پنبه پاک کنی شرکت سهامی مرکزی

تاریخچه تاسیس کارخانه‌های پنبه پاک کنی این منطقه

۱- کارخانه پنبه پاک کنی برادران لیوانی

کارخانه برادران لیوانی را می‌توان از اولین کارخانه پنبه پاک کنی شمال ایران دانست که در سال ۱۲۹۴ شمسی برابر با سال ۱۹۱۵ میلادی توسط یک بازرگان تبعه شوروی سابق در شهر بندر گز احداث شد. بعدها این کارخانه توسط شخصی بنام ابریشمی که یکی از بازرگانان معروف تبریز بود، خریداری گردید؛ اما پس از چندی بازرگان تبریزی آنرا به رضاشاه واگذار نمود.

بعد از وقایع شهریور سال ۱۳۲۰ شمسی اداره امور این کارخانه به عهده وزارت صنایع و معادن قرار گرفت تا اینکه در سال ۱۳۳۸ شمسی برادران لیوانی آنرا از دولت خریداری نمودند و در حال حاضر یکی از مهمترین و فعال‌ترین کارخانه‌های این بخش محسوب می‌شود.

قسمتی از محوطه و نمای ساختمان کارخانه پنبه پاک کنی برادران لیوانی

کارخانه پنبه پاک کنی شرکت سهامی پرژن:

این کارخانه را مرحوم حاج حسین اخوین که یکی از بازرگانان بنام آنزمان بود، در سال ۱۲۹۸ شمسی از روسیه شوروی خریداری و در این شهر احداث نمود. کارخانه مزبور در آن زمان در ردیف مهمترین و اولین کارخانه روغنگیری از تخم پنبه در ایران بشمار می رفت و شامل سه بخش تولیدی عبارت از:

۱- پنبه پاک کنی

۲- روغنگیری

۳- صابون پزی بود.

و از کارخانه های بسیار مهم و اشتغال زا در منطقه بندر گز محسوب می شد

بطوریکه تعداد زیادی کارگر و کارمند را بخود جذب نموده و فعالیتهای اقتصادی بندر گز را رونقی تازه بخشیده بود، ولی در سال ۱۳۲۹ شمسی قسمت روغنگیری آن تعطیل و بدنبال آن بخش صابون پزی نیز بعلت کمبود مواد اولیه مورد نیاز از کار افتاد و در نتیجه با کاهش وسعت کار و تولید آن از تعداد کارگران و کارمندان کارخانه نیز بتدریج کاسته شد.

در سال ۱۳۳۷ شمسی کارخانه مزبور بنام شرکت سهامی خاص پرژن تغییر نام داده و در حال حاضر با توجه به میزان تولید آن از کارخانه های فعال این بخش بشمار می رود.

قسمتی از نمای ساختمان کارخانه پنبه پاک کنی شرکت سهامی پرژن

کارخانه پنبه پاک کنی دولتی:

این کارخانه در سال ۱۳۱۵ شمسی احداث گردید و ابتدا بصورت کارخانه شالیکوبی شروع به کار کرد، ولی بعد از وقایع شهریور سال ۱۳۲۰ با نصب دستگاههای مورد نیاز به کارخانه پنبه پاک کنی تبدیل و مورد بهره‌برداری مجدد قرار گرفت. در حال حاضر این کارخانه در اختیار سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بندر گز می‌باشد و هیچگونه فعالیت تولیدی ندارد.

معادن:

بخش بندر گز از نظر داشتن معادن بسیار فقیر بوده و معادن شناخته شده در این بخش محدود به چند معدن شن و ماسه و سنگ مخلوط است که بطور پراکنده در سطح بخش دیده می‌شود و معمولاً بصورت محلی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد و ارزش اقتصادی چندانی ندارد.

بازار هفتگی (سه شنبه بازار) بندر گز:

یکی از اشکال داد و ستد مردم در این بخش که جدیداً بوجود آمده است، بازار هفتگی می‌باشد که در روزهای سه شنبه هر هفته برگزار می‌گردد^۱ در این بازار که در مکان خاصی دایر می‌شود، افراد شهر و روستا جهت عرضه یا تهیه کالای مورد نیاز جمع می‌شوند بگونه‌ای که معمولاً جمعیت در این بازار موج می‌زند.

تمایل و رغبت مردم به خرید و فروش در بازار هفتگی بیشتر به خاطر عوامل زیر می‌باشد:

۱. اولین بازار هفتگی در بندر گز در روز سه شنبه مورخه ۱۳۷۱/۱۱/۶ در خیابان شهید امیرلطفی دایر گردید.

- ۱- عرضه کالای متنوع مورد نیاز مردم با کیفیتهای مختلف که در دسترس قرار می گیرد و طبعاً حق انتخاب بهتر فراهم می شود.
- ۲- به علت تعداد زیاد فروشندگان کالاهای مشابه و زیادی عرضه کالا در بازار هفتگی معمولاً یک نوع رقابت موقتی بین فروشندگان این بازار به وجود می آید و این امر موجب می گردد که قیمت کالاها در بازار هفتگی نسبت به قیمت کالاهای مشابه آن در مغازه تا حدی کاهش یابد و به خاطر همین تفاوت قیمت، تقریباً اکثر مردم بخش بیشتر کالاهای مورد نیاز هفتگی خود را از بازار هفتگی (سه شنبه بازار) خریداری می نمایند.

نمای قسمتی از بازار هفتگی (سه شنبه بازار) بندر گز

راههای ارتباطی:

راههای ارتباطی منطقه بندر گز را می توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱- راههای اصلی

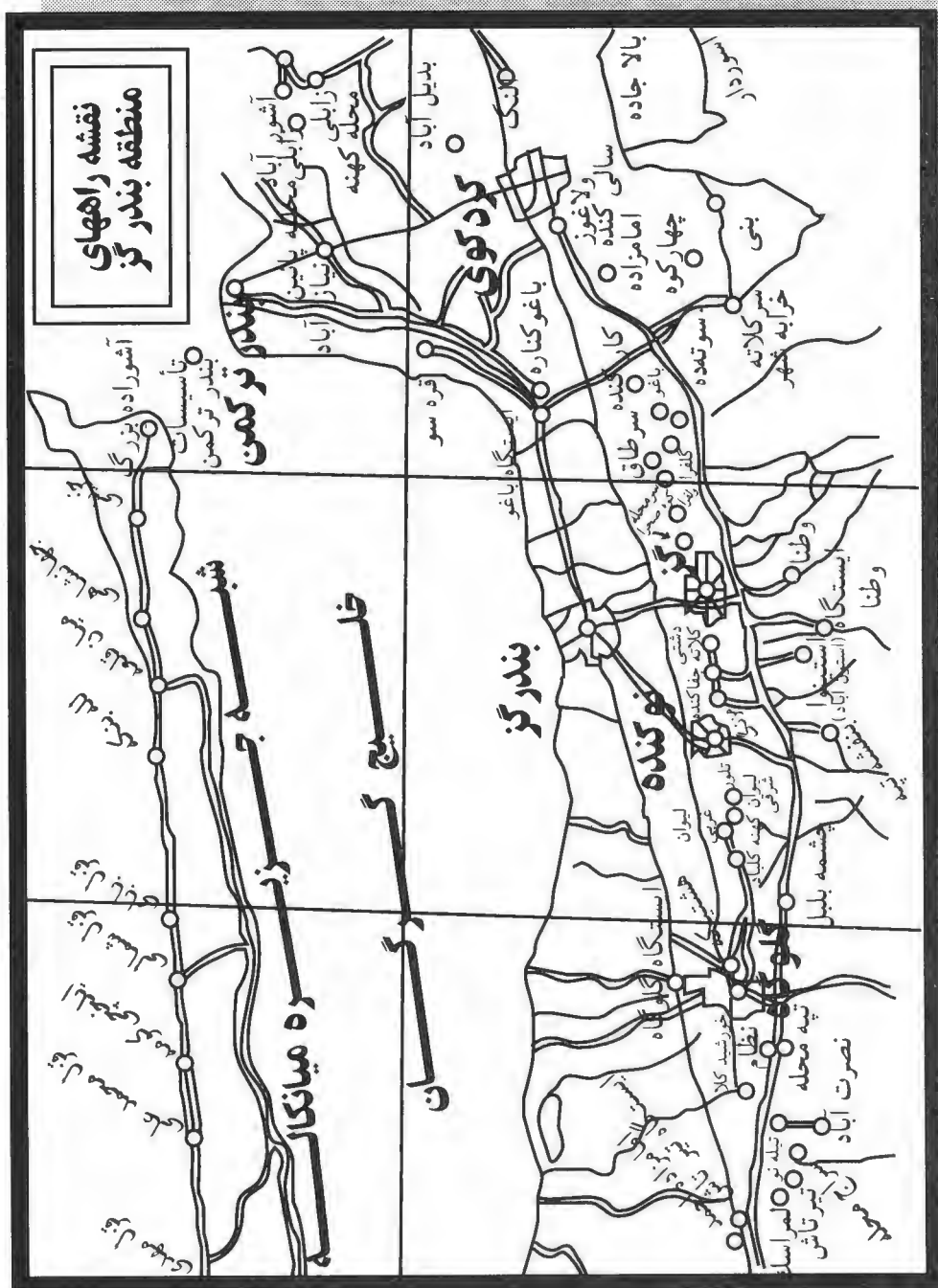
۲- راههای فرعی

منطقه بندر گز بعلت جلگه ای و هموار بودن قسمت اعظم وسعت آن، تقریباً عاری بودن زمین از هر گونه عارضه طبیعی عبور و مرور در تمام نقاط آن ممکن و میسر می باشد و تنها عاملی که در واقع می تواند مانع فعالیت های ارتباطی در سطح این بخش گردد، همان وجود رودخانه ها می باشند که بایستی از نقاط معین و گذرهای مشخص عبور کرد. همچنین در مواقع بارندگی نیز بعلت نرم بودن و خاکی بودن برخی از جاده ها در بعضی از روستاها که منجر به گل شدن آن می شود، عبور و مرور با وسایل نقلیه موتوری تقریباً غیر ممکن بوده و در نتیجه کار حمل و نقل تا حدی مختل می گردد.

راههای شوسه اصلی بندر گز را از طرف غرب به شهرستان بهشهر و از شرق به بخش مرکزی کردکوی و شهرستان گرگان و از شمال شرق نیز از طریق راه فرعی آسفالت به بندر ترکمن متصل می گردد. ضمناً راه آهن سراسری نیز از بخش بندر گز عبور کرده و به گرگان منتهی می شود. بطور کلی در بخش بندر گز حدود ۱۰۰ کیلومتر راه شوسه روستایی، آسفالت، شنی و خاکی وجود دارد.

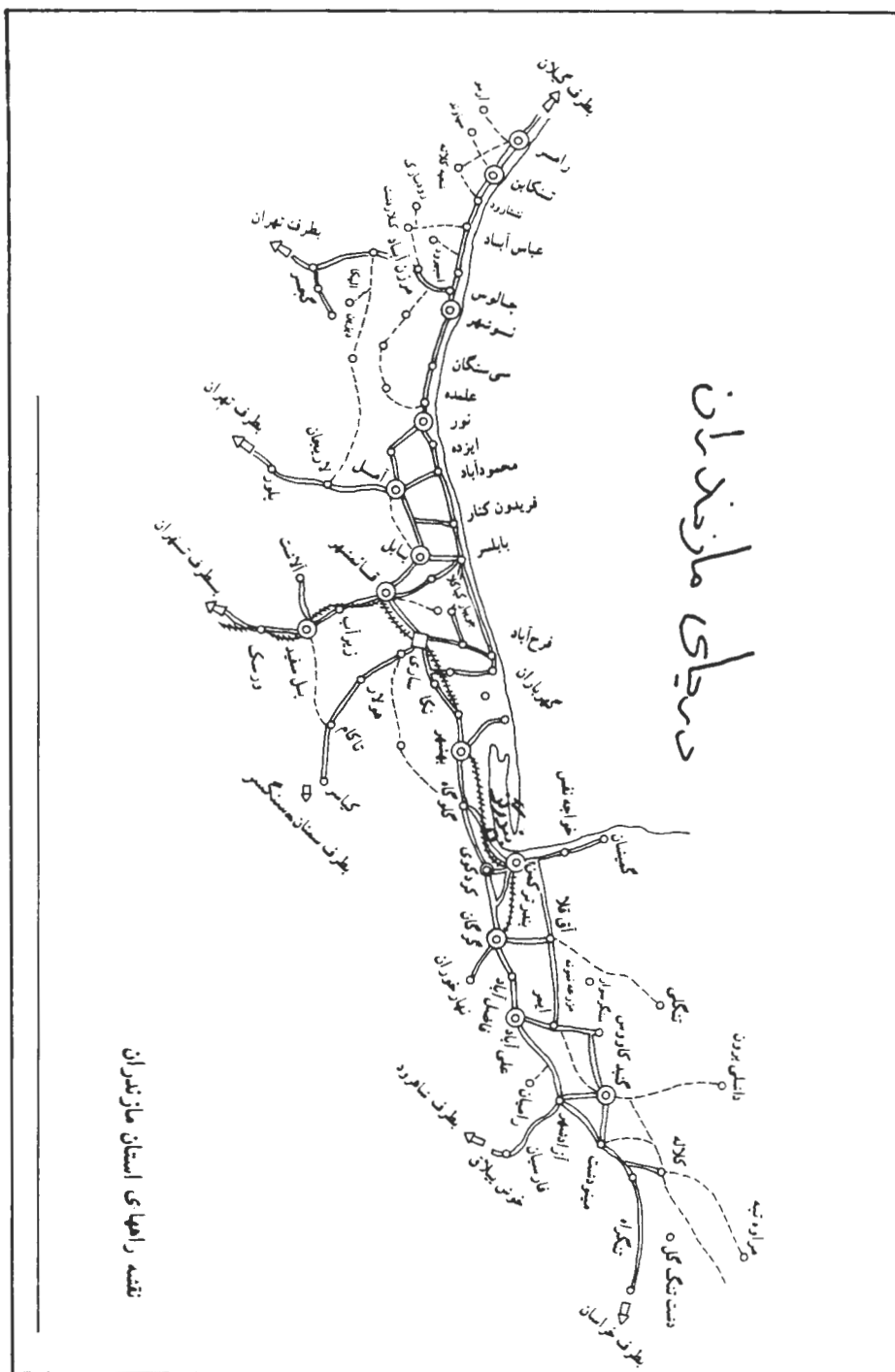
(فاصله آبادی ها نسبت به مراکز جمعیتی)

ردیف	مشخصات عمومی آبادی			نام مراکز جمعیتی و
	نام آبادیهای	فاصله به کیلومتر تا مراکز جمعیتی		محل بیشترین رفت و آمد
		شهر بندرگز	شهر کردکوی	
۱	استون آباد	۹ کیلومتر	۲۴ کیلومتر	بندر گز
۲	باغو	۱۱	۸	»
۳	باغوناره	۷	۹	»
۴	بنفش تپه	۱۲	۲۵	نوکنده
۵	تلور	۹	۲۵	بندر گز
۶	جفاکنده	۶	۱۹	»
۷	حسین آباد	۸	۱۱	»
۸	دشتی کلایه شرقی	۴	۱۶	»
۹	دشتی کلایه غربی	۵	۱۸	»
۱۰	سرطاق	۹	۱۲	»
۱۱	سرمحله	۸	۱۲	»
۱۲	سوته ده	۱۰	۹	»
۱۳	کارکنده	۱۲	۸	»
۱۴	کوه صحرا	۷	۱۷	»
۱۵	کهنه کلباد	۱۳	۲۶	»
۱۶	گز شرقی	۵	۱۸	»
۱۷	گز غربی	۴	۱۹	»
۱۸	گلغرا	۹	۱۰	»
۱۹	لیوان شرقی	۱۱	۲۵	»
۲۰	لیوان غربی	۱۲	۲۶	»
۲۱	مزنک	۷	۲۰	نوکنده
۲۲	نوکنده	۷	۲۱	بندر گز
۲۳	وطنا	۸	۲۳	»
۲۴	ولغرا	۶	۱۵	»

(فاصله برخی از شهرهای استان مازندران با پاسگاه پلیس راه نوکنده)

نام شهرها	فاصله	نام شهرها	فاصله	نام شهرها	فاصله
آزادشهر	۱۳۱ کیلومتر	بندر ترکمن	۳۷ کیلومتر	چالوس	۲۴۹ کیلومتر
آلاشت	۱۸۵	بهشهر	۳۵	چمستان	۱۸۲
آمل	۱۵۰	پل سفید	۱۵۱	خوش یلاق	۱۹۱
اسلام آباد	۱۰۹	پلور	۲۶۲	داشلی برون	۲۱۵
بابل	۱۲۱	تنکابن	۳۰۶	دیوا- بندپی	۱۵۱
بابلسر	۱۴۱	جویبار	۹۵	رامسر	۱۳۱
بجنورد	۳۶۳	چابکسر	۳۴۳	ساری	۸۱
بلده	۲۴۵	چات	۳۱۰	شیرگاه	۱۲۲
عباس آباد	۲۸۰	گرگان	۵۶	نور	۱۹۵
علی آباد	۹۶	گلیداغ	۲۸۵	نوشهر	۲۴۴
فریم	۱۹۱	گمیشان	۵۵	ورسک	۱۷۶
فولاد محله	۱۹۴	گنبد کاووس	۱۴۹		
فیروز کوه	۲۱۶	محمود آباد	۱۷۰		
قائم شهر	۱۰۱	مراوه تپه	۳۰۳		
کردکوی	۲۷	مرزن آباد	۲۷۵		
کلاردشت	۲۹۷	مینو دشت	۱۵۹		
کیاسر	۱۴۴	نکاء	۵۸		

فصل چهارم

ویژگیهای آموزشی، فرهنگی و امکانات

رفاهی منطقه بندرگز

ویژگیهای آموزشی و فرهنگی:

طبق تحقیقات بعمل آمده، نخستین مدرسه ابتدایی در سال ۱۲۸۷ شمسی در بندر گز تاسیس شد. هزینه تاسیس آن از طریق جمع آوری اعانه با کمک و مساعدت برخی از تجار و کسبه شهر که اعتبار آن بالغ بر ۴۵ تومان بود، تامین گردید.

این مدرسه در بدو امر دارای سه کلاس درس بود که از کلاس اول تا سوم ابتدایی دانش آموز می پذیرفت، ولی بعد بتدریج با افزایش تعداد دانش آموزان و ارتقاء آنها به کلاس بالاتر بر تعداد کلاسهای درس افزوده شد تا اینکه در سال ۱۲۹۰ شمسی اولین دبستان شش کلاسه بنام دبستان پسرانه نظام الملک در شهر بندر گز تاسیس گردید.

پس از تأسیس دبستان پسرانه، فکر تاسیس دبستان دخترانه نیز بتدریج در اذهان مردم قوت گرفت و روز بروز بر شدت آن افزوده شد تا اینکه در سال ۱۳۰۰ شمسی این آرزو جامه عمل بخود پوشید و با تاسیس دبستان دخترانه، نوباوگان نیز از نعمت با سواد شدن برخوردار گردیدند.

تا سال ۱۳۰۷ شمسی بندر گز فاقد دبیرستان بود، ولی در این سال اولین دبیرستان سه کلاسه (سیکل اول^۱) بنام دبیرستان شاهپور دائر گردید که بعدها تا سطح دیپلم توسعه یافت.

شایان ذکر است که شهر بندر گز در سالهای بین ۱۲۹۶ تا ۱۳۲۵ شمسی یکی از مهمترین مراکز فرهنگی و آموزشی منطقه ساحلی جنوب شرقی دریای خزر محسوب می شد. در آن زمان بندر گز به سبب داشتن موقعیت بسیار ممتاز اقتصادی و اجتماعی

۱. طبق نظام قدیم آموزشی، مقاطع آموزشی قبل از دانشگاه عبارت از دو دوره شش ساله ابتدایی و دبیرستان بود که مقطع دبیرستان خود به دو دوره سه ساله سیکل اول و سیکل دوم تقسیم می شد.

از شرایط فرهنگی بسیار خوبی برخوردار و فعالیتهای آموزشی و فرهنگی آن بموازات فعالیتهای صنعتی اقتصادی روز بروز رو به پیشرفت و گسترش بود بطوریکه این شهر در محدوده جغرافیایی بین بهشهر و گرگان تنها شهری بشمار می رفت که توانائی جذب مشتاقان تحصیل علم و دانش را تا مقطع دبیرستان بخود داشت. بعدها که رفته رفته دچار رکود اقتصادی و کاهش فعالیتهای بندری گردید، همراه با این کاستی های اقتصادی از امکانات آموزشی آن نیز بتدریج کاسته شد تا جائیکه اقتدار فرهنگی و آموزشی خود را به رقیبی چون بندر ترکمن و دیگر شهرهای مجاور خود سپرد و از آن پس برای چند مدتی دچار نوعی رکود فرهنگی گردید. با برقراری نظام جدید آموزشی بار دیگر فعالیتهای آموزشی و فرهنگی این بخش به همت پاره ای از مسئولان دلسوز و دوستان ادب و فرهنگ شکوفا و توسعه یافت. در سالهای اخیر نیز به جهت گسترش تسهیلات رفاهی و ازدیاد جمعیت و پیشرفتهای مادی و معنوی آموزش و پرورش نیز از پیشرفت نسبتاً خوبی برخوردار گردیده است. چنانکه افزایش روزافزون تعداد دانش آموزان و بسط و توسعه مراکز تربیتی و آموزشی در سطح برخی از روستاهای این بخش و حضور قشر تحصیل کرده دانشگاه از جوانان بومی و غیر بومی و همکاری و نقش آنها در آموزش و پرورش منطقه خود دلیل روشنی بر این واقعیت است.

دبیرستان شهید حسین امیرلطیفی: (دبیرستان شاهپور سابق تأسیس ۱۳۰۷ شمسی)

این دبیرستان یکی از مدارس قدیمی منطقه بندر گز است که ساختمان قدیمی آن در اثر آتش سوزی دچار تخریب و بکلی منهدم گردید. ساختمان جدید دبیرستان عکس روبرو با زیربنائی در حدود ۵۷۰ متر مربع در سال ۱۳۴۳ شمسی از محل صدی

ویژگیهای آموزشی، فرهنگی و امکانات رفاهی ۹۱

پنج شهرداری در محوطه زمینی به مساحت ۱۰۰۰۰ متر مربع احداث شده و دارای ۱۲ کلاس درس است. دبیرستان مذکور در شمالی ترین قسمت شهر نزدیک به ساحل دریا واقع شده و بنام دبیرستان شاهپور نامیده می شد، ولی با ظهور انقلاب شکوهمند اسلامی بنام دبیرستان شهید حسین امیر لطفی تغییر نام داد.

نمای ساختمان دبیرستان شهید حسین امیر لطفی

(وضعیت آموزشی و فرهنگی منطقه بندرگز در سال تحصیل ۶۹-۶۸)

امکانات فرهنگی		تعداد واحدهای آموزشی				
کتابخانه	مسجد و	مدرسه حرفه ای	دبیرستان	مدرسه	دبستان	کودکستان
عمومی	حسینیه	وفی		راهنمایی		
۱۵	۷۰	-	۱۰	۱۷	۴۱	۵ واحد

(وضعیت پراکندگی مدارس منطقه بندر گز در سال تحصیلی ۶۹-۶۸)

ردیف	نام مراکز جمعیتی	واحدهای آموزشی موجود در مقاطع مختلف تحصیلی بخش بندر گز					
		کودکستان	دبستان	دبستان	مدرسه	مدرسه راهنمایی	دبیرستان
		پسرانه	دخترانه	پسرانه	دخترانه	پسرانه	دخترانه
۱	استون آباد	-	+	+	-	-	-
۲	باغو	-	+	+	-	-	-
۳	باغو کناره	-	+	+	-	-	-
۴	بندر گز	+	+	+	+	+	+
۵	بنفش تپه	-	+	+	-	-	-
۶	تلور	-	+	+	-	-	-
۷	جفا کنده	-	+	+	+	+	-
۸	حسین آباد	-	+	+	-	-	-
۹	دشتی کلاته شرقی	-	+	+	-	-	-
۱۰	دشتی کلاته غربی	-	+	+	-	-	-
۱۱	سرتاق	-	+	+	-	+	-
۱۲	سر محله	-	+	+	+	-	-
۱۳	سوته ده	-	+	+	-	-	-
۱۴	کارکنده	-	+	+	-	+	-
۱۵	کوه صحرا	-	+	+	-	-	-
۱۶	کهنه کلباد	-	+	+	-	-	-
۱۷	گز شرقی	+	+	+	-	-	-
۱۸	گز غربی	-	+	+	+	+	+
۱۹	گل فرا	-	+	+	+	+	-
۲۰	لیوان شرقی	-	+	+	+	+	+
۲۱	لیوان غربی	-	+	+	-	-	-
۲۲	مزننگ	-	+	+	-	-	-
۲۳	نوکنده	+	+	+	+	-	+
۲۴	وطنا	-	+	+	-	-	-
۲۵	ولفرا	-	+	+	-	-	-

(تعداد پراکندگی مدارس منطقه بندرگز در سال تحصیلی ۷۰-۶۹)

ردیف	نام مراکز جمعیتی (روستاها)	تعداد واحدهای آموزشی موجود در مقاطع مختلف تحصیلی					
		کودکستان		تعداد دبستان			تعداد دبیرستان
		پسرانه	مختلط	دخترانه	تعداد مدارس راهنمایی		تعداد دبیرستان
					پسرانه	دخترانه	دخترانه
۱	استون آباد	-	۱	-	-	-	-
۲	باغو	-	۱	-	-	-	-
۳	باغو کناره	-	۱	-	-	-	-
۴	بندرگز	۳	-	۳	۳	۲	۲
۵	بنفش تپه	-	۱	-	-	-	-
۶	تلور	-	۱	-	۱	-	-
۷	جفاکنده	-	۱	-	۱	۱	-
۸	حسین آباد	-	۱	-	-	-	-
۹	دشتی کلاته شرقی	-	۱	-	-	-	-
۱۰	دشتی کلاته غربی	-	۱	-	-	-	-
۱۱	سرتاق	-	۱	-	-	۱	-
۱۲	سرمحله	-	۱	-	۱	-	-
۱۳	سوته ده	-	۱	-	-	-	-
۱۴	کارکنده	-	۱	-	۱	۱	-
۱۵	کوه صحرا	-	۱	-	-	-	-
۱۶	کهنه کلباد	-	۱	-	-	-	-
۱۷	گزر شرقی	۱	۱	-	۱	-	-
۱۸	گزر غربی	-	۱	-	۱	۱	۱
۱۹	گلفرا	-	۱	-	۱	۱	-
۲۰	لیوان شرقی	-	۱	-	۲	۱	۱
۲۱	لیوان غربی	-	۱	-	-	-	-
۲۲	مزنک	-	۱	-	۱	-	-
۲۳	نوکنده	۱	۲	-	۳	۱	۱
۲۴	وطنا	-	۱	-	-	-	-
۲۵	ولفرا	-	۱	-	-	-	-

۹۴ جغرافیای تاریخی شهر بندر گز

(آمار و پراکندگی تعداد مدارس ابتدایی و تعداد دانش آموزان ابتدایی منطقه بندرگز در سال ۷۰-۱۳۶۹)

ردیف	نام مراکز جمعیتی	تعداد دبستان	کلاس اول پسر	کلاس اول دختر	کلاس دوم پسر	کلاس دوم دختر	کلاس سوم پسر	کلاس سوم دختر	کلاس چهارم پسر	کلاس چهارم دختر	کلاس پنجم پسر	کلاس پنجم دختر	کلاس جمع دانش آموزان
۱	بندرگز	۶	۳۱۱	۲۹۱	۲۵۰	۲۷۱	۲۶۲	۱۹۲	۲۲۸	۲۰۸	۱۹۴	۱۹۱	۲۳۹۸
۲	استون آباد	۱	۱۳	۱۱	۱۶	۹	۸	۱۲	۱۵	۹	۷	۷	۱۰۷
۳	باغو	۱	۱۴	۸	۱۱	۱۰	۹	۹	۹	۱۰	۶	۸	۹۴
۴	باغوکناره	۱	۳۳	۳۸	۲۱	۳۳	۲۴	۲۲	۱۳	۱۴	۳۳	۱۴	۲۴۵
۵	بنفش تپه	۱	۷	۱۴	۱۱	۸	۹	۹	۱۶	۱۲	۱۸	۱۷	۱۲۱
۶	تلور	۲	۳۲	۲۵	۳۰	۲۱	۱۷	۱۵	۲۴	۱۹	۲۸	۱۷	۲۲۸
۷	حفاکنده	۲	۲۵	۲۱	۱۸	۲۳	۱۹	۲۰	۱۸	۱۸	۱۲	۱۳	۱۸۷
۸	حسین آباد	۱	۲۰	۱۷	۱۵	۹	۱۰	۱۳	۱۰	۶	۱۰	۵	۱۱۵
۹	دشتی کلانه شرقی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۰	دشتی کلانه غربی	۱	۱۰	۱۵	۱۴	۱۶	۱۰	۱۶	۸	۱۰	۱۳	۱۱	۱۲۳
۱۱	سرطاق	۱	۱۳	۹	۱۴	۱۴	۹	۱۳	۱۰	۱۴	۵	۱۶	۱۱۷
۱۲	سرمحله	۱	۱۸	۱۰	۱۱	۱۱	۱۲	۱۰	۱۱	۱۰	۹	۱۱	۱۱۳
۱۳	سوته ده	۱	۵	۹	۶	۹	۵	۳	۸	۹	۷	۱۱	۷۲
۱۴	کارکنده	۱	۲۷	۱۹	۳۷	۷	۱۸	۲۰	۱۴	۲۴	۱۴	۱۷	۱۶۷
۱۵	کوه صحرا	۱	۹	۱۰	۸	۴	۱۰	۸	۴	۳	۷	۴	۶۶
۱۶	کهنه کلیاد	۱	۱۳	۹	۱۴	۸	۱۱	۱۶	۱۳	۸	۱۰	۹	۱۱۱
۱۷	گزر شرقی	۲	۱۶	۳۲	۲۲	۲۳	۲۰	۲۶	۲۳	۱۷	۱۴	۲۲	۲۱۵
۱۸	گزر غربی	۲	۴۸	۵۱	۳۹	۴۰	۵۳	۵۰	۲۹	۴۸	۴۸	۳۳	۴۳۹
۱۹	گلغرا	۱	۲۱	۱۹	۲۲	۱۹	۱۱	۹	۱۵	۸	۱۱	۱۲	۱۴۷
۲۰	لیوان شرقی	۳	۴۰	۶۶	۳۳	۵۵	۴۴	۵۰	۳۵	۴۴	۳۵	۴۸	۴۵۰
۲۱	لیوان غربی	۱	۱۵	-	۲۶	-	۱۸	-	۲۵	-	۱۳	-	۹۷
۲۲	مزننگ	۲	۵۱	۳۱	۳۸	۲۶	۳۴	۴۴	۳۴	۲۲	۳۳	۲۱	۳۳۴
۲۳	نوکنده	۵	۱۳	۱۳۳	۱۲۲	۱۱۸	۹۷	۱۱۱	۱۰۴	۱۱۰	۷۷	۹۷	۹۸۲
۲۴	وطنا	۱	۱۱	۸	۹	۱۳	۸	۱	۷	۴	۶	۶	۷۳
۲۵	ولغرا	۱	۳	۱۱	۹	۱۱	۹	۶	۵	۱۰	۴	۴	۷۲

(آمار و اسامی مدارس ابتدایی منطقه بندرگز تا سال ۱۳۷۰ شمسی)

ردیف	نام دبستان	نام آبادی	ردیف	نام دبستان	نام آبادی
۱	دبستان شهید محمد جعفر نصیری	کهنه کلباد	۲۳	دبستان شهید زحمتکش	گزر
۲	» » رزاقی	لیوان	۲۴	» » درویشی	»
۳	» » مفتاح	»	۲۵	» » رحیمی	کوه صحرا
۴	» » حسن لشکر بلوکی	»	۲۶	» » غفاری	ولفرا
۵	» » زهره بنیانیان	»	۲۷	» » حافظ	سر محله
۶	» آیت اله طالقانی	تلور	۲۸	» » مدرس	حسین آباد
۷	» شهید صفار تلوری	»	۲۹	» » حسن پور	سرتاق
۸	» » نظری	نوکنده	۳۰	» » مرحوم شربتی	گلنرا
۹	» انقلاب	»	۳۱	» » محمد جعفر کاویان	سوته ده
۱۰	» شهید کاویان	»	۳۲	» » امیر کبیر	باغو
۱۱	» » ام کلثوم	»	۳۳	» » شهید کیا	کارکنده
۱۲	» » مرحوم اسدی	»	۳۴	» » نواب صفوی	باغو کناره
۱۳	» شهید محمدنیا	مزننگ	۳۵	» » نظام الملک	بندرگز
۱۴	» » ابوطالب مزننگی	»	۳۶	» » مازنی	»
۱۵	» » فردوسی	جفاکنده	۳۷	» » مزدا	»
۱۶	» شهید کمانگری	»	۳۸	» » دانش	»
۱۷	» حمزه سید الشهداء	دشتی کلاته	۳۹	» » فاطمه الزهرا	»
۱۸	» شهید بهی	وطنا	۴۰	» » ۲۲ بهمن	»
۱۹	» » علوی	استون آباد	۴۱	» » کودکان استنبایی	»
۲۰	» » میرزایی	بنفش تپه			
۲۱	» » سعدی	گزر			
۲۲	» شهید متکی	»			

(آمار و اسامی کلیه مدارس راهنمایی تحصیلی منطقه بندر گز)

ردیف	نام مدارس راهنمایی تحصیلی	نام آبادی
۱	مدرسه راهنمایی شهید بهشتی	لیوان
۲	مدرسه راهنمایی دکتر معین	لیوان
۳	مدرسه راهنمایی شهید مهدی غریب	نوکنده
۴	مدرسه راهنمایی شهید سمیه	نوکنده
۵	مدرسه راهنمایی شهید مصطفی خمینی	جفاکنده
۶	مدرسه راهنمایی عصمت	جفاکنده
۷	مدرسه راهنمایی شهید رجائی	گز
۸	مدرسه راهنمایی شهید اسدی عرب	گز
۹	مدرسه راهنمایی آیت اله کاشانی	سر محله
۱۰	مدرسه راهنمایی حضرت رقیه	سراطاق
۱۱	مدرسه راهنمایی شهید هاشمی نژاد	گلغرا
۱۲	مدرسه راهنمایی شهید منوچهری	گلغرا
۱۳	مدرسه راهنمایی توحید	بندر گز
۱۴	مدرسه راهنمایی فجر	بندر گز
۱۵	مدرسه راهنمایی شهید خرمگدا	بندر گز
۱۶	مدرسه راهنمایی امینی	بندر گز
۱۷	مدرسه راهنمایی شهید البرزی	کارکنده

(آمار و اسامی کلیه مدارس متوسطه منطقه بندرگز)

ردیف	نام دبیرستان	نام آبادی
۱	دبیرستان شهید حسن امیر لطفی (پسرانه)	بندرگز
۲	دبیرستان آیت ا... طالقانی (پسرانه)	بندرگز
۳	دبیرستان بنت الهدی صدر (دخترانه)	بندرگز
۴	دبیرستان خدیجه کبری (س) (دخترانه)	بندرگز
۵	دبیرستان کوثر (دخترانه)	لیوان
۶	دبیرستان شهید آیت ا... مطهری (پسرانه)	لیوان
۷	دبیرستان شهید ریاحی (پسرانه)	نوکنده
۸	دبیرستان شهید جهانشاهی (دخترانه)	نوکنده
۹	دبیرستان دکتر محمد باهنر (دخترانه)	گزر
۱۰	دبیرستان جلال آل احمد (پسرانه)	گزر

(نام اولیه و سال تاسیس برخی از مدارس قدیمی منطقه بندر گز)

ردیف	نام فعلی مدارس	نام قبلی	سال تاسیس	نام آبادی
۱	دبستان نظام الملک پسرانه	نظام الملک	۱۲۹۰	بندر گز
۲	دبستان دانش دخترانه	شاهدخت - مهرگان	۱۳۰۰	بندر گز
۳	دبیرستان شهید حسین امیر لطیفی	شاهپور	۱۳۰۷	بندر گز
۴	دبستان سعدی	سعدی	۱۳۱۳	گز غربی
۵	دبستان انقلاب	طبری	۱۳۱۷	نوکنده
۶	دبیرستان شهید بنت الهدی صدر	شاهدخت	۱۳۲۵	بندر گز
۷	دبستان شهید درویشی	نواختران	۱۳۲۵	گز غربی
۸	دبستان شهید حسن پور	ملک آرا	۱۳۳۵	سرتاق
۹	دبستان فردوسی	فردوسی	۱۳۳۶	جفاکنده
۱۰	دبستان شهید حسین کیا	مهران	۱۳۳۸	کارکنده
۱۱	دبستان دکتر مفتاح	خیام - دادگر	۱۳۳۸	لیوان
۱۲	دبستان شهید مازنی	فرهاد	۱۳۴۲	بندر گز
۱۳	دبستان امیرکبیر	امیرکبیر	۱۳۴۳	باغو
۱۴	دبستان ابوذر غفاری	سپاهی دانش	۱۳۴۳	ولفرا
۱۵	دبستان شهید ابوطالب مزنگی	خیام	۱۳۴۴	مزنگ
۱۶	دبستان شهید علوی	سپاهی دانش	۱۳۴۵	استون آباد
۱۷	دبستان شهید بهی	سپاهی دانش	۱۳۴۶	وطنا
۱۸	دبستان حمزه سیدالشهداء	کمال الملک	۱۳۴۷	دشتی کلاته
۱۹	مدرسه راهنمایی تحصیلی امینی	برزویه	۱۳۵۰	بندر گز

نام اولیه و سال تاسیس برخی از مدارس قدیمی منطقه بندرگز

ردیف	نام فعلی مدارس	نام قبلی	سال تاسیس	نام آبادی
۲۰	مدرسه راهنمایی تحصیلی فجر	پورداد	۱۳۵۰	بندرگز
۲۱	مدرسه راهنمایی دکتر معین	دکتر معین	۱۳۵۰	لیوان
۲۲	مدرسه راهنمایی شهید مهدی غریب	قابوس و شمگیر	۱۳۵۰	نوکنده
۲۳	دبستان ام کلثوم	گلشن	۱۳۵۰	نوکنده
۲۴	دبستان فاطمه زهرا (ص)	ساحل	۱۳۵۱	بندرگز
۲۵	مدرسه راهنمایی شهید اسدی عرب	ششم بهمن	۱۳۵۳	گز غربی
۲۶	مدرسه راهنمایی شهید خرمگدا	گل	۱۳۵۳	بندرگز
۲۷	دبستان شهید نصیری	جامی	۱۳۵۴	کهنه کلباد
۲۸	دبستان شهید رحیمی	غزالی	۱۳۵۴	کوه صحرا
۲۹	دبستان مزدا	مزدا	۱۳۵۴	بندرگز
۳۰	دبیرستان شهید مطهری	دهقان	۱۳۵۴	لیوان
۳۱	دبستان شهید هاشمی نژاد	دهقان	۱۳۵۵	گلکفرا
۳۲	دبستان شهید زحمتکش	نوبنیان	۱۳۵۶	گز شرقی

اولین دبستان دخترانه بندرگز دبستان شاهدخت در سال ۱۳۰۰ تاسیس شد، سپس این دبستان در سال ۱۳۱۹ بنام دبستان مهرگان تغییر نام داد.

اولین دبستان روستای لیوان شرقی بنام دبستان خیام در سال ۱۳۱۷ تاسیس شد. این دبستان در سال ۱۳۳۸ بنام دبستان دادگر تغییر نام داد.

۱۰۰ جغرافیای تاریخی شهر بندرگز

(آمار و پراکندگی تعداد مدارس راهنمایی و تعداد دانش آموزان مدارس راهنمایی منطقه بندرگز سال تحصیلی ۷۰-۱۳۶۹)

نام مراکز جمعیتی	تعداد مدارس راهنمایی	تعداد دانش آموزان		تعداد دانش آموزان		تعداد دانش آموزان		تعداد کل دانش آموزان	تعداد کل دانش آموزان	تعداد کل دانش آموزان
		کلاس اول		کلاس دوم		کلاس سوم				
		پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر			
بندرگز	۴	۱۹۵	۲۰۵	۱۷۱	۱۴۵	۱۲۴	۱۶۰	۴۹۰	۵۱۰	۱۰۰۰
لیوان	۲	۹۶	۷۸	۶۲	۷۵	۸۹	۶۷	۲۴۷	۲۲۰	۴۶۷
نوکنده	۲	۱۵۱	۱۲۲	۱۰۶	۹۷	۱۴۵	۸۸	۴۰۲	۳۰۷	۷۰۹
جفاکنده	۲	۵۶	۲۳	۳۰	۲۴	۳۴	۲۳	۱۲۰	۷۰	۱۹۰
گزر غربی	۲	۸۵	۷۱	۵۵	۵۶	۷۵	۸۳	۲۱۵	۲۱۰	۴۲۵
سر محله	۱	۴۶	-	۴۹	-	۲۷	-	۱۲۲	-	۱۲۲
سر طاق	۱	-	۳۰	-	۱۵	-	۱۳	-	۵۸	۵۸
گلفر	۲	۵۸	۳۴	۲۸	۱۹	۲۳	۲۵	۱۰۹	۷۸	۱۸۷

(آمار و پراکندگی تعداد دبیرستان و تعداد دانش آموزان دبیرستان منطقه بندرگز ۷۰-۱۳۶۹)

نام مراکز جمعیتی	تعداد دبیرستان	تعداد دانش آموزان		تعداد دانش آموزان		تعداد دانش آموزان		تعداد دانش آموزان		تعداد کل دانش آموزان	تعداد کل دانش آموزان
		کلاس اول		کلاس دوم		کلاس سوم		کلاس چهارم			
		پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر		
بندرگز	۴	۲۰۹	۱۶۷	۱۲۹	۱۱۷	۱۶۷	۱۰۰	۱۳۷	۱۲۲	۶۵۲	۵۰۶
لیوان	۲	۷۲	۵۹	۳۶	۱۹	-	۱۹	-	-	۱۰۸	۹۷
نوکنده	۲	۶۳	۱۳	۲۱	-	-	-	۲۰	-	۸۴	۳۳
گزر	۲	۷۷	۵۵	۳۰	-	-	-	-	-	۱۰۷	۵۵

چگونگی امکانات رفاهی و اجتماعی:

بواسطه وجود امکانات بالقوه کشاورزی و دامداری فعالیتهای اقتصادی توأم با کار کشاورزی و دامداری در این بخش توسعه و گسترش فراوان یافت. نتیجه اینکه امکانات رفاهی بالقوه‌ای نیز همراه با توسعه و گسترش کارگاههای تولیدی و صنعتی وابسته به کشاورزی در این بخش بوجود آمده و این امر موجب گردید که مردم این منطقه از سطح زندگی و درآمد مالی و امکانات رفاهی نسبتاً خوبی برخوردار باشند. عوامل مختلفی در پیشرفت نسبی اقتصادی و رفاهی این بخش دخالت دارند که عمده‌ترین این عوامل را می‌توان شرایط مساعد آب و هوایی، طبیعی و جلگه‌ای بودن قسمت اعظم زمینهای آن که با داشتن خاکهای مستعد، فعالیتهای بی‌وقفه و مستمر کشاورزی در آن صورت می‌گیرد و همچنین وجود راههای ارتباطی مناسب بین مراکز جمعیتی این بخش دانست. توسعه و گسترش راههای ارتباطی بویژه راههای آسفالت و افزایش تعداد اتومبیلهای کرایه‌ای و شخصی که در واقع سهولت حمل و نقل کالا و فرآورده‌های کشاورزی و جابجایی مسافر را در این بخش فراهم ساخته است و بکارگیری ماشین‌آلات کشاورزی مانند تراکتور و کمباین و وسایل نقلیه موتوری در زمینهای کشاورزی که کار کشت و برداشت محصولات را آسان نموده، خود از مهمترین تسهیلات رفاهی منطقه در سالهای اخیر بشمار می‌رود که در محیط کار و زندگی آنها بوجود آمده است. یکی دیگر از امکانات رفاهی این منطقه که بویژه پس از پیروزی انقلاب نصیب بیشتر روستائیان این سامان گردیده است، توسعه و گسترش شبکه سراسری برق در روستاهای بخش بندر گز می‌باشد که در واقع موجب گردید تا

روستائیان این منطقه همانند شهرنشینان از امکانات وسایل برقی چون یخچال، پنکه، فریزر، و... و وسایل ارتباط جمعی مانند رادیو، تلویزیون و حتی تلفن نیز بهره‌مند گردند.

ضمناً با عبور خط لوله گاز سرخس - نکاء در حاشیه جنوبی شهر بندر گز از نعمت گاز که در حقیقت سوختی ممتاز و بی نظیر بشمار می‌رود و دارای قدرت حرارت دهی بسیار خوبی است، برخوردار گردیدند.

بطور کلی می‌توان گفت که مردم منطقه بطور نسبی از امکانات آموزشی، بهداشتی، ارتباطات، تاسیسات عمرانی و تجاری برخوردار بوده و اهالی این بخش از نظر رفاهی در وضع نسبتاً مطلوبی بسر می‌برند.

تامین آب آشامیدنی :

در گذشته بندر گز نیز مانند بسیاری از شهرهای استان مازندران فاقد آب آشامیدنی لوله کشی بود و مردم شهر اجباراً از آب چاههای معمولی که در بیشتر منازل احداث شده بود، استفاده می کردند. آب اینگونه چاهها عموماً آلوده و غیر بهداشتی بود و در برخی موارد نیز به گونه ای مچ و شور بنظر می رسید، تا اینکه در سال ۱۳۴۴ شمسی برای تامین آب آشامیدنی شهر اقداماتی اساسی صورت گرفت و شهرداری با خرید زمین در حوالی روستای گز غربی و حفر دو حلقه چاه عمیق و با نصب موتور پمپ سطحی آب آشامیدنی مورد نیاز شهر را تا حدی تامین و مهیا نمود.

در سال ۱۳۵۱ در نتیجه افزایش تقاضای شهروندان جهت لوله کشی آب، شهرداری اقدام به خرید موتور پمپ برقی نمود که از کارایی بیشتری برخوردار بود و با نصب آن در پای هر دو چاه بطور کلی آب آشامیدنی و مصرفی شهر بندر گز تامین و بلافاصله نیز عملیات آبرسانی به تمام محله های مختلف شهر آغاز شد. در نتیجه بتدریج تمامی شهروندان این شهر در منازل خود از نعمت آب آشامیدنی لوله کشی برخوردار گردیدند. در پایان سال ۱۳۶۸ شهر بندر گز حدود ۲۳۱۰ مشترک آب لوله کشی داشت.^۱

فصل پنجم

اماکن مقدسه منطقه بندر کنز

اماکن مقدسه منطقه بندر گز

۱- امامزاده حبیب... نوکنده

این امامزاده در ۸ کیلومتری غرب بندر گز در مجاورت راه آهن سراسری واقع شده است.

در مورد شجره امامزاده حبیب... نوکنده همگان متفق القولند که وی از فرزندان امام موسی ابن جعفر علیه السلام است. از تاریخ تولد و وفات او اطلاع چندانی در دست نیست.

احداث مقبره آنحضرت پس از خواب نما شدن برای یکی از زنان متدینه منطقه و اظهار اینکه قبرم در کنار عصایی است که این عصا اکنون بصورت یک درخت زیتون در آمده است، صورت گرفته و قدمت تاریخی آن به ۸۰۰ سال پیش می رسد.^۱

(آرامگاه امامزاده حبیب... نوکنده)

۲- امامزاده علیرضا: سرطاق

آرامگاه این امامزاده در محوطه قبرستانی که در نزدیکی روستای سرطاق است، واقع شده و به معصوم زاده سرطاق، معروف است. شجره این امامزاده نیز بدرستی معلوم نیست. طبق تحقیقات انجام شده بسیاری از اهالی روستای سرطاق معتقدند که پس از شهادت امام رضا علیه السلام تعدادی از نوادگان امام موسی ابن جعفر (ع) همراه با گروهی از طرفداران آنحضرت برای خونخواهی امام رضا (ع) از سرزمین عراق راهی خراسان شدند. در مقابل مأمون نیز لشگری گرد آورده و به تعقیب آنها فرستاد. لشگریان مأمون در حوالی فیروزکوه نوادگان امام و طرفداران او را به محاصره خود در آوردند، در نتیجه جنگ سختی بین آنها در گرفت که منجر به شکست هواخواهان امام رضا (ع) و کشته شدن و فرار برخی از آنها گردید. امامزاده علیرضا نیز یکی از کسانی است که

(آرامگاه جدید الاحداث و نیمه تمام امامزاده علیرضا سرطاق، سال ۱۳۷۰ شمسی)

پس از زرد و خورد فراوان از چنگ لشگریان مأمون گریخت و به این منطقه پناهنده گردید و مدتها در خفا زندگی کرد تا اینکه پس از شهادت در روستای سرطاق به خاک سپرده شد.^۱

آثار باستانی و یادگارهای تاریخی بخش بندر گز

در بخش بندر گز آثار باستانی و تپه‌های تاریخی فراوانی وجود دارد که این تپه‌ها چندان مورد حفاری و کاوش باستان‌شناسان قرار نگرفته است.

از مهمترین آنها عبارتند از:

- ۱- جرکلباد، در قسمت غرب روستای کهنه کلباد
- ۲- دین تپه، در قسمت جنوب روستای کهنه کلباد
- ۳- خرابه‌های آتشکده قدیمی، در قسمت جنوب شرقی روستای کهنه کلباد
- ۴- بزغاله تپه، در قسمت شمال روستای کهنه کلباد در نزدیکی شاهراه آسیایی
- ۵- منطقه توتستان، در قسمت جنوب شرقی روستای کهنه کلباد
- ۶- تپه عبدالهی، در قسمت شمال دو روستای کهنه کلباد و لیوان غربی
- ۷- فریضه عبدالهی (خرابه‌های مدفون شده آبادی باستانی فریضه)، در شمال روستای لیوان غربی
- ۸- بلبل چشمه، در قسمت جنوب روستای لیوان غربی
- ۹- مارقلعه (مرقلعه) در قسمت جنوب شرقی لیوان شرقی
- ۱۰- امامزاده حبیب... نوکنده، در قسمت شمال روستای نوکنده نزدیک راه آهن
- ۱۱- تپه سنان خانه سر (خانه سر سنان)، در فاصله بین دو روستای تلور و

۱۱۰. جغرافیای تاریخی شهر بندر گز

نوکنده نزدیک شاهراه آسیایی.

۱۲- تپه در دارلته، در قسمت جنوب نوکنده

۱۳- پن خانی (پهن خانی)، در شمالشرقی روستای نوکنده، قبرستان قدیمی

۱۴- کافر تپه، در فاصله بین سه روستای استون آباد، بنفش تپه و مزنگ.

۱۵- تپه سوت کویا، در فاصله بین دو روستای استون آباد و دشتی کلاته

۱۶- تپه ای قدیمی بنام قلعه تپه، در قسمت شرق روستای وطنا (بین وطنا و

جنگل)

۱۷- امامزاده علیرضا، واقع در قسمت شمال روستای سرطاق

۱۸- گرگ تپه (ورگ دین)، در قسمت جنوب شرق روستای سرطاق

۱۹- قلعه ای قدیمی (قدیم قلعه)، واقع در ضلع شمالی روستای سرمحله نزدیک

به روستای حسین آباد

۲۰- عروس قلعه، در قسمت جنوب دو روستای گلغرا و سوت ده

۲۱- شش افرا، واقع در جنوب گلغرا در منطقه جنگلی

بسیاری از تپه های مذکور بوسیله جستجو گران گنج بارها مورد دستبرد و

تجاوز قرار گرفته و دچار تخریب شده اند و آثار سفالین زیادی در آنها مشاهده می شود.

فصل ششم

تشکیلات اداری و انتظامی

منطقه بندرگز

تشکیلات اداری و انتظامی موجود در این منطقه عبارتند از:

آموزش و پرورش - اداره ثبت احوال - اداره ثبت اسناد و املاک - بخش اداری -
شهرداری - دادگاه مستقل بخش - ایستگاه راه آهن - بیمارستان - هلال احمر - تربیت
بدنی - خدمات کشاورزی - دارائی و امور اقتصادی - اداره پست و تلگراف - اداره
مخابرات - بهداری - اداره برق منطقه ای - پاسگاه ژاندارمری - اداره جنگلداری - بانک
ملی - بانک استان - بانک تجارت - بانک ملت - بانک کشاورزی - بانک سپه -
صندوق قرض الحسنه - سپاه - بسیج - یکان دریایی سپاه - شهربانی - جهاد
سازندگی - کمیته امداد امام - بنیاد مسکن - بنیاد شهید - نهضت سواد آموزی - دفتر
ارشاد اسلامی - کتابخانه - دفتر خانه اسناد رسمی

تاریخ تاسیس برخی از سازمانها و ساختمانهای دولتی و غیر دولتی

بندر گز:

- ۱- ساختمان گمرگ (قدیمی ترین ساختمان بندر گز) سال ۱۲۸۱ شمسی
- ۲- اداره شهربانی بندر گز، بنام نظمیة بندر جز « ۱۲۹۰ »
- ۳- اداره آموزش و پرورش، بنام معارف بندر جز « ۱۲۹۳ »
- ۴- کارخانه برق حرارتی بندر گز « ۱۲۹۶ »
- ۵- اداره بخش اداری، بنام حکومت بندر جز « ۱۳۰۴ »
- ۶- اداره شهرداری، بنام بلدیة بندر جز « ۱۳۰۵ »
- ۷- ایستگاه راه آهن سراسری « ۱۳۰۶ »
- ۸- اداره امور اقتصادی و دارایی، بنام مالیه بندر جز « ۱۳۰۶ »

- ۹- جمعیت هلال احمر، بنام جمعیت شیر و خورشید سرخ « ۱۳۰۶ »
- ۱۰- اداره ثبت احوال و آمار، بنام سجل احوال سال ۱۳۰۷ شمسی
- ۱۱- اداره پست و تلگراف و تلفن مغناطیسی « ۱۳۰۷ »
- ۱۲- اداره جنگلداری « ۱۳۰۸ »
- ۱۳- بانک ملی شعبه بندر گز « ۱۳۰۸ »
- ۱۴- اداره کشاورزی، بنام فلاحت بندر جز « ۱۳۱۰ »
- ۱۵- اداره بهداری « ۱۳۱۰ »
- ۱۶- اداره ثبت اسناد و املاک رسمی « ۱۳۱۱ »
- ۱۷- ساختمان دو طبقه شهربانی « ۱۳۱۳ »
- ۱۸- ساختمان کشاورزی و یاغ آن « ۱۳۱۳ »
- ۱۹- ساختمان دو طبقه شهرداری « ۱۳۱۵ »
- ۲۰- ساختمان قصر پهلوی اول « ۱۳۱۵ »
- ۲۱- ۲۱- گروهان ژاندارمری، بنام امنیه « ۱۳۱۶ »
- ۲۲- ساختمان مسجد جامع « ۱۳۳۴ »
- ۲۳- ساختمان مسجد محمدیه « ۱۳۳۴ »
- ۲۴- ساختمان مسجد فاطمیه « ۱۳۵۱ »
- ۲۵- ساختمان بیمارستان ۳۵ تختخوابی کاملاً مجهز در سال ۱۳۴۶ شمسی در بندر گز افتتاح و بعد از شکوفایی انقلاب اسلامی به یکصد تختخواب افزایش یافت.

تاریخچه احداث ساختمان گمرک بندر گز

ساختمان گمرک بندر گز با طرح و نظارت کامل مهندسین بلژیکی در سال ۱۲۸۱ شمسی احداث و بلافاصله مورد بهره‌برداری قرار گرفت. این ساختمان در حال حاضر از قدیمی‌ترین بناهای تاسیسات بندری این بخش است که پس از گذشت چندین دهه از عمر آن همچنان از استحکام و مقاومت بسیار خوبی برخوردار است

(نمای جنوبی ساختمان گمرک بندر گز)

تاریخچه تاسیس شهربانی بندر گز

ساختمان شهربانی در تیرماه ۱۳۱۳ شمسی احداث گردید و با اتمام این ساختمان، اداره نظمیه^۱ سابق که در ساختمان استیجاری مستقر بود، به این ساختمان منتقل شد و در دوره پهلوی نام نظمیه به شهربانی تبدیل گردید.

شهربانی بندر گز تقریباً پس از ۳۸ سال سابقه فعالیت در اسفندماه سال ۱۳۵۱ منحل و انتظامات شهر بعهدہ پاسگاه ژاندارمری قرار گرفت، ولی مجدداً در روز ۲۲ اسفند سال ۱۳۶۸ مصادف با روز ولادت حضرت قائم (عج) دائر و انتظامات شهر بعهدہ آن قرار گرفت.

(قسمتی از نمای ساختمان شهربانی بندر گز)

۱. تشکیلات نظمیه در بندر گز در سال ۱۹۱۰ میلادی مطابق با ۱۲۹۰ شمسی بر پا گردید، وکیل الدوله، مخبرات استرآباد، ص ۲۱۰

تاریخچه تاسیس کارخانه برق بندر گز

اولین کارخانه برق حرارتی بندر گز در دیماه ۱۲۹۶ شمسی شروع به کار کرد. این کارخانه که بوسیله شخصی بنام قاسم اف یکی از بازرگانان معروف آنزمان خریداری شده بود، بنا به موقعیت اقتصادی بسیار ممتاز بندر گز در این شهر احداث و در نتیجه روشنایی شهر تامین گردید. در آن هنگام بندر گز از جمله شهرهای بسیار نادر استان مازندران بود که از نعمت برق برخوردار شده بود، تامین برق شهر بندر گز تا سال ۱۳۲۹ در دست بخش خصوصی بود، اما از آن پس تولید و تامین برق شهر دولتی گردید.^۱

(عکس فوق ساختمان اداره برق شهر بندر گز را نشان می دهد)

۱. - طبق اطلاعات بدست آمده، بندر گز اولین شهر استان مازندران بود که از نعمت برق برخوردار گردید. بعد از شهر بندر گز، شهر گرگان و سپس شهرهای بابل و ساری به ترتیب در این استان از نعمت برق برخوردار گردیدند.

تاریخچه تاسیس شهرداری بندر گز:

ساختمان شهرداری بندر گز که در سمت شمالشرقی میدان راه آهن قرار گرفته است، در تیرماه ۱۳۱۵ شمسی احداث و دارای دو طبقه تحتانی و فوقانی و تالار اجتماعات و اتاقهای متعدد می باشد.

این ساختمان توسط مهندسین آلمانی و ایرانی ساخته شده است و از استحکام و زیبایی خاصی برخوردار است بطوریکه یکی از ساختمانهای بسیار زیبای بخش بندر گز بشمار می رود.

(قسمتی از نمای ساختمان شهرداری بندر گز)

تاریخچه تاسیس ایستگاه راه آهن بندر گز:

عملیات ساختمانی ایستگاه راه آهن بندر گز همراه با احداث راه آهن سراسری در روز بیست و سوم مهر ماه ۱۳۰۶ شمسی شروع و پس از مدتی به اتمام رسید. این راه آهن که از مدخل شهر عبور می کند، همچنان یکی از مهمترین شبکه راههای ارتباطی این شهر با تمامی شهرهایی که در مسیر راه آهن سراسری قرار دارند، محسوب می شود.

ناگفته نماند که ساختمان ایستگاه و تاسیسات آن با همکاری و نظارت کامل مهندسين آلمانی به اتمام رسیده است.

(قسمتی از نمای ساختمان ایستگاه راه آهن بندر گز)

تاریخچه تاسیس بانک ملی ایران شعبه بندر گز

اهمیت بندری و پیشرفت‌های اقتصادی چشمگیر بندر گز در آن زمان نیاز مردم و شهر را به داشتن یک مرکز فعال داد و ستد پولی چون شعبه‌ای از بانک برای انجام فعالیت‌های بانکی که بدنبال آن تسریع بیشتر کار داد و ستد را موجب می‌شد، روز بروز آشکارتر می‌ساخت تا اینکه دولت اقدام به تاسیس بانک ملی را نمود. در نتیجه چهارمین شعبه بانک ملی ایران در سطح استان مازندران و سی و نهمین شعبه در سطح کشور در مهر ماه ۱۳۰۸ شمسی در بندر گز بطور رسمی افتتاح گردید.

(قسمتی از نمای ساختمان جدید الاحداث بانک ملی ایران شعبه بندر گز)

تاریخچه احداث ساختمان کشاورزی و باغ فلاح بندرگز

زمین مورد نیاز باغ کشاورزی در سال ۱۳۱۳ شمسی در خیابان نوکنده تهیه و در سال ۱۳۱۴ عملیات ساختمانی آن شروع شد. باغ فلاح در گذشته یکی از بهترین مناطق تفریحی مردم شهر محسوب می شد، ولی اکنون آن اهمیت سابق خود را از دست داده و اداره جنگلبانی در آن استقرار یافته است.

(نمای جنوبی ساختمان کشاورزی سابق و اداره جنگلبانی کنونی)

تاریخچه احداث ساختمان قصر پهلوی اول:

این قصر در مسیر خیابان بین ایستگاه راه آهن و میدان گمرک واقع شده است. فعالیت‌های ساختمانی آن در فروردین ماه ۱۳۱۵ شمسی شروع و در اسفندماه همان سال به پایان رسید و رضا شاه در مسافرت خود به شمال هر سال دوبار در این قصر توقف می نمود. در حال حاضر پاسگاه ژاندارمری بندر گز در این قصر استقرار دارد و مورد استفاده قرار می گیرد.

(نمای شمالی قصر)

فصل هشتم

روستاهای منطقه بندرگز

دهستان انزان

روستاهای منطقه بندر گز (دهستان انزان)

مجموع روستاهای تابعه بخش بندر گز را بنام دهستان انزان می نامند که شامل

۲۴ روستای کوچک و بزرگ است. این روستاها به ترتیب حروف الفبا عبارتند از:

۱- استون آباد، ۲- باغو، ۳- باغو کناره، ۴- بنفش تپه، ۵- تلور، ۶- جفا کنده،

۷- حسین آباد، ۸- دشتی کلاته شرقی، ۹- دشتی کلاته غربی، ۱۰- سرطاق،

۱۱- سر محله، ۱۲- سوته ده، ۱۳- کار کنده، ۱۴- کوه صحرا، ۱۵- کهنه کلباد،

۱۶- گز شرقی، ۱۷- گز غربی، ۱۸- گلغرا، ۱۹- لیوان شرقی، ۲۰- لیوان غربی،

۲۱- مزنگ، ۲۲- نوکنده، ۲۳- وطن، ۲۴- ولفرا

گفتنی است که روستای هشتیکه تا سال ۱۳۶۵ شمسی جزو روستاهای دهستان

انزان محسوب می شد، ولی از این سال به بعد طبق تقسیمات جدید کشوری از

دهستان انزان بخش بندر گز منتزع و به بخش گلوگاه ملحق گردید.

موقعیت و محدوده جغرافیایی دهستان انزان

این دهستان در غرب شهرستان کردکوی واقع شده و از طرف شمال به شهر بندر

گز و قسمتی از خلیج گرگان و از طرف جنوب به جنگلهای کوه جهان مورا و از طرف

شرق به دهستان چهار کوه (بخش مرکزی کردکوی) و از غرب به بخش گلوگاه از

شهرستان بهشهر محدود می شود.

وضعیت طبیعی و اجتماعی دهستان انزان:

دهستان انزان در پای جنگلهای جهان مورا (بخشی از سلسله جبال البرز) واقع شده و در مسیر جاده بهشهر - کردکوی قرار دارد. شیب عمومی زمین از جنوب بسمت شمال یعنی بطرف خلیج گرگان است.

این دهستان از استعداد بالقوه کشاورزی بسیار خوبی برخوردار است و وجود منابع آب فراوان و رودهای متعددی مانند رودخانه نوکنده، رودخانه جفا کنده، رودخانه گز، چشمه ها و قنات های متعدد استعداد کشاورزی آنرا افزایش داده است. همچنین بعلت قرار گرفتن اکثر روستاها (مراکز جمعیتی) آن بطور زنجیره ای در قسمت جنوبی بزرگراه آسیایی و بموازات آن با فواصلی نزدیک بهم و به سبب داشتن زمینهای جلگه ای و حاصلخیز و مراتع و دامداری های سنتی و صنعتی و وجود دریا و فعالیت ساکنین حواشی آن در امر صید و صیادی از نظر اقتصادی از اهمیت خاصی برخوردار است.

با توجه به مشابهت های طبیعی، قومی و فرهنگی فی ما بین روستاها و تاثیر پذیری آن بر روی جوامع روستایی این منطقه، روستاهای این دهستان از بافت اجتماعی و بافت روستایی نسبتاً یکسانی برخوردارند، ولی وجود امکانات اجتماعی و اقتصادی تقریباً مناسب در روستاهای نوکنده، لیوان شرقی و گز غربی سبب توسعه و گسترش زندگی شهری در این روستاها گردیده و مردم آن نسبت به سایر روستاهای این منطقه از زندگی نسبتاً مرفهی برخوردارند و همانند شهرنشینان منطقه بطور نسبی تقریباً دارای یک زندگی شبیه به زندگی شهری می باشند.

وجه تسمیه انزان: طبق تحقیقات بعمل آمده برخی از اهالی منطقه معتقدند که انزان نام شخصی از اهالی بندر انزلی بود که در دوره قاجاریه از طرف دولت وقت بعنوان حاکم منطقه بندر گز انتخاب و حکومت این منطقه به او واگذار گردید. از آنجائیکه شخص مذکور در اداره امور این منطقه جانب احتیاط و عدل و عدالت را رعایت کرده و حاکمی جدی و با تدبیر و کاردان بود، طولی نکشید که در دل مردم این منطقه جای گرفت و از ارزش و احترامی خاص برخوردار گردید تا جائیکه مردم به پاس خدمات شایسته او این منطقه را بنام آن حاکم یعنی انزان نامیدند و در هنگام اجرای طرح و تنظیم شناسنامه و صدور آن در اوائل حکومت پهلوی نام دهستان انزان در شناسنامه های صادره در این منطقه قید گردید و در حال حاضر هم همانند گذشته از این نام استفاده می شود. این باور نمی تواند چندان صحت داشته باشد، چون نام انزان در بسیاری از اسناد و مدارک تاریخی قبل از دوره قاجاریه آمده است که قدمت برخی از آنها به حدود پانصد سال پیش می رسد.

رابینو انگلیسی طی سفری که به منطقه انزان کرده است، می نویسد:

انزان در مغرب ایالت استرآباد واقع است، وسعت آن از شمال به جنوب ده میل و از مشرق به مغرب ۱۲ میل است. از سمت شمال محدود به دریای خزر، از شمال شرقی به دشت یموت، از مشرق به سدن رستاق که بوسیله نهر کرد محله از آن جدا می شود، از جنوب به سدن رستاق و هزار جریب، از مغرب به جرکلباد، جمعیتش کم و از قسمت دیگر مازندران پر جنگل تر است و از چندین نهر کوچک که از کوهستانهای جنوبی سرچشمه می گیرند، مشروب می شوند؛ مانند نوکنده، جفا کنده، گز، ولفرا، سر محله،

سرطاق، گلغرا، باغو و کارکنده. دهاتش در میان جنگل از نظر پنهان‌اند و با آنکه مقداری از این جنگل‌ها را برای کشت و زرع از بین برده‌اند، باز چندان تاثیری در وضع آنها ننموده است. بیشتر اهالی آنجا در فصل گرما به بیلاقهای هزار جریب می‌روند و دارای امامزاده‌ای بنام سفید چاه است که معمولاً هر سال سکنه محل چند روزی را در آنجا می‌گذرانند^۱ و در مورد دهات انزان نیز گفته است:

دهات انزان عبارتند از: باغو، بنفش تپه، دشت کلا و طنا، استون آباد، گز، بندر گز، هشتیکه، جفا کنده، کارکنده، خرابه شهر، کهنه کلباد، لیوان، نوکنده، سرمحله، سرطاق، سوت‌ده، ولفرا.^۲

۱. کتاب مازندران، استرآباد، ص ۱۱۳

۲. کتاب مازندران، استرآباد، ص ۱۹۲

روستای استون آباد (استینوا)

عرض جغرافیایی: ۳۶ درجه، ۴۰ دقیقه

موقعیت جغرافیایی

طول جغرافیایی: ۵۳ درجه، ۵۴ دقیقه

روستای استون آباد یکی از روستاهای قسمت جنوبی بخش بندرگز است که در یک منطقه جنگلی و در پای جنگلهای جهان مورا در قسمت انتهایی دامنه‌های شمالی کوههای البرز واقع شده است.

ارتفاعات این منطقه محل سرچشمه قسمتی از آب رودخانه نوکنده می باشد. این روستا از طرف شمال به روستای جفا کنده و از طرف جنوب به قسمتی از دامنه‌های شمالی البرز و از طرف شرق به روستای وطن‌آ و از طرف غرب به روستای بنفش تپه محدود است.

تاریخ پیدایش روستا: علت و چگونگی پیدایش روستای استون آباد چندان معلوم و مشخص نیست، ولی از نظر تاریخ پیدایش به احتمال قوی قبل از دوره قاجاریه این روستا وجود داشته است و در طول دوره پیدایش بناهای استنه، استینوا، استین آباد و استون آباد نامیده شده است. جمعیت روستا طبق آمار سال ۱۳۶۵ شمسی بالغ بر یکصد خانوار برابر با ۶۲۰ نفر است که اکثراً به کار کشاورزی و

دامپروری اشتغال دارند. میزان زمینهای زیر کشت آن بالغ بر ۲۴۴ هکتار است^۱ که انواع محصولات کشاورزی از قبیل گندم، جو، شالی، پنبه و سویا در آن کشت و برداشت می شود.

مردم این روستا از امکانات رفاهی مانند آب لوله کشی برق- حمام عمومی برخوردارند و از نظر امکانات آموزشی دارای دبستان پسرانه و دخترانه می باشد. فاصله این روستا نسبت به مرکز بخش (بندر گز) در حدود ۹ کیلومتر است.

ساخت اجتماعی مردم روستای استون آباد از نوع فامیلی بوده و بیشتر مردم این روستا با همدیگر پیوند نسبی دارند و افراد غیر بومی و مهاجر آن اندک است و بتعداد انگشتان دست هم نمی رسد.

در قسمت شرق روستا طرح جنگلداری و طنا- استون آباد در مرحله اجرا است و هزینه اجرای طرح از طریق بهره برداری از چوبهای صنعتی و ساختمانی جنگل این ناحیه تامین می گردد. گفتنی است که یک کارخانه بافندگی نسبتاً کوچک در سالهای اولیه پس از پیروزی انقلاب اسلامی در قسمت جنوب شرقی این روستا دایر گردیده و عده ای از کارگران بیکار این منطقه را بخود جذب نموده و بطور نسبی باعث بالا رفتن سطح درآمد مردم و توسعه اقتصادی روستای استون آباد گردیده است.

روستای باغو:

عرض جغرافیایی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیایی: ۵۴ درجه، ۰۲ دقیقه

منطقه باغو با وسعتی معادل چهار کیلومتر مربع در فاصله بین جاده آسیایی و قسمتی از دامنه‌های شمالی کوه‌های البرز واقع شده است. فاصله این روستا تا مرکز بخش بندرگز بالغ بر ۱۱ کیلومتر و تا کردکوی (مرکز شهرستان) در حدود ۸ کیلومتر است.

تاریخ پیدایش

تاریخ و چگونگی پیدایش روستای باغو نیز همانند برخی دیگر از روستاهای بخش بندرگز فعلاً مشخص نیست، ولی اسناد متعدد مربوط به این منطقه که از دوره قاجاریه باقیمانده و همچنین سیاحانی که در این دوره از منطقه انزان دیدن کرده‌اند، گویای آنست که روستای باغو پیش از دوره قاجاریه وجود داشته است.

جمعیت روستا: طبق آمار سال ۱۳۶۵ شمسی جمعیت باغو بالغ بر ۵۴۱ نفر برابر با ۹۵ خانوار می‌باشد. این جمعیت اکثراً بومی بوده و بزبان محلی تکلم می‌کنند.

گذشته از جمعیت بومی طایفه‌ای غیر بومی بنام گودار^۱ در قسمت جنوب شرقی روستا استقرار دارند که در حدود ۱۲٪ از کل جمعیت روستا را به خود اختصاص داده‌اند گودارها دارای رنگ پوست تیره و لهجه‌ای خاص می‌باشند و اکثراً به کار رامشگری و نوازندگی و شکار روزگار می‌گذرانند. افراد بومی روستا همانند مردم سایر روستاهای این بخش به کار کشاورزی و دامداری اشتغال دارند و محصولات از قبیل پنبه، لوبیای روغنی، شالی، گندم، کاهو و باقلا کشت و برداشت می‌کنند. بیشتر فعالیتهای کشاورزی بوسیله ماشین‌آلات زراعی صورت می‌گیرد. وسعت زمینهای کشاورزی روستا طبق آمار اداره کشاورزی بخش بندر گز بالغ بر ۳۲۸ هکتار است که از این مقدار حدود ۹۰ هکتار زیر کشت گندم و جو، ۴۴ هکتار زیر کشت شالی، ۸۰ هکتار زیر کشت پنبه، ۵۰ هکتار زیر کشت لوبیای روغنی (سویا)، ۱۲ هکتار زیر کشت باغات و ۴۷ هکتار آن نیز زیر کشت سبزیجات و صیفی جات قرار گرفته است. دامداری نیز یکی دیگر از فعالیتهای اقتصادی مردم روستا محسوب می‌شود بطوریکه کشاورزان این روستا در کنار فعالیتهای کشاورزی به کار دامپروری نیز اشتغال دارند و عموماً به نگهداری و پرورش گاو، گوسفند و مرغ خانگی مبادرت می‌کنند و با استفاده از مراتع مجاور زمینهای کشاورزی و مراتع پراکنده منطقه به تعلیف دامهای خود می‌پردازند.

مردم روستای باغو با تولید فراآورده‌های لبنی و سایر فراآورده‌های دامی نه تنها

۱. در برخی از کتابها بنام گودر نیز آمده است. نی‌پیه در گزارشات خود درباره گودارها می‌نویسد: آنان را باید پارای مازندران خواند و مدعی است که وضع زندگی و درجه اجتماعی آنان بی‌شبهت به بومیان هند یعنی افراد قبایلی چون کولها نمی‌باشد.

- جغرافیای تاریخی گیلان و مازندران و آذربایجان، ابوالقاسم طاهری، ۱۳۴۷، ص ۵۳

قسمتی از مایحتاج زندگی خود را فراهم می کنند، بلکه به اقتصاد روستایی منطقه نیز کمکی شایان می نمایند.

این روستا نیز مانند سایر روستاهای این منطقه از امکانات رفاهی و تسهیلاتی مانند آب لوله کشی، برق، حمام، غسالخانه، فروشگاه تعاونی، دبستان پسرانه و دبستان دخترانه برخوردار است.

روستای باغو کناره

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۶ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۴ درجه، ۰۲ دقیقه

این روستا همانطوریکه از نامش پیداست یکی از روستاهای کناره‌ای دریای خزر در بخش بندر گز است که در فاصله ۷ کیلومتری شرق شهر بندر گز، بین شاهراه آسیایی و دریای خزر و تقریباً نزدیک به ساحل واقع شده است.

راه آهن سراسری و جاده آسفالته‌ای که بندر گز را به بندر ترکمن متصل می‌کند، از کنار آن می‌گذرد. از لحاظ طبیعی این منطقه بصورت منطقه‌ای هموار و مسطح و جلگه‌ای است و هیچگونه عارضه طبیعی در آن دیده نمی‌شود. زمینهای کشاورزی این روستا عموماً از آبرفت رودهای مختلف فصلی و عقب نشینی آب دریای خزر تشکیل شده و تشکیلات خاکی آن به گونه‌ای است که هر چه از قسمت‌های جنوبی به سمت شمال و ساحل دریا پیش برویم، بر شوری خاک افزوده می‌گردد بطوریکه در کناره دریا که قسمت اعظم زمینهای کشاورزی این روستا در آن واقع شده است، از خاکهای رسی و بقایای سیلابی بوده و شور می‌باشند.

برای اصلاح این زمینها باید از روشهای به‌زراعی و عملیات زهکشی استفاده کرد. اقتصاد این روستا بیشتر متکی بر فعالیتهای کشاورزی و دامپروری و صید ماهی

است. وسعت زمینهای روستا در حدود ۱۴۲ هکتار است^۱ که بیشتر این زمینها زیر کشت انواع محصولات کشاورزی به ویژه شالی، پنبه، سویا (لوبیای روغنی) و باغات می باشد و کشت و برداشت این محصولات یکی از منابع مهم در آمد مردم روستا را تشکیل می دهد. از دیگر فعالیتهای اقتصادی مردم این روستا پرورش و نگهداری گاو، گوسفند و طیور با استفاده از روشهای سنتی و صنعتی است.

ضمناً بعلت نزدیک بودن به دریا، صید ماهی نیز در میان ساکنان آن معمول و متداول بوده بطوریکه تعداد قابل ملاحظه ای از جمعیت این روستا با اشتغال به فعالیتهای صیادی امرار معاش می نمایند. صید و صیادی در اقتصاد مردم این روستا نقش مهمی را ایفا می کند. گفتنی است که روستای باغو کناره از لحاظ داشتن معدن شن و ماسه بادی و بویژه گوش ماهی فوق العاده غنی بوده و در بخش بندر گز از این نظر از اهمیت خاصی برخوردار است بطوریکه در سالهای اخیر با استخراج و صدور آن به شهرهای مجاور به ویژه بندر ترکمن، موجب بهبود وضع اقتصادی و بالا رفتن سطح در آمد مردم روستا گردیده است.

میزان جمعیت روستای باغو کناره طبق آمار سال ۱۳۶۵ شمسی بالغ بر ۱۸۴ خانوار برابر ۹۸۸ نفر است. این جمعیت را اکثراً مهاجرینی از گروههای سیستانی و غیر آن تشکیل می دهند.

این روستا نیز مانند سایر روستاهای این بخش از امکانات رفاهی مانند آب لوله کشی، برق، حمام، دبستان پسرانه، دبستان دخترانه برخوردار است.

روستای بنفش تپه

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۱ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۵ دقیقه

بنفش تپه از روستاهای کم جمعیت بخش بندر گز است و در فاصله ۱۲ کیلومتری جنوب غربی شهر بندر گز واقع شده است. این روستا در دل جنگل و در دامنه کوه قرار گرفته و دارای مناظر طبیعی جالب و زیبا و سرسبز و خرم است. بیشتر منازل این روستا به دلیل ارزانی و فراوانی مصالح سنتی از سنگ و چوب ساخته شده است. ولی در سالهای اخیر در نتیجه بالا رفتن سطح درآمد و بهتر شدن وضع اهالی از نظر اقتصادی، به کارگیری مصالح ساختمانی مانند آجر، سیمان و تیر آهن احداث ساختمانهای جدید در سطح روستا معمول و متداول شده است. سرگذشت تاریخی روستا: با مراجعه به گزارشات اهالی محل بویژه افراد مسن و آگاه، این روستا در دوره قاجاریه بوجود آمده و در طول دوره پیدایش آن بنامهای گوناگونی مانند و نوش تپه و بنوش تپه نامیده شده و امروزه بنام بنفش تپه مشهور است. در برخی از کتابها نیز بنام بنفشه تپه از آن یاد شده است.^۱ روستای بنفش تپه از نظر طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تفاوت چندانی با دیگر روستاهای این بخش ندارد.

جمعیت روستا: طبق آخرین آمار سال ۱۳۶۵ در حدود ۱۲۱ خانوار برابر با ۷۱۵ نفر جمعیت دارد^۱. اکثر جمعیت آن مانند سایر روستاهای این بخش به فعالیتهای کشاورزی و دامداری اشتغال دارند. اهالی روستا برای خرید و تامین مایحتاج زندگی خود معمولاً به روستای نوکنده که تقریباً یکی از مراکز جمعیتی مهم منطقه محسوب می شود، رفت و آمد می کنند و به عبارتی می توان گفت که روستای بنفش تپه از روستاهای اقماری نوکنده بشمار می رود.

کوههای مجاور بنفش تپه محل سرچشمه رودهای متعددی مانند رودخانه نوکنده است. آب و هوای روستا منطبق با آب و هوای این بخش است، ولی طبق تحقیقات انجام شده این روستا از سردترین محل بخش بندرگز است که حداقل درجه حرارت آن به ۸ درجه سانتیگراد زیر صفر و حداکثر درجه حرارت آن در فصل تابستان به ۳۷ درجه سانتیگراد رسیده است.

در نواحی جلگه ای آن انواع محصولات کشاورزی کشت می گردد و کشت برنج از عمده ترین محصولات کشاورزی آن محسوب می شود که از نظر اقتصادی حائز اهمیت است.

در قسمت کوهستانی به علت وجود مراتع وسیع و چمنزارهای سرسبز پرورش انواع دام رواج دارد. پوشش گیاهی منطقه به سه قسمت جنگل، مرتع و کشتزار تقسیم می شود.

روستای تلور

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۳ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۴ دقیقه

تلور روستایی است از سری روستاهای متعلق به انزان که در پای جنگلهای انبوه جهان مورا بین روستای لیوان شرقی و نوکنده واقع شده است. این روستا در فاصله ۹ کیلومتری جنوب غرب شهر بندر گز قرار دارد و از طریق جاده شوسه شنی به جاده اصلی آسفالت (شاهراه آسیائی) مرتبط می شود.

سرگذشت تاریخی:

با در نظر گرفتن لشکر کشی یعقوب لیث صفار در سال ۲۶۰ هـ (۸۷۳ م) به طبرستان که در بسیاری از کتابهای تاریخی منجمله تاریخ طبرستان^۱ از آن یاد شده است و با توجه به اینکه خانواده های صفار در منطقه تلور که عمدتاً خود را از اعقاب یعقوب لیث می دانند، این ظن و گمان را قوت می بخشد که شاید این طایفه از جمله بازماندگانی باشند که در هنگام مراجعت لشکر شکست خورده یعقوب به سیستان از او اطاعت نکرده و در این منطقه اسکان گزیده اند.

در صورت صحت مطالب فوق می‌توان احتمال داد که روستای تلور از قدمت تاریخی نسبتاً زیادی برخوردار باشد.

در کتاب مازندران و استرآباد از تلور بعنوان جزء یا قسمتی از نوکنده یاد شده و در مورد جمعیت آن آمده است که سکنه تلور به چهار قبیله: آهنگر، رودگر، منوچهری و کلاکرد منسوب می‌باشند.^۱ جمعیت: برابر آمار سال ۱۳۶۵ جمعیت روستای تلور بالغ بر ۱۸۲ خانوار برابر با ۱۲۲۵ نفر است.

این جمعیت از طوایف مختلف مانند صفار، کاویان، منوچهری، باقری و خادم تشکیل شده است.

بافت روستا: و وضعیت خانه‌های مسکونی آن به گونه‌ای است که طبیعت یک روستای نزدیک به جنگل اقتضا می‌کند. فراوانی چوب و سهولت دست‌یابی به آن موجب شده است که در ساختن خانه‌ها، چوب بصورت اساسی‌ترین مصالح ساختمانی بکار گرفته شود. خلاصه آنکه واحدهای مسکونی این روستا عموماً چوبی و دارای بام سفالی و شیروانی می‌باشد. اقتصاد روستا نیز با توجه به وجود زمینهای حاصلخیز پیرامون روستا بر پایه کشاورزی و دامپروری استوار است. کشت انواع محصولات زراعی سنتی به ویژه سبزیجات و صیفی‌جات در آن معمول و متداول است. میزان وسعت زمینهای کشاورزی آن بالغ بر ۴۱۰ هکتار است. این زمینها عموماً در دست کسانی قرار دارد که خود کشاورزند و در آن بکار کشاورزی می‌پردازند. ضمناً دامپروری نیز همراه با فعالیتهای کشاورزی در آن صورت می‌گیرد، ولی

فرآورده‌های دامی آن اندک است و بیشتر جنبه خود مصرفی دارد. از مهمترین تسهیلات رفاهی آن می‌توان آب لوله‌کشی، برق، حمام و مدارس ابتدایی پسرانه و دخترانه را نام برد.

روستای جفا کنده

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۳ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۶ دقیقه

جفا کنده نیز از سری روستاهای دهستان انزان است که از شمال به دریای خزر و از مشرق به روستای دشتی کلاته غربی و از جنوب به قسمتی از جنگلهای جهان مورا و از مغرب به روستای مزنگ محدود می شود.

این روستا از طریق جاده ای که اخیراً آسفالت شده و بنام جاده شهید علی اکبر علیان نژاد نامگذاری گردیده و دارای ۱/۵ کیلومتر طول است، به جاده اصلی (شاهراه آسیایی) متصل می شود. فاصله روستا به مرکز بخش در حدود ۶ کیلومتر است.

سرگذشت تاریخی: علت و تاریخ پیدایش روستای جفا کنده نیز چندان معلوم نیست، ولی احتمال میرود از قدمتی نزدیک به پانصد سال برخوردار باشد. بنابر تحقیقات انجام شده از بدو پیدایش آن تاکنون بنامهای گوناگونی مانند چیپاکنده، چیپاکنده، چوبا کنده، چوب کنده و بالاخره جفا کنده^۱ نامیده شده است.

از نظر ویژگیهای طبیعی روستای جفا کنده در یک منطقه نسبتاً هموار و مسطحی واقع شده و از وسعت و شرایط طبیعی خوبی برخوردار است. شیب عمومی زمین بصورت ملایم از جنوب بسمت شمال (ساحل دریای خزر) است. این ناحیه نیز مانند سایر روستاهای بخش بندرگز زمینهای بسیار حاصلخیز دارد. خصوصاً

۱. کنده بمعنای آبادی و آباد و محله ده و شهر آمده است.

قسمتهای جنوبی آن که پوشیده از گیاهخاک و خاکهای رسوبی توأم با شن و ماسه است. اینگونه زمینها از نظر کشاورزی دارای مرغوبیت بسیار خوبی هستند، ولی قسمتهای شمالی آن بویژه آن قسمت از زمینهایی که در مجاورت ساحل دریا قرار گرفته است، بعلت قلیایی بودن خاک از نظر کشاورزی از کیفیت زراعی چندان مطلوبی برخوردار نیست.

تنها رود مهم این روستا رودخانه جفا کنده است که از ارتفاعات شاهکوه و وطن سرچشمه می گیرد و پس از عبور از قسمت شرق این روستا و مشروب کردن زمینهای اطراف آن به دریای خزر می ریزد. بر روی رودخانه مزبور پل بتونی نسبتاً بزرگی احداث شده است که ارتباط بین روستای دشتی کلاته غربی و روستای جفا کنده را برقرار می سازد.

آب و هوای روستای جفا کنده مانند دیگر روستاهای بخش بندر گز با توجه به نزدیکی به دریا بطور کلی معتدل و مرطوب است و تابستانهای گرم و مرطوب دارد.

پوشش گیاهی آن به سه قسمت: جنگل، مرتع و کشتزار تقسیم می شود. در قسمت جنوبی آن پوشش گیاهی انبوهی از نوع درختان پهن برگ وجود دارد که در واقع قسمتی از جنگلهای انبوه جهان مورا بشمار می رود. این ناحیه جنگلی به سبب داشتن درختان تنومند و قابل بهره برداری از نظر اقتصادی از اهمیت خاصی برخوردار است و در بالا بردن سطح درآمد مردم این روستا و روستاهای مجاور آن تاثیر فراوان دارد.

جمعیت: براساس آمار سال ۱۳۶۵ جمعیت روستای جفا کنده در حدود ۲۳۵ خانوار برابر با ۱۳۱۵ نفر برآورد شده است. تمامی مردم این روستا همانند مردم سایر روستاهای بخش پیرو مذهب شیعه اثنی عشری هستند و همگی به زبان گیلکی مازندرانی تکلم می کنند.

جمعیت جفا کنده از خاندانهای مختلفی مانند کمالی، میرزایی، قجر، درزی،

کمانگر، حسینی و ... تشکیل شده است.

از نظر اقتصادی اکثر مردم به کار کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند. میزان وسعت زمینهای کشاورزی آن در حدود ۶۳۷ هکتار است^۱ که معمولاً جهت کشت انواع محصولات کشاورزی از قبیل گندم، جو، شالی، پنبه، سویا (لوبیای روغنی)، غات، سبزیجات و صیفی جات مورد استفاده و بهره برداری قرار می گیرد.

پرورش دام و طیور به روش سنتی همراه با فعالیتهای زراعی در بین مردم روستا معمول و متداول است. بیشتر خانواده ها معمولاً در داخل حیات منزل خود به نگهداری و پرورش چند مرغ و خروس و همچنین گاو و گوسفند مبادرت می نمایند و از فرآورده های آنها هم خود استفاده می کنند و هم به بازارهای محلی یا پیله و ران می فروشند. صنایع عمده روستا وابسته به کشاورزی و جنگل است. مهمترین واحدهای صنعتی آن عبارتند از یک کارخانه شالیکوبی به ظرفیت تقریبی سالانه ۷۰۰ تن و یک واحد چوب بری که می تواند نیازهای مردم سطح روستا را تا اندازه ای برطرف نماید. این روستا از تسهیلات رفاهی مانند آب لوله کشی، برق، نانوائی، آرایشگاه، حمام عمومی، فروشگاه تعاونی روستایی، مدرسه ابتدایی پسرانه و دخترانه، مدرسه راهنمایی برخوردار است.

روستای حسین آباد

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۶ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۸ دقیقه

روستای حسین آباد از روستاهای نو بنیاد بخش بندر گز است که در فاصله ۸ کیلومتری شرق بندر گز و ۱۱ کیلومتری غرب کردکوی و یک کیلومتری شمال شاهراه آسیایی واقع شده و بوسیله روستاهائی مانند روستای سرمحله در قسمت جنوب و روستای محمد آباد در شمال و روستای ابراهیم آباد و حسن آباد در قسمت غرب و روستای باغو کناره از طرف شرق محدود شده است. رودخانه سرمحله که از دامنه های شمالی کوه های البرز سرچشمه می گیرد، پس از عبور از روستای سرمحله وارد این روستا می شود و زمینهای اطراف آن را مشروب می سازد. بنای این روستا از قدمت چندانی برخوردار نیست و تقریباً جدیدترین روستای منطقه بندر گز است که در نتیجه اسکان مهاجرینی که از استانهای سیستان و بلوچستان برای یافتن کار مناسب و کسب درآمد بیشتر به این منطقه مهاجرت کرده اند، بوجود آمده است. جمعیت آن بالغ بر ۱۱۲۰ نفر برابر با ۲۰۰ خانوار است. بافت اجتماعی مردم این روستا بر خلاف سایر روستاهای این بخش ترکیبی از افراد بومی منطقه و روستائیان مهاجر سیستانی است. این مهاجرین عموماً در محدوده منزل به لهجه خاص خود

یعنی لهجه سیستانی و بلوچی تکلم می کنند، ولی در خارج از منزل به زبان فارسی معمولی که متأثر از لهجه های سیستانی و بلوچی است صحبت می نمایند. اقتصاد روستا نیز مانند سایر روستاهای این منطقه بر پایه کشاورزی، دامپروری و کارگری استوار است. میزان زمینهای زیر کشت آن طبق آمار بدست آمده بالغ بر ۱۶۲ هکتار است که انواع محصولات کشاورزی در آن تولید می شود. پرورش دام نیز همراه با فعالیتهای کشاورزی از اهمیت درجه دومی برخوردار است و تولید فرآورده های دامی آن بیشتر جنبه خود مصرفی دارد. از مهمترین تسهیلات رفاهی روستا برق، آب لوله کشی، حمام، صندوق پستی، دبستان پسرانه و دخترانه را می توان نام برد.

روستای دشتی کلاته شرقی

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۷ دقیقه

روستای دشتی کلاته شرقی از جمله روستاهای کوچک این بخش است. این روستا از طرف شرق به روستای گز غربی و از طرف غرب با فاصله‌ای در حدود ۲۰۰ متر به روستای دشتی کلاته غربی محدود است. قسمت شمال آن به قسمتی از مرکز بخش و دریا و قسمت جنوبی آن را نواحی جنگلی فرا گرفته است. فاصله آن نسبت به شهر بندر گز در حدود ۴ کیلومتر است.

جمعیت و سابقه روستا: برابر آمار سال ۱۳۶۵ شمسی جمعیت روستا بالغ بر ۹۳ خانوار برابر با ۵۴۹ نفر است که عموماً به کار کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند و تعداد معدودی از اهالی نیز در ادارات و ارگانهای دولتی مرکز بخش مشغول بکارند. طبق تحقیقات انجام شده این روستا از جمله روستاهای قدیمی بخش بندر گز است و بنا بقولی در گذشته‌ای نه چندان دور نام اولیه روستا کهریز بوده، ولی بنا بعلمی که چندان معلوم نیست، بنام دشتی کلاته شرقی تغییر نام داده است. از خاندانهای معروف دشتی کلاته شرقی عبارتند از علوی، رحمانی، صداقتی، بادی، جعفری و امیری.

وسعت زمینهای مزروعی آن طبق آمار زراعی اداره خدمات کشاورزی بخش بندرگز در حدود ۱۷۳ هکتار است که کشت انواع فرآورده های کشاورزی به ویژه سبزیجات، خیار، کدو، گوجه فرنگی، سیر و پیاز در آن صورت می گیرد. در سالهای اخیر باغداری نیز در آن رواج و گسترش یافته و باغات پرتقال، نارنگی و سیب درختی در آن بوجود آمده است. در حال حاضر باغات روستا بالغ بر ۱۲ هکتار است که در واقع بخشی از وسعت زمینهای زراعی این منطقه را بخود اختصاص داده است.

روستای دشتی کلاته غربی

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۷ دقیقه

دشتی کلاته غربی نیز از جمله روستاهای قدیمی بخش بندر گز است که در فاصله ۵ کیلومتری مرکز بخش (بندر گز) قرار دارد و از طریق چند رشته جاده خاکی به جاده اصلی (شاهراه آسیایی) مرتبط می شود. طول هر کدام از این جاده ها در حدود ۱/۵ کیلومتر است. این روستا دارای محدوده جغرافیایی بشرح زیر است:

از طرف شمال به قسمتی از مرکز بخش و دریای خزر و از طرف جنوب به روستای استون آباد و جنگلهای جهان مورا و از طرف شرق به روستای دشتی کلاته شرقی و از طرف غرب به روستای جفا کنده محدود می شود.

رودخانه جفا کنده از مرکز آن عبور می کند. جمعیت روستا برابر آمار سال ۱۳۶۵ شمسی بالغ بر ۱۲۶ خانوار برابر با ۷۰۴ نفر است. اکثریت جمعیت روستا به کار کشاورزی اشتغال دارند و کشت محصولات مختلف در آن معمول و متداول است، ولی کشت و تولید برنج از مهمترین محصولات تولیدی روستای دشتی کلاته محسوب می شود. دامداری و تهیه زغال چوب نیز یکی دیگر از راههای کسب درآمد مردم است. طبق آمار زراعی سال ۱۳۶۶ شمسی اداره خدمات کشاورزی بخش بندر گز وسعت

زمینهای قابل کشت آن در حدود ۲۹۵ هکتار می باشد. در همین سال تعداد ۲۴ دستگاه تراکتور، ۳ دستگاه تیلر، ۶ دستگاه موتور پمپ بزرگ آب، ۱۹ دستگاه موتور پمپ کوچک و ۱۰ دستگاه توربین برای انجام فعالیتهای کشاورزی بکار گرفته شده است^۱. مهمترین محصولات کشاورزی آن گندم، جو، برنج، پنبه، دانه های روغنی، صیفی جات و باغات می باشد.

از مهمترین تسهیلات رفاهی و فرهنگی روستا آب لوله کشی، برق، مسجد، حمام، صندوق پست و دبستان پسرانه و دخترانه مختلط را می توان نام برد. معروفترین طایفه های این روستا عبارتند از رحیمی، کوزه گری، صباغیان، طاری، دشتی، سادات مدنی و امیری.

روستای سرطاق

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۵ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۴ درجه، ۰۱ دقیقه

روستای سرطاق مانند برخی از روستاهای این بخش در ناحیه‌ای نسبتاً هموار و مسطح و در فاصله بین جنگل و دریا واقع شده است. از مشرق به روستای گلفرا و از مغرب به روستای سر محله و از جنوب به جنگلهای انبوه جهان مورا و از شمال به دریای خزر محدود است.

آب و هوا: با توجه به نزدیکی دریا و جنگل بطور کلی معتدل و تابستانهای گرم و مرطوب دارد. میزان متوسط باران سالیانه در حدود ۷۰۰ میلیمتر است و به جهت رطوبت زیاد منطقه، ریزش برف و یخبندان بسیار کم اتفاق می‌افتد.

رودها: در روستای سرطاق و نواحی مجاور آن تعدادی رودهای دائمی و غیر دائمی وجود دارد که از مهمترین آنها می‌توان لوارد رود و مهران لورود (میرالو) را نام برد که هر دو از دامنه‌های شمالی کوههای البرز شرقی (کوه دراز نو) سرچشمه می‌گیرند و پس از مشروب کردن زمینهای کشاورزی این منطقه به خلیج گرگان می‌ریزند.

سرگذشت تاریخی روستا: طبق تحقیقات انجام شده چنین بنظر می‌رسد که در قسمت جنوب روستای فعلی در دل کوه و در میان جنگلهای انبوه قلعه‌ای بنام قلعه

طاق وجود داشت. این قلعه در دوره حکومت عباسیان از جهت نظامی و جهات دیگر در منطقه انزان دارای اهمیت خاصی بوده است بطوریکه برخی از امرای عباسی به این قلعه لشکرکشی نموده و آنرا تسخیر کرده‌اند^۱، ولی بعدها این قلعه بنا به عللی که چندان مشخص نیست، دچار تخریب شده و همراه با گذشت زمان بطور کلی از بین رفته است. احتمال می‌رود با از بین رفتن قلعه طاق ساکنان آن مجبور به کوچ کردن به قسمت پائین و بعبارتی جلوی قلعه طاق گردیده‌اند^۲ و در محل روستای فعلی مستقر شده‌اند و بدنبال آن روستای جدید نام سرطاق (جلوی طاق) را بخود گرفته است. در کتاب از آستارا تا استرآباد نیز از روستای سرطاق اسم برده شده است. نویسنده کتاب می‌گوید محمد قلی میرزا فرزند ناصرالدین شاه ملقب به ملک آرا در دوره حکومت پدرش (ناصرالدین شاه) دو دانگ از شش دانگ قریه سرطاق را وقف روشنایی حضرت عباس نمود.^۳

جمعیت و زبان: جمعیت روستای سرطاق را برابر سرشماری سال ۱۳۶۵ شمسی بالغ بر ۱۱۹ خانوار برابر با ۷۳۶ نفر برآورد کرده‌اند. به استثنای چند خانواده که از شهرهای سبزوار، کاشمر و زابل به این روستا مهاجرت کرده‌اند و در محدوده منزل به لهجه خود تکلم می‌کنند، اکثریت قریب به اتفاق مردم روستا بومی منطقه بوده و به زبان گیلکی مازندارانی صحبت می‌کنند. جمعیت روستای سرطاق از خاندانهای مختلفی تشکیل شده است که معروفترین آنها عبارتند از شیخی، دودانگی، صلبی و موسوی.

۱. مازندران در دوران ساسانی، ناصر نوروز زاده چکینی

۲. در مفهوم و گویش محلی منطقه، سریمعناي جلو و پیش است.

۳. از آستارا تا استرآباد، جلد هفتم ص، ۵۱۸

اقتصاد روستای سرطاق بر پایه کشاورزی و دامپروری است و اکثر مردم آن به کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند و از این راه امرار معاش می کنند.

زمینهای زراعی روستا از دو بخش جلگه‌ای و کوهپایه‌ای تشکیل شده است.

۱- بخش جلگه‌ای آن در کناره دریای خزر واقع شده و از رسوبات رودهای دائمی و غیر دائمی که از دامنه‌های شمالی البرز سرچشمه می گیرند، بوجود آمده است.

۲- قسمت کوهپایه‌ای که همان پیش کوههای دامنه‌های شمالی البرز شرقی است، عمدتاً جنگلی بوده و زمینهای کشاورزی پراکنده‌ای در آن وجود دارد.

با توجه به استعداد سرشار منطقه جهت کشت محصولات متنوع کشاورزی مانند گندم، برنج، پنبه، صیفی جات، مرکبات، لوبیای روغنی، ذرت، کنجد و ... با در نظر گرفتن میزان ماشین آلات کشاورزی مورد استفاده کشاورزان روستا بر اساس آمار سال ۱۳۶۶ اداره خدمات کشاورزی^۱، می توانیم به آسانی به اهمیت کشاورزی و نقش آن در اقتصاد مردم این روستا پی ببریم.

میزان و وسعت زمینهای کشاورزی روستا طبق تحقیقات انجام شده بالغ بر ۲۶۳ هکتار است که از این مقدار حدود ۲۵۰ هکتار آن زیر کشت محصولات کشاورزی بخصوص کشت برنج قرار می گیرد، قابل ذکر است که در سالهای پس از انقلاب کشت و تولید برنج بواسطه صرفه اقتصادی بیشتر، جایگزین بسیاری از محصولات کشاورزی به ویژه پنبه شده و از اهمیت خاصی برخوردار است بطوریکه قسمتی از در آمد مردم روستا از طریق کشت و تولید برنج تامین می گردد.

زمینهای کشاورزی روستای سرطاق به قسمتهای مختلفی تقسیم می شود و هر

۱. رجوع شود به صفحه مربوط به ماشین آلات کشاورزی

قسمت نام مخصوصی دارد. این زمینها از شمال به جنوب عبارتند از:

- ۱- اَزْداری، در حدود ۵۰ هکتار در فاصله بین راه آهن و تراکتوری و کال نسق
- ۲- تُوْشْکانی، در حدود ۴۰ هکتار در قسمت غرب اَزْداری در فاصله راه آهن و

نرته

- ۳- تَنگِ رُویه، در حدود ۱۵ هکتار در قسمت غرب توسکایی بین راه آهن و نرته
- ۴- تِراکْتُوری، در حدود ۱۲ هکتار در قسمت شرق کال نسق و در دو طرف

شاهراه آسیایی

- ۵- کالِ نَسَقْ، در حدود ۲۵ هکتار در مجاورت تراکتوری در دو طرف شاهراه

آسیایی

- ۶- نُرْتِه، در حدود ۱۵ هکتار در قسمت غرب کال نسق در دو طرف شاهراه

آسیایی

- ۷- نُرْدَلِه، در حدود ۱۵ هکتار در قسمت جنوب زمینهای کشاورزی نرته

- ۸- نَسَقْ، در حدود ۳۵ هکتار در قسمت جنوب کال نسق

- ۹- لُوشِه بِن، در حدود ۱۰ هکتار در قسمت جنوب زمینهای کشاورزی نُرْدَلِه

- ۱۰- سِیکِمِ آیش، در حدود ۸ هکتار در قسمت جنوب زمینهای کشاورزی لُوشِه

بِن^۱

روستای سرمحله

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۴ درجه، ۰۰ دقیقه

روستای سرمحله در فاصله ۸ کیلومتری جنوب شرقی بندر گز بر سر راه جاده قدیم. بهشهر - گرگان واقع شده است. نواحی جنوبی آن به جنگل های انبوه جهان مورا و قسمت شمال آن به دریا محدود می شود. رودخانه لوارد تنها شبکه آبی این روستا محسوب می شود که پس از مشروب کردن زمینهای کشاورزی این ناحیه با بستری آرام وارد خلیج گرگان می شود. این روستا از طریق جاده خاکی روستایی با روستاهای مجاوری چون روستای سرطاق در شرق و روستای ولفرا در غرب ارتباط دارد. جاده دیگری با جهت جنوبی - شمالی بطول ۱/۵ کیلومتر این روستا را به جاده اصلی متصل می کند. این جاده نیز از نوع شوسه خاکی بوده و در فصل بارندگی دچار گل ولای شده و در نتیجه مشکلات زیادی را در امر حمل و نقل برای مردم روستا بوجود می آورد.

وجه تسمیه سرمحله: بموجب تحقیقات بعمل آمده برخی از اهالی روستا معتقدند که در گذشته این روستا بنام سادات محله نامیده می شد، ولی بتدریج بر اثر کثرت استعمال و راحتی تلفظ بشکل سرمحله تغییر نام داده است.

جمعیت: بر اساس سرشماری سال ۱۳۶۵ جمعیت روستا در حدود ۲۲۱ خانوار

برابر با ۱۲۸۵ نفر برآورد شده است. بیشتر جمعیت این روستا را چهار طایفه بزرگ به نامهای موسوی، حسینی، جزی و نکاحی، تشکیل می دهند. از طوایف فوق دو طایفه موسوی و حسینی از جمله سادات این روستا بشمار می روند.

اقتصاد روستا بر پایه کشاورزی استوار است. کشت انواع محصولات کشاورزی در آن رایج و معمول است. پرورش درخت مرکبات و درختان سیاه ریشه نیز در آن رواج دارد. یکی دیگر از راههای کسب درآمد مردم نگهداری و پرورش دام است که معمولاً به روش سنتی صورت می گیرد. صید ماهی نیز کم و بیش در بین مردم این روستا معمول می باشد و بیشتر جنبه خود مصرفی دارد. صنایع این روستا منحصر به صنایع دستی بوده و بافتن، قالی، جاجیم، حصیر، زنبیل و دستکش پشمی متداول است و از محصولات جنگلی آن چوب و ذغال را می توان نام برد.

روستای سوته ده

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۴ درجه، ۰۲ دقیقه

روستای سوته ده یکی از روستاهای کم جمعیت بخش بندر گز است که این روستا از طرف غرب با روستای گلفرا و از طرف شرق با روستای باغوهم مرز می باشد. قسمتهای جنوبی آن زیر پوشش جنگلهای انبوهی قرار گرفته است که در واقع قسمتی از جنگلهای کوههای جهان مورا می باشد. منتهی الیه شمالی روستا را دریا فرا گرفته است و در فاصله بین روستا و دریا کشتزارهای وسیعی وجود دارد که بعنوان مراکز مهم فعالیتهای کشاورزی مردم روستا محسوب می شود.

سرگذشت تاریخی: در گویش محلی سوته بمعنای سوخته است. چنین بنظر می رسد که روستای قبلی بر اثر حادثه ای سوخته و روستای فعلی بجای آن احداث شده است. آب و هوای مسلط بر بخش بر محدوده روستای سوته ده حاکم است. بعلت نزدیکی به کوه و دریا میزان رطوبت آن زیاد است. رودخانه باد اوسر از مهمترین رود این روستا بشمار میرود که پس از مشروب کردن زمینهای کشاورزی به خلیج گرگان می ریزد. در قسمتهای جنوبی روستا از آبهای سطح الارضی مانند رودخانه و چشمه و در قسمتهای شمالی آن نیز از آب چاه جهت آبیاری زمینهای زراعی استفاده

می شود.

جمعیت روستا برابر آمار سال ۱۳۶۵ حدود ۶۱ خانوار برابر ۴۴۴ نفر برآورد شده است. تمامی مردم سوته ده مسلمان و شیعه مذهب می باشند و زبان مردم گیلکی مازندرانی است. این روستا نیز مانند دیگر روستاهای این بخش به علت موقعیت خاص جغرافیایی و نزدیکی به دریا و وجود جنگلهای انبوه و آب و هوای معتدل و خاک خوب از اقتصاد کشاورزی نسبتاً خوبی برخوردار است.

مردم روستای سوته ده در زمینه های مختلف تولیدی فعالیت می کنند که در بین آنها می توان فعالیتهای کشاورزی و دامپروری، جنگل و فراورده های مربوط به آن، دریا و فعالیتهای صیادی را از مهمترین فعالیتهای و منابع درآمد مردم این روستا به حساب آورد.

روستای کارکنده

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۵ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۴ درجه، ۰۲ دقیقه

روستای کارکنده در شرقی ترین قسمت بخش بندر گز و در فاصله ۱۲ کیلومتری مرکز بخش (بندر گز) و در ۸ کیلومتری غرب کردکوی (مرکز شهرستان) واقع شده و فاصله آن نسبت به جاده اصلی در حدود یک و نیم کیلومتر است. این روستا با روستاهای سرکلایه خرابه شهر از روستاهای بخش مرکزی کردکوی در جنوب شرقی و روستای باغو در جنوب غربی و جنگلهای جهان مورا در جنوب و دریای خزر که در فاصله شش کیلومتری شمال آن قرار دارد، محدود می باشد. با توجه به اینکه دریای خزر و جنگلهای جهان مورا از مهمترین منابع اقتصادی این منطقه بشمار می رود، عده زیادی از مردم این روستا همانند مردم سایر روستاهای این بخش با صید ماهی از دریا و بهره برداری از چوب جنگل، از این منابع اقتصادی خدادادی بهره مند گشته و استفاده های سرشاری می برند.

میزان جمعیت روستا بر طبق سرشماری سال ۱۳۶۵ بالغ بر ۲۰۱ خانوار برابر با ۱۰۵۳ نفر است. که عموماً به زبان گیلکی مازندرانی تکلم می کنند و از مشاغل عمده آنها کشاورزی و دامپروری است. میزان وسعت زمینهای زیر کشت آن طبق آمار اداره

خدمات کشاورزی بندرگز حدود ۵۷۳ هکتار است که در واقع بخشی از زمینهای جلگه‌ای و آبرفتی این منطقه را بخود اختصاص داده و انواع و اقسام محصولات کشاورزی در آن کشت و برداشت می‌شود. حدود ۲۰ هکتار از زمینها بصورت مرکز تحقیقات پنبه در آمده و زیر نظر اداره کل کشاورزی گرگان اداره می‌شود. این مرکز یکی از مراکز مهم تحقیقاتی پنبه کشور بشمار می‌رود و از اهمیت خاصی برخوردار است. پرورش و نگهداری دام در این روستا هم بصورت سنتی و هم به روش صنعتی هر دو معمول است. از نظر تسهیلات رفاهی دارای آب لوله کشی، برق، حمام، صندوق پست، تلفن راه دور و مرکز توزیع مواد سوختی می‌باشد.

روستای کوه صحرا

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۹ دقیقه

روستای کوه صحرا از جمله روستاهای کوچک و کم جمعیت متعلق به انزان است که در کنار رودخانه‌ای بنام تیل چشمه واقع شده است.

این محل در دوره‌های گذشته بنامهای کاندس سرا، کاندس صحرا^۱ کاندس باغ و اسماعیل خیل (اسباخیل) معروف بوده است. در مورد وجه تسمیه کوه صحرا برخی از اهالی روستا معتقدند که در گذشته‌ای نسبتاً دور دامپروران منطقه هزار جریب از این محل بعنوان صحرا و محل چرای دامهای خود استفاده می‌کردند و چون آنها از کوه وارد صحرا می‌شدند، در نتیجه این محل نام کوه صحرا را به خود گرفته است. این روستا تا پنجاه سال پیش متعلق به گز بود، ولی از آن تاریخ به اینطرف بصورت یک روستای مستقل و جدا از گز در آمده است.

رابینو انگلیسی در سفری که در سال ۱۹۱۰ میلادی به این منطقه نموده، در مورد کوه صحرا می‌نویسد: گز نه محله دارد و کوه صحرا یکی از نه محله‌های متعلق به روستای گز است. مردم آن مانند مردم سایر محله‌های گز تا چند سال پیش اسب‌دار

۱. کاندس صحرا در لهجه و گویش محلی بمعنی صحرای از گیل (باغ از گیل) است.

بودند و بکار چاروداری اشتغال داشتند، ولی اخیراً به لحاظ سود زیاد پنبه کاری به کشت پنبه و کشاورزی روی آورده‌اند.^۱

روستای کوه صحرا با جمعیتی معادل ۴۷۳ نفر^۲ در فاصله تقریباً ۲۰۰ متری شرق روستای گز شرقی و ۴۰۰ متری غرب روستای ولفرا قرار گرفته و از شمال به خلیج گرگان و از جنوب به نواحی جنگلی جهان مورا محدود است. از سمت شمال از طریق جاده شوسه شنی بطول ۱/۵ کیلومتر به جاده اصلی (شاهراه آسیایی) مرتبط می‌شود. رودخانه تیل چشمه تنها رودخانه این روستا است که از چشمه‌ای قدیمی در پای دامنه‌های شمالی کوه جهان مورا سرچشمه گرفته و پس از طی مسافتی کوتاه به دریای خزر می‌ریزد.

از این رودخانه برای آبیاری زمین‌های کشاورزی بویژه مشروب کردن شالیزارها حداکثر بهره‌برداری بعمل می‌آید.

با توجه به وسعت زمینهای کشاورزی مورد بهره‌برداری که بالغ بر ۱۸۰ هکتار است^۳، اکثر جمعیت فعال آن به کار کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند و به کشت انواع محصولات کشاورزی از قبیل گندم، شالی، پنبه، باغداری مرکبات و صیفی کاری می‌پردازند.

اخیراً یک کارخانه کوچک بافندگی در این روستا (۱۳۵۹ شمسی) تاسیس شده است که یکی از طرحهای جهاد سازندگی منطقه بشمار می‌رود. این کارخانه عمدتاً

۱. کتاب مازندران و استرآباد، ص ۱۱۳

۲. آمار سال ۱۳۶۵ فرمانداری کردکوی

۳. آمار اداره خدمات کشاورزی بخش بندر گز

پارچه‌های کتانی و گاهی نیز چتائی تولید می‌کند و مقدار تولید سالیانه آن در حدود ۳۰۰,۰۰۰ متر است.

مردم این روستا از امکانات رفاهی چون آب لوله‌کشی، برق، حمام، شرکت تعاونی، مسجد و تکیه برخوردارند و از نظر امکانات آموزشی دارای دبستان پسرانه و دبستان دخترانه می‌باشند.

خاندانهای معروف روستا عبارتند از میر محمدی - خاری - شمالی - دماوندی - مسگری - طاهری.

روستای کهنه کلباد

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۳ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۲ دقیقه

روستای کهنه کلباد غربی ترین روستای بخش بندر گز است که از مشرق به روستای لیوان غربی و از جنوب به دامنه های شمالی کوه های البرز و از غرب به بخش گلوگاه از شهرستان بهشهر و از شمال به خلیج گرگان محدود می گردد.

این روستا در فاصله ۱۳ کیلومتری غرب بندر گز و ۲۰۰ متری غرب لیوان غربی قرار دارد. فاصله اش نسبت به جاده اصلی اسفالتی در حدود یک کیلومتر است. روستای کهنه کلباد از روستاهای بسیار قدیمی این بخش است بطوریکه بسیاری از سیاحان و جغرافی نویسان دوره های گذشته که از مازندران دیدن کرده اند، نام این روستا را به نحوی در کتابهای خود آورده اند. در قسمت غرب و نزدیکی روستای کهنه کلباد (در کنار رودخانه کرند) جریا خندقی قدیمی وجود دارد که این جریا خندق سالها مرز بین حد شرقی مازندران (طبرستان) و حد غربی استرآباد (جرجان) بوده است و در آنجا دیواری وجود داشته که رشته باریک ساحلی بین خلیج استرآباد و کوهستان را مسدود می ساخته است. همچنین برخی از سیاحان و جغرافی نویسان گفته اند که در زمان قدیم استحکامات و قلاع متعددی در قسمت شرق مازندران که هم

مرز با قسمت غرب روستای کهنه کلباد بود و ایالت استرآباد را از ایالت مازندران جدا می کرد، ساخته شده بود تا مازندران در مقابل حملات و تهاجمات تورانیان، ازبکها و ترکمانان مصون و محفوظ بماند که یکی از این استحکامات سد فرخان کبیر است که آثار آنرا هنوز می توان در روستای خرابه شهر نزدیک کردکوی که مرز قدیمی مازندران بود، مشاهده کرد^۱ یکی دیگر از استحکامات شرق مازندران جر کلباد یا خندق کلباد است. این جر در زمان پادشاهی کریم خان زند بوسیله محمد خان سواد کوهی که در آن موقع حاکم مازندران بود، کنده شده است تا اینکه حدود شرقی مازندران را از تاخت و تاز ترکمن ها حفظ کند. بعضی ها معتقدند که سد فرخان کبیر که گاهی بنام حصار فرخان کبیر نیز در کتابها از آن یاد شده است، همان جر کهنه کلباد بوده است^۲.

ابن رسته، نیز دیواری آجری و دروازه تمس را در شرق مازندران در قریه کهنه کلباد (جر کلباد) ذکر نموده و گفته است که مسافران ناگزیر بودند از آن عبور کنند تا وارد منطقه کلباد و ولایت استرآباد شوند^۳.

رابینو در کتاب سفرنامه مازندران و استرآباد در مورد جر کلباد چنین گفته است: از گلوگاه راه خود را از میان جنگل تعقیب نموده و به جر کلباد آمدیم که مرز ایالت مازندران است و حصاری بلند و خرم و نیز خندقی در سمت شرقی آنست که از دامنه کوهستان و میان جنگل و مجرای باتلاقی بساحل دریا می رسد. این حصار چند سال پیش از سفر گلن ۱۷۷۱ مسیحی به آن حدود به فرمان محمدخان سواد کوهی حاکم

۱. رجوع شود به کتاب ابن اسفندیار، چاپ براون، ص ۳۱

۲. مازندران و استرآباد ص ۴۱

۳. مازندران و استرآباد ص ۱۱

مازندران بر پاشد تا از هجوم ترکمن‌ها به مازندران جلوگیری شده باشد. در این خط بین کوه و دریا نه برج وجود داشت.^۱

جمعیت: جمعیت روستای کهنه کلباد بالغ بر ۵۵ خانوار برابر با ۳۹۷ نفر است که اکثراً به فعالیتهای کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند. میزان وسعت زمینهای کشاورزی آن بالغ بر ۱۲۳ هکتار است^۲ که انواع محصولات کشاورزی به ویژه انار و پیاز کشت و برداشت می‌شود. تولید پیاز در این روستا از اهمیت زیادی برخوردار است و یکی از مهمترین محصولات تولیدی و صادراتی آن محسوب می‌شود. از نظر فعالیتهای دامپروری نیز که علاوه بر دامپروری‌های پراکنده سنتی طبق آمار بدست آمده، دو واحد گاوآورداری صنعتی و یک واحد مرغداری صنعتی در سطح روستا فعالیت دارد. ضمناً دامداری سنتی در این روستا بیشتر به صورت کوچ نشینی معمول است.

آثار تاریخی روستای کهنه کلباد: همانطوریکه قبلاً اشاره شد، روستای کهنه کلباد یکی از قدیمی ترین روستاهای منطقه انزان است. این روستا به لحاظ قدیمی بودنش دارای آثار تاریخی متعددی است که معروفترین آنها بشرح زیر است.

۱- دین تپه: در قسمت جنوبی روستا در نزدیکی مسیر جاده قدیم بهشهر- گرگان (جاده شاه عباسی) تپه‌ای معروف به دین تپه وجود دارد که آنرا به قبرستان گبری‌ها نسبت می‌دهند. قدمت تاریخی این قبرستان شاید به سالهای قبل از ظهور اسلام برسد.

این تپه نیز مانند دیگر تپه‌های منطقه انزان بوسیله کاوشگران گنج دجار تخریب

۱. مازندران و استرآباد، ص ۱۰۹

۲. آمار اداره خدمات کشاورزی بخش بندرگز

شده و آثار سفالین زیادی در آن مشاهده می شود.

۲- بزغاله تپه: این تپه در نزدیکی شاهراه آسیایی واقع شده است و آثار ظاهری آن نشان می دهد که بارها مورد دستبرد و تجاوز جستجوگران گنج قرار گرفته است.

۳- در قسمت جنوب شرقی روستا آثاری از خرابه ساختمان آجری دیده می شود که قطر پی آن به ۲/۵ متر می رسد. در حواشی و اطراف این بناء مخروبه آثار سنگهای چخماق (آتش زنه) به چشم می خورد که به احتمال قوی از مکانی دیگر به این ناحیه آورده شده است و اعتقاد مردم محل بر این است که این نقطه زمانی آتشکده بوده است.

۴- در فاصله ای نه چندان دور از آتشکده قبرستانی قدیمی و متروکه وجود دارد که بنام توتستان (تودستان) نامیده می شود^۱. این نام شاید چندان هم بی مسمی نباشد، چون آثار و شواهد نشان می دهد که زمانی روستای کهنه کلباد یکی از مهمترین مراکز تولید ابریشم در منطقه انزان بوده است. احتمال می رود که فراوانی درخت توت و بوجود آمدن توتستان در این ناحیه بیشتر در رابطه با پرورش کرم ابریشم باشد. بیشتر قبرهای قبرستان فوق مورد دستبرد جستجوگران گنج قرار گرفته و دچار تخریب شده است.

۱. نام توتستان در وقفنامه سال ۱۹۱۹ هجری قمری آمده است.

روستای گز شرقی

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۸ دقیقه

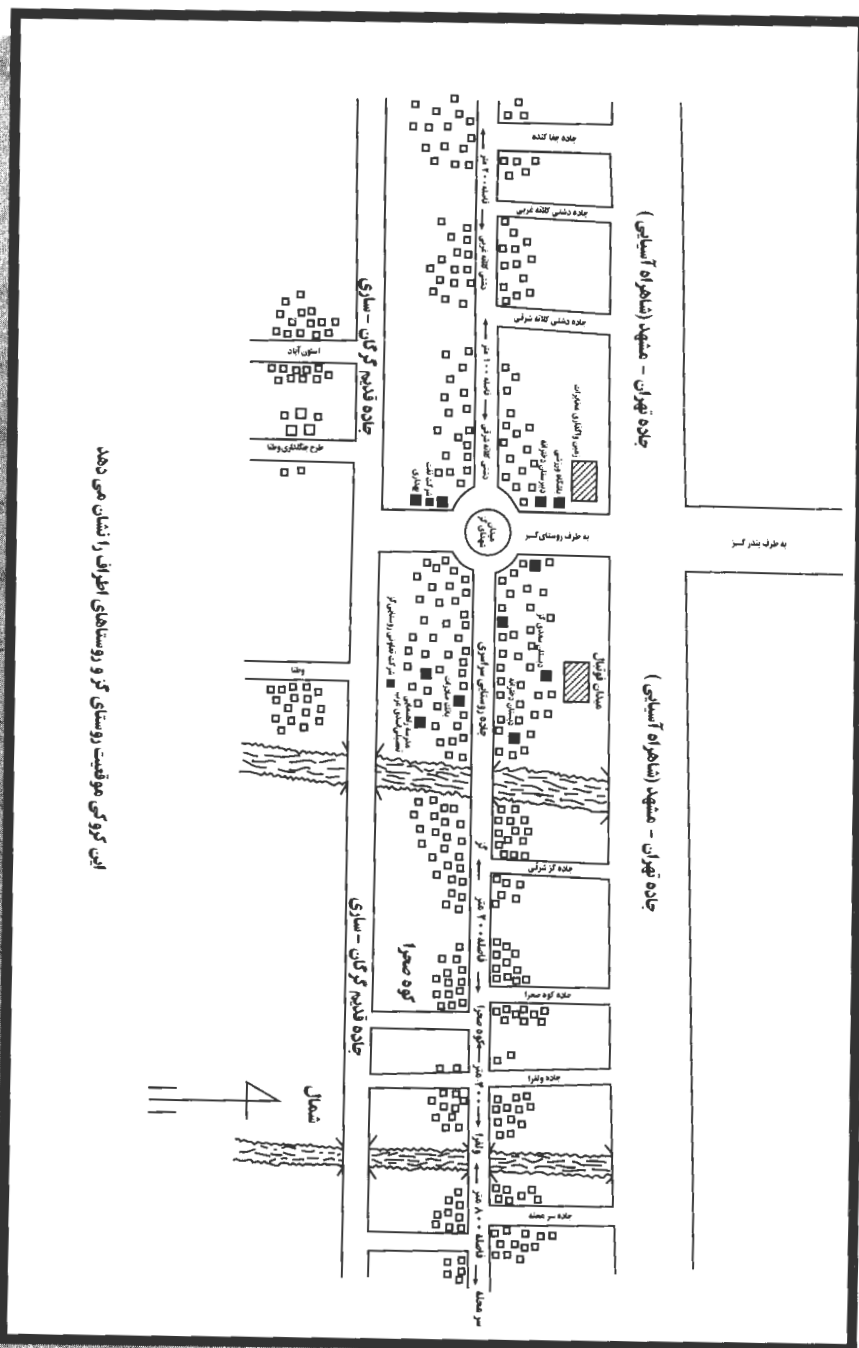
روستای گز شرقی از روستاهای قدیمی متعلق به انزان است که در فاصله ۵ کیلومتری جنوب بندر گز قرار دارد. پیرامون روستا را زمینهای بسیار حاصلخیزی فرا گرفته است بطوریکه یکی از مراکز مهم کشاورزی بندر گز محسوب می شود. در گذشته پنبه یکی از محصولات مهم این ناحیه بوده است، به گونه ای که همه ساله بخش مهمی از پنبه مورد نیاز کارخانه های پنبه پاک کنی شهر بندر گز از مزارع وسیع و بهم پیوسته این ناحیه تأمین می شد، ولی اکنون صیفی کاری و کشت برنج بیشتر مورد توجه کشاورزان این ناحیه قرار گرفته است. این روستا به لحاظ نزدیک بودنش با روستای گز غربی می توان گفت که بطور کلی وابسته و متصل به گز غربی بوده و این دو روستای همنام متصل بهم در حقیقت یک روستای واحد و نسبتاً پرجمعیتی را در منطقه انزان تشکیل داده اند.

طبق آمار بدست آمده مجموع جمعیت این دو روستا بالغ بر ۶۶۸ خانوار برابر با

۳۵۶۴ نفر است^۱ و همگی به زبان گیلکی مازندرانی تکلم می کنند.

روستای گز شرقی از نظر بافت روستایی و اجتماعی و ویژگیهای طبیعی و اقتصادی نیز تفاوت چندانی با گز غربی ندارد و دارای ویژگیهای مشابه و یکسانی با آن می باشد.

لذا با توجه به شباهت های تاریخی، فرهنگی و اقتصادی فی مابین دو روستا ذکر ویژگیهای طبیعی و اقتصادی گز شرقی در اینجا چندان ضروری نمی باشد؛ زیرا مطالب مربوط به این قسمت (گز شرقی) در بخش مربوط به روستای گز غربی آورده شده است.

این کروکی موقعیت روستاهای اطراف را نشان می دهد

روستای گز غربی

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۷ دقیقه

روستای گز در فاصله‌ای از پای کوه و در ناحیه‌ای تقریباً ناهموار بوجود آمده است که از نظر توپوگرافی زمین دنباله دامنه‌های شمالی کوههای البرز است و شیب عمومی آن بطرف دریا می‌باشد. این روستا یکی از روستاهای قدیمی این بخش است و قدمت تاریخی آن به سالها قبل از پیدایش شهر بندر گز می‌رسد. گز از طریق جاده‌ای آسفالتی از نوع درجه ۳ بطول ۴ کیلومتر با جهتی جنوبی و شمالی به شهر بندر گز مرتبط می‌شود. این جاده را طوری ساخته‌اند که نسبت به زمینهای اطراف خود مرتفع تر و از میان زمینهای کشاورزی و باغات مشجر عبور می‌کند. دو طرف جاده از گودی نسبتاً عمیقی برخوردار بوده که محل عبور آب باران و سیلابهای فصلی نواحی مجاور جاده است. در مدخل ورودی روستای گز میدان تقریباً وسیعی وجود دارد که در وسط آن باغچه‌ای نسبتاً مرتفع دایره‌ای شکل بچشم می‌خورد که محیط آن بوسیله نرده‌های آهنی مزین و محصور شده است. اهالی روستا احداث این میدان را به پهلوی اول (رضا شاه) نسبت می‌دهند. این میدان در قسمت غرب روستای گز واقع شده و بصورت چهار راهی است که گز را از طریق جاده خاکی از سمت غرب به دشتی کلاته

شرقی و از سمت جنوب به روستاهای وطن و هزار جریب و در نهایت به دامغان و از طرف شرق به مرکز روستای گز و از طرف شمال نیز به شهر بندر گز مرتبط می‌سازد.

در اطراف میدان تعدادی مغازه به چشم می‌خورد که اکثراً کوچک‌اند و از رونق چندانی برخوردار نیستند. مهمترین خیابان روستای گز خیابانی بنام راسته بازار است که از قسمت شرق میدان گز منشعب شده و پس از گذشتن از مرکز روستای گز غربی به روستای گز شرقی منتهی می‌شود. کف خیابان نشان می‌دهد که زمانی به طرز جالبی از سنگ مفروش بوده، ولی اکنون بیشتر نقاط آن به حالت رقت باری درآمده است و در تعمیر آن سالهاست که سهل انگاری و اهمال شده است. خیابان در بعضی نقاط از مسیر اصلی و مستقیم خود منحرف شده و تن به پیچ و خمهایی داده است که طبیعت روستا اقتضا می‌کند.

در دو طرف آن چندین مغازه بصورت پراکنده و دور از هم وجود دارد که تعدادشان به تعداد انگشتان دست هم نمی‌رسد. در طول خیابان شعبه‌ای از بانک صادرات نیز خودنمایی می‌کند. مغازه‌ها عموماً مایحتاج عمومی و ابتدایی مردم روستا را تأمین و در معرض فروش قرار می‌دهند. بنظر می‌رسد رونق بازار گز نسبت به روستاهای دیگر بخش از ارزش و اعتبار بیشتری برخوردار باشد، ولی این رونق هرگز به پای بازار روستای نوکنده نمی‌رسد.

چهره و بافت روستا: با مطالعات و مشاهداتی که در زمینه چهره و بافت روستاهای بخش بندر گز صورت گرفته، نشان می‌دهد که چهره و بافت روستاهای این منطقه عموماً شبیه به هم بوده و چندان تفاوتی با یکدیگر ندارند و گاهی در

مواردی نیز با هم تطابق دارند. بافت خانه‌های روستایی در این بخش و مواد و مصالحی که در ساختمان آنها بکار رفته است، به شدت با مقتضیات طبیعی محیط زیست و نیاز کشاورز به مراکز مورد حاجت اقتصاد روستایی و میزان درآمد وابستگی دارد.

سیما و بافت روستای گز را نیز نمی‌توان از این قاعده مستثنی دانست. بافت روستای گز نیز مانند دیگر روستاهای این بخش بیشتر متأثر از عوامل آب و هوایی و بطور کلی عوامل طبیعی محیط زیست آن است. نزدیک بودن به جنگل و سهولت دست یابی به چوب و فراوانی و ارزانی آن موجب شده است که چوب یکی از عمده‌ترین مصالح ساختمانی این روستا بشمار رود و ساکنین این محل نیز مانند ساکنین سایر روستاهای بخش عموماً به احداث بناهای چوبی مبادرت نمایند. چهره و بافت اولیه روستای گز به گونه‌ای است که در آن کوچه‌های تنگ و باریک و پر پیچ و خم زیادی دیده می‌شود و واحدهای مسکونی آن اغلب بصورت فشرده و در دو طرف این کوچه‌های تنگ و خاکی و گاهی نیز شن ریزی شده قرار دارند.

بنظر می‌رسد فشردگی واحدهای مسکونی به ویژه در محله‌های قدیمی بیشتر بخاطر جلوگیری از نا امنی و در اختیار داشتن مواضع مستحکم و ایمن در مقابل هجوم دشمنان احتمالی بوده است، ولی بعدها با امن شدن اوضاع و احوال منطقه بافت روستا و وضعیت خانه‌های مسکونی نیز بتدریج تغییر کرده و خانه‌های پراکنده و دور از هم در اطراف روستا و در داخل مزارع و باغات بوجود آمده است ضمناً حاصلخیزی عمومی خاک و وسعت کافی آن نیز موجب شده که در سالهای اخیر بیشتر منازل به

صورت خانه باغ در آیند.

سرگذشت تاریخی گز

علت و چگونگی پیدایش روستای گز نیز چندان مشخص نیست. همچنین دقیقاً معلوم نیست از چه زمانی و در چه شرایطی نام گز به این روستا اطلاق شده است. برخی معتقدند که این نامگذاری ممکن است در نتیجه رویش یک نوع پوشش گیاهی که بنام بوته‌های گز نامیده می‌شود و عموماً در نواحی شمالی آن به ویژه در مجاورت دریا به وفور وجود دارد، صورت گرفته باشد، ولی تعیین صحت و سقم این باور نیز مشکل بنظر می‌رسد.

حال بهر دلیلی که بوجود آمده است، طبق تحقیقات انجام شده تا قبل از دوره قاجاریه گز بصورت دو روستای مجزا و جدا از هم نبوده و در هیچیک از کتابهای تاریخی و جغرافیایی گذشته، بصورت فعلی از آن ذکری بمیان نیامده است. نام روستای گز را اولین بار در وقفنامه مستند سال ۹۱۹ هجری قمری یعنی حدود پانصد سال پیش می‌بینیم^۱. این روستا در طول دوره پیدایش خود به نامهای گوناگونی مانند جز و گز نامیده شده است.

میرزا ابراهیم در کتاب خود در مورد گز چنین می‌نویسد:

جز سه محله دارد که عبارتند از: کردها، میان محله و مسگر محله که دویست و پانزده خانوارند و ثلث این خانوار هزار جریبی دسته و طایفه رحیم خان هزار جریبی

است. محصولاتشان شالی، جو، ابریشم، به، گردو و از گیل می باشد. وضعیت اینجا به پای کلباد نمی رسد^۱ در کتاب مازندران و استرآباد در مورد سرگذشت تاریخی روستای گز چنین آمده است: روستای گز که در دومیلی ساحل خلیج استرآباد واقع و به انزان متعلق است، نه محله دارد. کوی خیل، تمیسکانه خیل، بادخیل، کردخیل، بای خیل، کردخیل دیگر، محله شاه کوه صحرا و شاه پسند که در میان جنگل واقع است و فعلاً مسکونی نیست. گز ۴۵۰ خانوار جمعیت دارد و تا پنج سال پیش (یعنی در حدود ۱۹۰۴ میلادی) قسمت عمده سکنه آن اسب دار بودند و بین بندر گز و استرآباد چاروداری می کردند، ولی اخیراً متوجه شده اند که سود پنبه کاری بیشتر است و بنابراین اسب های خود را فروخته اند و به کار کشت پنبه پرداخته اند^۲.

جمعیت: بر اساس آمار بدست آمده جمعیت روستای گز غربی بالغ بر ۲۳۲۹ نفر است^۳. اهالی گز غربی نیز از چندین طایفه تشکیل شده اند که معروفترین آنها عبارتند از: تمسکنی، بادی کردی، بای، کرد رستمی، کلاگر، خاکی، گل، متکی، کردجزی، ترابی، شمالی، نسیمی، هاشمی، ترکمانغلامی و ترکجزی. ضمناً قاسمی ها و فندرسکی ها از مهاجرین منطقه هزار جریب می باشند.

زبان و فرهنگ

مردم روستای گز عموماً به لهجه گیلکی مازندرانی تکلم می کنند و اکثراً از

۱. جغرافیای مازندران، گیلان، دامغان و سمنان، میرزا ابراهیم

۲. رابینو، مازندران و استرآباد، ص ۱۱۳

۳. آمار سال ۱۳۶۵ شمسی. فرمانداری شهرستان کردکوی

فرهنگ نسبتاً بالائی برخوردار بوده و درصد باسوادها و تحصیلکرده‌های آن نسبت به روستاهای منطقه افزون‌تر است.

اقتصاد روستای گز: اقتصاد گز بر پایه کشاورزی، دامپروری، باغداری، بهره‌برداری از فرآورده‌های جنگلی، صید و صیادی و پرورش و نگهداری زنبور عسل استوار است.

روستای گلفرا

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۴ درجه، ۰۱ دقیقه

این روستا در فاصله ۹ کیلومتری جنوب شرقی شهر بندر گز و در فاصله ۳ کیلومتری جنوب شاهراه آسیایی در پای جنگلهای جهان مورا واقع شده است و دارای محدوده جغرافیایی بشرح زیر می باشد:

از طرف شمال به سواحل خلیج گرگان و از طرف جنوب به جنگلهای جهان مورا و از طرف شرق به روستای سوته ده و از طرف غرب به روستای سرطاق محدود است. سرگذشت تاریخی: طبق تحقیقات بعمل آمده و با مراجعه به گزارشات دیگران چنین به نظر می رسد که تاریخ پیدایش گلفرا از آغاز دوره قاجاریه باشد و از آغاز پیدایش آن تاکنون بنامهای گوناگونی مانند کلافرا^۱، کلاورا^۲، کالورا^۳ و گلفرا^۴ نامیده شده است.

جمعیت روستا: طبق آمار سال ۱۳۶۵ بالغ بر ۱۳۰ خانوار برابر با ۷۴۹ نفر است و همگی به زبان گیلکی مازندرانی تکلم می کنند. خاندانهای معروف آن عبارتند از

۱. سفرنامه ملکونوف

۲. آمار خانوار و انقاس مملکت استرآباد

۳. اسناد وقفی دوره قاجار

۴. نخبه کامرانی

شربت‌ی، منوچهری، مخدومی طاهری، وکیلی، کاشانی، جرجانی، موسوی و میرکمالی.

اقتصاد روستا مانند اقتصاد سایر روستاهای منطقه بر پایه کشاورزی و دامپروری استوار است و وسعت زمینهای کشاورزی روستا طبق آمار اداره خدمات کشاورزی بندر گز بالغ بر ۲۴۵ هکتار است که در حدود ۲۳۸ هکتار آن همه ساله زیر کشت قرار می‌گیرد. کشت محصولات مانند گندم، جو، شالی، پنبه و سویا در آن معمول است. کشت برخی از این محصولات بصورت آبی بوده و از آب قنات، چاه و رودخانه‌های متعددی که در این روستا جریان دارد، برای آبیاری استفاده و بهره‌برداری می‌شود. بعد از کشاورزی دامداری نیز یکی از مهمترین منابع در آمد مردم این روستا است. پرورش گاو و نگهداری گوسفند و طیور چه به روش سنتی و چه به شیوه صنعتی در بین مردم روستا معمول و مرسوم است. طبق آمار بدست آمده در سال ۱۳۶۸ در حدود ۳۰۰۰ رأس گوسفند و در حدود ۵۰۰ رأس گاو بوسیله روستائیان پرورش و نگهداری شده است. ضمناً این روستا دارای یک واحد گاوداری صنعتی نیز می‌باشد.

از نظر تسهیلات رفاهی دارای: آب لوله‌کشی، برق، حمام، مسجد، شرکت تعاونی روستایی، دفتر شورای اسلامی، صندوق پست، دبستان پسرانه و دخترانه، مدارس راهنمایی پسرانه و دخترانه و یک کارگاه چوب بری است.

روستای لیوان شرقی

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۳ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۳ دقیقه

روستای لیوان از روستاهای قدیمی و بعد از نوکنده دومین روستای پر جمعیت بخش بندر گز است. این روستا در قسمت جنوب غرب بخش بندر گز در فاصله ۲ کیلومتری جنوب شاهراه آسیایی و ۱۱ کیلومتری مرکز بخش (بندر گز) واقع شده است. از طرف شمال به دریای خزر و از سمت جنوب به جنگلهای جهان مورا و از طرف شرق به روستای تلور و از غرب نیز به روستای لیوان غربی محدود می باشد.

ناهمواریه‌ها: لیوان شرقی و غربی در یک منطقه نسبتاً هموار و مسطح جلگه‌ای واقع شده است و کوههای جنوبی آن قسمتی از رشته کوه البرز است که دارای پوشش گیاهی انبوهی از درختان پهن برگ بوده و سرچشمه تعدادی از رودهای محلی این منطقه نیز می باشد.

آب و هوا: از نظر آب و هوا مانند سایر روستاهای بخش بندر گز دارای آب و هوای معتدل و مرطوب است و اعتدال هوا در تابستان و زمستان در آن دیده می شود.

منابع آب: منطقه لیوان از لحاظ منابع آب نسبتاً غنی بوده و از آبهای روان فصلی و آبهای تحت الارضی فراوانی برخوردار است. در حال حاضر حدود ۱۱ حلقه چاه عمیق و

نیمه عمیق در آن وجود دارد که اغلب این چاهها در فصل گرم و کم آبی جهت آبیاری زمینهای کشاورزی و همچنین تأمین آب آشامیدنی مورد استفاده قرار می گیرد. آب آشامیدنی روستا با استفاده از آب چاه و منبع بتونی ۳۰۰ هزار لیتری و منبع هوائی ۳۰ هزار لیتری که در فاصله ۵۰۰ متری جنوب روستا واقع شده است. از طریق لوله کشی تأمین می گردد.

جمعیت: براساس آمار بدست آمده این روستا حدود ۴۶۴ خانوار برابر با ۲۵۹۹ نفر جمعیت دارد. اکثریت قریب به اتفاق مردم به لهجه گیلکی مازندرانی صحبت می کنند. اهالی لیوان شرقی از چندین طایفه تشکیل شده اند که معروفترین آنها عبارتند از - جمال لشکر بلوکی - طاهری - یدالهی - حسینی - الهی - مومنی - ملاح یوسفی.

سرگذشت تاریخی: روستای لیوان نیز مانند برخی دیگر از روستاهای این منطقه از آغاز پیدایش خود تاکنون بنامهای مختلف نامیده شده است.

این روستا در اسناد وقفی سال ۹۱۹ هجری قمری که متعلق به دوره صفویه است^۱، بنام لیوان معروف به رودار گوران آمده است. با مراجعه به گزارشات برخی از مردم آگاه، منطقه، در اواخر دوره قاجاریه بویژه در دوره سلطنت احمد شاه، نام این روستا لایوان بوده، ولی در دوره سلطنت پهلوی اول بنا به عللی که چندان روشن نیست و شاید برای راحتی تلفظ، بتدریج نام روستا از لایوان به لیوان تغییر نموده و در واقع لیوان تحریف

شده لایوان^۱ است.

چهره و بافت روستا: بافت اولیه این روستا نیز بصورتی است که واحدهای مسکونی آن بعلت نزدیک بودن به جنگل و فراوانی مصالح چوبی اغلب از چوب ساخته شده است. این واحدهای مسکونی عموماً بصورتی فشرده و در دو طرف کوچه‌های پریپچ و خم و گاهی بن بست و باریک قرار گرفته‌اند. دیوارها و بامهای اماکن قدیمی به نحوی ساخته شده است که مانعی در برابر سرما و اثرات نامطلوب باران باشند. سقف خانه سفالی و یا شیروانی است و برای جلوگیری از گرمای تابستان و سرمای زمستان عموماً سقف خانه‌ها دو پوسته می‌باشد و با تعبیه روزنه‌ای در سقف جهت تهویه طبیعی و استفاده از پشت بام حداکثر استفاده را از فضای پشت بام منازل بعمل می‌آورند.

حیاط اغلب خانه‌ها از ساختمان‌ها گودتر و پائین تر است تا منازل در تابستان بهتر خنک شود و هم از نفوذ رطوبت زمین به کف منازل جلوگیری شود. بطور کلی در بافت خانه‌های مسکونی روستای لیوان می‌توان گفت که ۸۰٪ از ساختمانها بیشتر در بخش قدیمی روستا همراه با کوچه‌های تنگ و باریک بچشم می‌خورد. ساختمانهای آجری که اخیراً ساخت آن معمول و مرسوم گردیده، اغلب در پیرامون روستای لیوان و بویژه در دو طرف خیابان‌های اصلی ساخته شده است.

ویژگیهای اقتصادی: اکثریت جمعیت این روستا با توجه به امکانات طبیعی بالقوه مانند وجود شرایط مناسب آب و هوایی و داشتن خاک مساعد جهت انجام فعالیتهای

۱. بنا به قولی لایوان نام یکی از اتباع روسیه بوده که بدنبال برقراری روابط تجاری بین ایران و روسیه در دوره قاجاریه به ایران آمد و در روستای لیوان مقیم شد و به شکار خوکهای وحشی منطقه پرداخت و با فروش آن به اتباع روسیه از درآمد هنگفتی برخوردار بود.

زراعی و وسعت زیاد زمینهای زیر کشت این منطقه و جلگه‌ای بودن آن به کارهای کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند و این روستا با داشتن ۱۵۴۱ هکتار زمین مناسب کشاورزی دومین روستای بخش بندر گز بشمار می‌رود که دارای زمین‌های کشاورزی با وسعت زیاد است که در آن انواع محصولات کشاورزی از قبیل گندم، جو، پنبه، شالی، سویا، سبزیجات، صیفی جات، مرکبات و انواع میوه کشت و برداشت می‌شود. طبق آمار زراعی سال ۶۹-۱۳۶۸ اداره کشاورزی بندر گز میزان زمینهای زیر کشت محصولات مانند گندم و جو ۵۵۰ هکتار، پنبه ۳۳۴ هکتار، سویا ۱۰۰ هکتار، برنج ۱۳۵ هکتار و بقیه آن نیز زیر کشت باغات، سبزیجات، صیفی جات و سایر محصولات کشاورزی قرار گرفته است. مهمترین محصولات درختی آن عبارت از پرتقال، لیمو، نارنگی و آلوچه (گوجه درختی) است که اغلب پس از برداشت محصول برای فروش راهی شهرهای دور و نزدیکی مانند بندر گز، گرگان، بهشهر، بندر ترکمن و شهرهای دیگر می‌شود. فعالیتهای کشاورزی در این روستا بیشتر بوسیله ماشین‌آلات صورت می‌گیرد.

بطوریکه طبق آمار سال ۱۳۶۶ شمسی تعداد ۳ دستگاه کمباین، ۸۵ دستگاه تراکتور، ۴ دستگاه تیلر، ۱۴ دستگاه موتور پمپ بزرگ، ۳۵ دستگاه پمپ کوچک و ۸ دستگاه توربین^۱ جهت کشت و برداشت و آبیاری زمین‌های کشاورزی موجود می‌باشد. واضح است که بکارگیری اینگونه ماشین‌آلات در بالا بردن سطح تولید می‌تواند سهم بسزایی داشته باشد. دامپروری نیز همراه با فعالیتهای کشاورزی در بین مردم این روستا

متداول است، ولی در مقایسه با فعالیت‌های کشاورزی از اهمیت درجه دومی برخوردار است.

صنعت: روستای لیوان از نظر صنایع از پیشرفت چندانی برخوردار نبوده و از مهمترین صنایع کارگاهی آن صنایع چوب بری و شالیکوبی را می‌توان نام برد.

صنایع دستی: در گذشته‌ای نه چندان دور صنایع دستی یکی از منابع مهم درآمد مردم روستای لیوان بشمار می‌رفت، ولی بعدها این صنایع بعلت عدم ترویج شیوه‌های صحیح تولید در میان تولید کنندگان و عدم بازاریابی صحیح و عدم تشویق و کمک مالی به صنعتگران و برخی علل دیگر بسیاری از صنایع دستی روستا یا بطور کلی از بین رفته و یا اینکه به حداقل تولید خود رسیده است. از مهمترین صنایع دستی که در گذشته در بین مردم روستای لیوان معمول و مرسوم بود، حصیربافی، تولید زنبیل، سبد حصیری و تولید نمد را می‌توان نام برد.

حصیربافی که در محل به آن کوب گویند، در گذشته‌ای نه چندان دور از رونق خاصی برخوردار بوده و مواد تولیدی آن از یک نوع گیاهی مخصوص که در کنار دریا رویش دارد، تامین می‌شد.

تولید زنبیل و سبد حصیری نیز در این روستا دارای اهمیت بوده و مواد اولیه مورد نیاز آن از گیاهی بنام واش که آن نیز در کنار دریا رویش دارد، تهیه می‌شد. با مهاجرت عده‌ای از روستائیان منطقه هزار جریب به این آبادی تولید نمد که در اصطلاح محلی به آن (لمه مالی) گویند نیز بین مردم معمول گردید. لازم به یادآوری است که تولیدات فوق زمانی از ارزش و اهمیت خاصی برخوردار بوده، ولی در سالهای اخیر با در نظر گرفتن

دلائل ذکر شده بالا و همچنین بازار آمدن محصولات ماشینی مانند موکت، فرش ماشینی و سبدهای پلاستیکی که در واقع جای نمد، حصیر و زنبیل های حصیری را گرفته است، اینگونه تولیدات روستایی دیگر اهمیت گذشته خود را از دست داده و در حال حاضر تولید آن در محل بیشتر جنبه خود مصرفی دارد.

روستای لیوان غربی

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۳ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۳ دقیقه

روستای لیوان غربی همانند لیوان شرقی از روستاهای نسبتاً پرجمعیت متعلق به انزان است که در قسمت غرب بخش بندر گز و در فاصله ۱۲ کیلومتری جنوب غرب شهر بندر گز قرار گرفته است. شواهد نشان می‌دهد که روستای لیوان غربی از نظر قدمت تاریخی از روستاهای قدیمی این بخش بوده و دارای قدمتی برابر با قدمت لیوان شرقی است.

این روستا نیز مانند بیشتر روستاهای بخش از شمال به خط ساحلی خلیج گرگان و از طرف جنوب به خط پایانی جنگلهای جهان‌مورا محدود می‌باشد. ضمناً از سمت شرق تقریباً متصل و وابسته به لیوان شرقی و از طرف غرب نیز به روستای تاریخی کهنه کلباد محدود است. از نظر بافت روستایی اجتماعی و ویژگیهای طبیعی، اقتصادی و فرهنگی وضعی مشابه با لیوان شرقی دارد.

جمعیت این روستا برابر آمار سال ۱۳۶۵ شمسی بالغ بر ۲۸۴ خانوار برابر با ۱۶۶۱ نفر است که بعد از نوکنده، لیوان شرقی و گز غربی از پرجمعیت‌ترین روستاهای بخش بندر گز است. اهالی لیوان غربی نیز از طایفه‌های مختلفی تشکیل

شده‌اند که معروفترین آنها عبارتند از احمدی، عسگری، لیوانی و حسینی.

ویژگیهای لیوان غربی: اطراف لیوان به ویژه نواحی جنوبی آن دارای مناظر طبیعی بسیار زیبایی است. این نواحی پوشیده از جنگل‌های انبوه و سبز و خرم است و چشمه سارهای زیبایی چون بلبل چشمه در آن وجود دارد. این چشمه که در دامنه شمالی کوه‌های البرز و در میان درختان جنگلی واقع شده است، دارای آبی شیرین و گوارا بوده و از تفریحگاههای مردم این منطقه محسوب می‌شود. آب مصرفی روستا در گذشته از همین چشمه تهیه و تامین می‌شد. در اطراف لیوان باغات میوه و مرکبات فراوانی به چشم می‌خورد.

ناگفته نماند مردم روستای لیوان غربی در امور کشاورزی و دامپروری بسیار فعالند بطوریکه کشاورزان این روستا با بهره‌گیری از راهنماییهای علمی و کمکهای فنی اداره خدمات کشاورزی و جهاد سازندگی بخش بندرگز توانسته‌اند در بهبود وضع تولیدی محصولات کشاورزی خود چه از نظر کیفی و چه از نظر کمی به موفقیت‌های مطلوبی دست یابند.

آثار تاریخی لیوان:

۱- تپه عبدالهی: در قسمت شمال دو روستای لیوان غربی و کهنه کلباد در کنار دریا واقع شده است. بنظر می‌رسد ساخت آن بدست انسان صورت گرفته و تپه‌ای مصنوعی است.

۲- مارقلعه: مارقلعه که اهالی لیوان و روستاهای اطراف، آن را به لهجه محلی مرقلعه می‌نامند، در قسمت جنوب شرقی لیوان شرقی قرار دارد. این قلعه نیز مانند

سایر قلعه‌ها و تپه‌های منطقه مورد تخریب قرار گرفته و از دست تجاوز جستجو کنندگان گنج در امان نمانده است بطوریکه در اثر کندوکاو فراوان مقدار زیادی سفال و آجر در زمینهای اطراف آن بچشم می‌خورد.

بلبل چشمه (چشمه بلبل)

۳- در قسمت جنوب روستای لیوان غربی چشمه‌ای وجود دارد که بعضی آنرا بلبل چشمه و برخی دیگر چشمه بلبل می‌نامند. در کنار چشمه استخری دیده می‌شود که اهالی محل بنای این استخر را به دوره قاجاریه نسبت می‌دهند.

فرضه عبدالهی (فریضه): بنا به گزارشات عده‌ای از افراد مسن و آگاه لیوان که این گزارشات نیز از نسلهای گذشته سینه به سینه منتقل شده است، در گذشته‌ای نسبتاً دور در منطقه‌ای نزدیک به تپه عبدالهی و در قسمت انتهائی جرکلباد، آبادی وجود داشته است بنام فریضه، این آبادی بنا به عللی که چندان روشن نیست، به کلی از بین رفته است. در این ناحیه آثاری یافت شده که نشان‌دهنده زندگی انسانها در دوره‌ای از دوره‌های گذشته می‌تواند باشد.

روستای مزنگ

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۳ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۶ دقیقه

روستای مزنگ نیز یکی از روستاهای نسبتاً قدیمی دهستان انزان از بخش بندرگز است. این روستا در مجاورت روستای نوکنده و در فاصله ۷ کیلومتری شهر بندرگز قرار دارد.

موقعیت جغرافیائی آن بشرح زیر است. از طرف شمال به شاهراه آسیایی و دریای خزر و از سمت جنوب به قسمتی از دامنه‌های شمالی کوههای جهان‌مورا و از طرف شرق به روستای جفاکنده و استوان‌آباد و از طرف غرب با روستای نوکنده همجوار است. رابینو سکنه مزنگ را به چهار قبیله حاجی باغ، لر، سادات و سورتجی تقسیم نموده است.

جمعیت: جمعیت روستا طبق سرشماری سال ۱۳۶۵ شمسی بالغ بر ۲۸۰ خانوار و برابر با ۱۵۶۳ نفر است و به زبان گیلکی مازندرانی تکلم می‌کنند. خاندانهای معروف مزنگ عبارتند از: طهماسبی، مزنگی، سادات.

پایه اقتصاد مردم روستا کشاورزی، دامپروری، باغداری، صید ماهی و پرورش طیور می‌باشد و تعداد معدودی از مردم آن نیز در ادارات مختلف بخش بکار مشغولند اکثر

کشاورزان این روستا کم زمین و یابی زمین هستند و این کشاورزان عمدتاً در زمینهای مالکان بصورت روزمزد و مواجب بگیر به کار کشاورزی اشتغال دارند. میزان وسعت زمینهای قابل کشت آن محدود و در حدود ۶۳۰ هکتار است. انواع محصولات کشاورزی از قبیل گندم، جو، شالی، گوجه فرنگی، مرکبات، کاهو، خیار، کدو، باقلا، سبزی و غیره در آن کشت و برداشت می شود. بیشتر تولیدات آن مانند تولیدات کشاورزی روستای همجوارش نوکنده به شهرهای تهران، مشهد، ساری و گرگان صادر می گردد. دامپروری نیز در این روستا مانند سایر روستاهای بخش هم به شیوه سنتی و هم به طریق صنعتی هر دو معمول و مرسوم است. معمولاً هر خانواده مزنگی دارای تعدادی دام و طیور هستند و از فرآورده های آن در طول سال بهره مند می شوند. گاو داران این روستا با اختلاط و آمیزش نژادهای مختلف سعی در بهتر کردن شیوه تولید و فرآورده های دامی کرده اند و در برخی موارد به نتایج مثبت و قابل توجهی دست یافته اند.

روستای نوکنده

عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیائی

طول جغرافیائی: ۵۳ درجه، ۵۵ دقیقه

نوکنده از مهمترین و بزرگترین روستاهای بخش بندر گز است که در فاصله ۷ کیلومتری جنوب غرب شهر بندر گز و در پای پیشکوههای دامنه شمالی البرز شرقی بر سر راه ارتباطی روستاهای مجاوری مانند بنفش تپه و مزنگ واقع شده و فاصله آن تا جاده اصلی که پاسگاه پلیس راه نوکنده در مجاورت آن قرار دارد، در حدود ۲ کیلومتر است.

این روستا به علت موقعیت خاص جغرافیایی و وجود جنگلهای انبوه جهان مورا در جنوب آن و داشتن آب و هوای معتدل و خاک مساعد از پیشرفت نسبتاً خوبی برخوردار است.

ناهمواریها: ناهمواریهای نوکنده همانند سایر روستاهای بخش شامل دو قسمت کوهستانی و جلگه‌ای می باشد. قسمت کوهستانی آن بخشی از رشته کوه البرز است که دارای پوشش گیاهی جنگلی انبوه و مراتع مختلف است و بنام جنگلهای جهان مورا نامیده می شود.

قسمت جلگه‌ای آن که در فاصله بین دریا و کوه قرار گرفته، از ناحیه‌ای نسبتاً هموار

تشکیل شده و از نظر کشاورزی دارای اهمیت فوق العاده زیادی است و رودهای فصلی متعددی در آن جریان دارد. مهمترین رودخانه این روستا رودخانه نوکنده است که از بهم پیوستن جویبارهائی که از ارتفاعات بنفش تپه و وطناسرچشمه می گیرد، بوجود آمده و از مدخل این روستا عبور می کند و روستای نوکنده را تقریباً به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم می نماید. در مسیر این رودخانه تعدادی پلهای بتونی با عرض های مختلف جهت برقراری ارتباط بین این دو قسمت و عبور و مرور اهالی تعبیه شده است. با وجود کاهش میزان آب رودخانه نسبت به دوره گذشته، هر چند سال یکبار رودخانه دچار طغیان می شود و موجب جاری شدن سیل می گردد که از جمله آن جاری شدن سیل در خرداد ماه سال ۶۷ را می توان نام برد که خسارات زیادی به زمین های مزروعی و چند مغازه و خانه مسکونی وارد ساخت و پس از آن اقداماتی جهت ایمن سازی روستا برای مقابله با جریان سیل صورت گرفت.

آب و هوا: آب و هوای این روستا همان آب و هوای مسلط بر بخش است، یعنی آب و هوای معتدل و مرطوب خزری بر آن حاکم است.

سرگذشت تاریخی نوکنده: با بررسی کلمه نوکنده از آن چنین استنباط می شود که قبل از پیدایش آن، در این محل روستایی قدیمی وجود داشته است که از قدمت بیشتری برخوردار بوده، ولی بعلمی که چندان مشخص نیست، از بین رفته است و در نتیجه بجای آن روستای جدیدی بنام نوکنده بوجود آمده است.

زمان پیدایش نوکنده نیز چندان روشن و آشکار نیست، ولی در اسناد وقفی^۱ دوره صفویه (سال ۹۱۹ هجری قمری) که مربوط به پانصد سال پیش است، از روستای نوکنده نام برده شده است. پس چنین بنظر می‌رسد که روستای نوکنده باید دارای قدمتی بیش از پانصد ساله باشد. آنچه مسلم است نوکنده از روستاهای قدیمی بخش بندرگز است و تا قبل از پیدایش شهر بندرگز از اهمیت و اعتبار بیشتری در منطقه برخوردار بود و سالها بعنوان مرکز حکومت انزان در منطقه خودنمایی می‌کرد. یکی از دوره‌هایی که نوکنده بعنوان مرکز حکومت انزان محسوب می‌شد، اواخر دوره حکومت کریم خان زند و اوایل دوران حکومت قاجار بود. در این دوره مرتضی قلی خان برادر آقا محمد خان قاجار حاکم نوکنده بود و بر کل منطقه انزان حکومت می‌کرد^۲. رابینو در سفری که به مازندران کرده است، در مورد نوکنده و طوایفی که در آن زندگی می‌کنند و روستاهای مجاور آن چنین گفته است:

نوکنده مرکز عمده انزان و آن ده بزرگی است که می‌گفتند ۶۰۰ خانوار جمعیت داشته و سکنه آن به دوازده طایفه تقسیم می‌شوند بنام: منوچهری، کرد، بوعلی، نظر (که متعلق به خانهای محل است)، مازندرانی، جهانشاه، کشیر، شربتی، آهنگر، شهاب، و قاجار.

تلور و مزنگ جزء نوکنده‌اند. و سکنه تلور به چهار قبیله منسوب می‌باشند: آهنگر، رودگر، منوچهری و کلاکرد. سکنه مزنگ به قبیله‌های حاجی باغ، لر، سادات و سورتجی تعلق دارند.

۱. از آستارا تا استرآباد

۲. میرزا محمد تقی، لسان‌الملک سپهر ناسخ التواریخ، جلد ۱۴، ص ۱۶

جنگل آن خیلی زیبا است و به ملو مزنگ معروف است. جنگل بین نوکنده و کرد محله مشهور به قره جنگل است. از نوکنده راه باریکی به وزوار و رادکان می‌رسد این راه در حدود ده میل است.^۱

جمعیت: جمعیت روستای نوکنده برابر آمار بدست آمده سال ۱۳۶۵ شمسی بالغ بر ۱۲۲۸ خانوار برابر با ۶۸۳۶ نفر است^۲ اکثر مردم این روستا مانند مردم دیگر نقاط بخش به لهجه گیلکی مازندرانی تکلم می‌کنند.

جمعیت نوکنده از طوایف مختلفی تشکیل شده است که معروفترین آنها عبارتند از منوچهری، نظری، کرد، لُر، ملاح، جهانشاهی، مازنی، کشیر، شربتبی، تک، شهاب، آهنگر، مردانی، بروانی، حسینی، یزدانی، بهرامی و اسلامی. احتمال می‌رود خانواده‌های منوچهری و جهانشاهی نسبت به خانواده‌های دیگر از قدمت بیشتری برخوردار باشند.

این روستا از نظر بافت سکونت ۱۹ محله دارد و هر محله طایفه‌ای را در خود جای داده است و هر طایفه مسجد یا تکیه‌ای مخصوص بخود دارند.

اعتقادات مردم روستا در رابطه با عوامل مختلف جغرافیایی، تاریخی و مذهبی است و تحت تاثیر اعتقادات مذهبی و اسلامی، آیین‌های ویژه‌ای در مراسم عزا و عروسی و جشنها و اعیاد بجای می‌آورند و اکثریت قریب به اتفاق جمعیت روستا پیرو مذهب شیعه هستند. با توجه به تعداد حسینه‌ها و مساجد این روستا می‌توان گفت که مردم آن نسبت به مسائل مذهبی دلبستگی خاصی دارند و در اجرای آن علاقه‌مندی شدیدی

۱. کتاب مازندران و استرآباد، ص ۱۰۹

۲. آمار فرمانداری شهرستان کردکوی

بخرج می دهند بطوریکه وجود ده ها حسینیه و مسجد در این روستا تعصبات خاص مذهبی مردم این روستا را نشان می دهد.

بافت و نمای روستای نوکنده: واحدهای مسکونی روستای نوکنده مخلوطی است از ساختمانهای چوبی و آجری که بیشتر واحدهای چوبی آن قدیمی بوده و این ساختمانها اکثراً بر روی پایه های چوبی و یا سنگی بنا شده اند تا از نفوذ رطوبت به کف منازل جلوگیری شود. بام خانه ها نیز عموماً سفالی و شیروانی با شیب تند است تا بتواند در مقابل ریزش باران زیاد مقاومت داشته باشد و باران را به سرعت عبور دهد. این واحدهای مسکونی اغلب بصورت فشرده در دو طرف کوچه های نسبتاً تنگ و باریک خاکی و شنی قرار گرفته اند. در دو طرف خیابان اصلی نوکنده علاوه بر بناهای چوبی قدیمی، ساختمانهایی با نمای آجری و گاهی سنگی به چشم می خورد. این ساختمانهای جدید بیشتر از اسلوب معماری نوین بهره گرفته اند. در احداث این ساختمانها از سنگ، آجر، آهن، سیمان و گچ استفاده شده است. بطور کلی می توان گفت که نمای روستای نوکنده دارای دو چهره است:

الف: محله های قدیمی همراه با کوچه های تنگ و باریک و ساختمانهای قدیمی که در ساخت آنها از چوب، گل و سفال استفاده شده است و در حال حاضر قسمت مرکزی روستا را تشکیل می دهد.

ب: محله های جدید که پیرامون روستا و دو طرف خیابانهای اصلی قرار گرفته است و اصول شهرسازی جدید تا حدودی در آن رعایت گردیده و در ساخت بناها از نقشه و مصالح ساختمانی جدید استفاده شده است.

چگونگی امکانات رفاهی و اجتماعی روستای نوکنده

همانطور که قبلاً اشاره شد، عوامل مختلفی در پیشرفت نسبی اقتصادی و رفاهی روستاهای این بخش به ویژه روستای نوکنده دخالت داشته که عمده ترین این عوامل را می توان شرایط مساعد آب و هوایی و جلگه ای بودن بخش قابل توجهی از وسعت روستا و داشتن خاکهای مستعد زراعی و فعالیتهای بی وقفه و مستمر کشاورزی آن دانست. با توجه به عوامل فوق و استفاده و بهره وری نسبتاً درست مردم نوکنده از این عوامل، بطور کلی می توان گفت که مردم این روستا نسبت به سایر روستاهای بخش از سطح زندگی و درآمد مالی بالاتر و امکانات اجتماعی و رفاهی نسبتاً برتری برخوردارند و چنین بنظر می رسد که در آینده ای نه چندان دور زندگی شهری بتدریج جایگزین زندگی روستایی در آن گردد.

طبیعی است که برای بوجود آمدن چنین حالتی باید تغییراتی اساسی از لحاظ شهرسازی در سطح روستا صورت گیرد. در حال حاضر مهمترین تسهیلات رفاهی و اجتماعی روستای نوکنده عبارتند از آب لوله کشی، برق، مسجد، حمام، قصابی، نانوائی، درمانگاه، خانه بهداشت، دفتر پست، تلفن و تلگراف (اداره مخابرات)، بانک ملی، بانک استان، صندوق قرض الحسنه، مدارس ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان دخترانه و پسرانه.

وضع آموزشی و فرهنگی روستای نوکنده

تا چند دهه پیش هیچ مدرسه‌ای در این روستا وجود نداشت و این کمبود و کاستی در امر آموزش موجب می‌شد که اکثر مردم بی‌سواد بودن را بجای رفتن به شهرهای اطراف برای یادگیری و آموزش ترجیح دهند و این امر مشکل بزرگی برای دست‌داران علم و دانش بود. در این میان بیشتر از هر کسی طبقه نسوان زیان می‌دیدند، زیرا علاوه بر مشکلات آموزشی، تعصب شدید والدین نیز مانع از یادگیری و آموزش آنان و مانع رفتن دختران به مدارس خارج از روستا یا مراکز شهری می‌گردید. با تاسیس اولین دبستان ابتدایی در سال ۱۳۱۷ شمسی بنام دبستان طبری، این مشکل تا حدود زیادی حل شد و اغلب خانواده‌ها فرزندان خود را به مدرسه فرستادند تا جائیکه در دو دهه اخیر تقریباً تمام بچه‌های لازم‌التعلیم (۶ سال به بالای) این روستا برای آموختن سواد به مدرسه رفته‌اند و از نعمت خواندن و نوشتن بهره‌مند گشته‌اند.

چگونگی تامین آب آشامیدنی روستای نوکنده

تا قبل از اجرای پروژه آب آشامیدنی در نوکنده مردم روستا آب آشامیدنی مورد نیاز خود را از رودخانه و چشمه‌های اطراف و چاه‌ها تامین می‌کردند و بجای شیر آب از تلمبه جهت بالا کشیدن آب از چاه استفاده می‌شد؛ اما از تاریخ ۱۳۵۱/۳/۳۱ شمسی که طرح لوله‌کشی آب آشامیدنی به مرحله اجرا درآمد، این مسئله و برخی دیگر از مشکلات ناشی از آن نیز حل شد و از آن تاریخ تا کنون (بهمن سال ۶۸) حدود ۱۱۳۱ خانوار از آب آشامیدنی لوله‌کشی و بهداشتی بهره‌مند گردیده‌اند. ناگفته نماند همراه با

انجام فعالیتهای آبرسانی و اجرای پروژه لوله کشی آب فعالیتهای دیگری از جمله در زمینه برق رسانی و تامین برق مورد نیاز روستا صورت گرفت بطوریکه قبل از بهره‌وری از آب لوله کشی در تاریخ ۱۳۵۱/۳/۲۵ شمسی برق مورد نیاز روستا تامین گردید.

ویژگیهای اقتصادی: اقتصاد نوکنده بطور کلی بر پایه کشاورزی، دامپروری و بخش خدمات استوار است. اکثریت نیروی انسانی فعال به کارهای کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند و از این راه امرار معاش می‌کنند. تعدادی از جمعیت نیز از شاغلین بخش خدمات می‌باشند. بخش خدمات دومین بخش مهم اقتصادی این روستا بعد از کشاورزی و دامپروری محسوب می‌شود. از جمله عوامل مهمی که سبب شده است بخش کشاورزی در این روستا از توسعه و رونق بیشتری برخوردار باشد، وجود امکانات طبیعی بالقوه از قبیل حاصلخیز بودن زمینهای کشاورزی و مساعد بودن شرایط آب و هوایی مانند وجود کوه و دریا که اثرات بسزایی در آب و هوای منطقه دارند و بارندگی‌های مناسب سالیانه، وجود رودهای فصلی و دائمی منطقه مانند رودخانه نوکنده که از آب آن جهت آبیاری زمینهای کشاورزی استفاده و بهره‌برداری می‌گردد و همچنین استفاده از آبهای تحت الارضی از طریق حفر چاههای عمیق و نیمه عمیق و وسعت زیاد زمینهای کشاورزی این روستا نسبت به سایر روستاهای این منطقه که در حدود ۳۰۰۰ هکتار تخمین زده شده است و با توجه به استعداد سرشار این زمینها برای کشت و تجربه و مهارت کشاورزی روستا در زمینه کاشت و برداشت می‌باشد. این عوامل موجب شده است که اکثر جمعیت فعال روستا به سمت فعالیتهای کشاورزی و باغداری گرایش پیدا کنند، از مهمترین محصولات کشاورزی این روستا می‌توان محصولات کشاورزی سنتی بخش را نام برد. در بین این محصولات سنتی کشت، و برداشت سبزیجات و صیفی جات به ویژه خیار، کدو،

بادمجان و گوجه فرنگی از اهمیت خاصی برخوردار است. این محصولات عمدتاً جنبه صادراتی داشته و همه ساله دهها کامیون محصول این روستا به نقاط مختلف کشور حمل می شود. پرورش دام نیز بعد از کشاورزی از اهمیت ویژه ای برخوردار است و بیشتر فعالیتهای دامپروری بصورت سنتی انجام می گیرد، ولی نگهداری و پرورش دام و طیور بطریق صنعتی نیز در نواحی مختلف جلگه ای و کوهپایه ای این روستا معمول و مرسوم است و از منابع مهم درآمد برخی از مردم روستا می باشد. روستای نوکنده از نظر صنایع پیشرفت چندانی نکرده و صنایع ماشینی آن تنها منحصر به چند کارخانه چوب بری، شالیکوبی و یک کارخانه آرد است.

آثار تاریخی نوکنده: مهمترین آثار تاریخی نوکنده عبارتند از ۱- تپه در دارلته، ۲- کافر تپه ۳- سنان خانه سر و ۴- پن خانی (پهن خانی).

۱- تپه در دارلته: این تپه در قسمت جنوب نوکنده قرار دارد. از آنجائیکه شباهت زیادی به قلعه دارد، برخی از اهالی معتقدند که این تپه در گذشته قلعه بوده است.

۲- کافر تپه: کافر تپه نیز یکی از تپه های تاریخی منطقه نوکنده است که در فاصله بین سه روستای استون آباد، بنفش تپه و مزنگ واقع شده است.

۳- سنان خانه سر: از جمله آثار تاریخی دیگر منطقه نوکنده سنان خانه سر است^۱

۱. برخی از مردم منطقه چنین باور دارند که این مکان محل زندگی سنان بن انس یکی از ماجراجویان واقعه کربلا بوده است و معتقدند که او در آن هنگام لشگری گردآورده و روانه جنگ با امام حسین (ع) در صحنه کربلا شده است. این باور نمی تواند چندان صحت داشته باشد، زیرا در فرهنگ عمید (تاریخ و جغرافیا، اطلاعات عمومی، ص ۷۶۸) آمده است. اسپهبدان مازندران که از خانواده های نجیب دوره ساسانیان بودند، در حمله اعراب به ایران قریب دو قرن و نیم در برابر هجوم عربها مقاومت کردند و از مداخله حکمرانان عرب در این ناحیه جلوگیری بعمل آوردند. اینگونه شواهد و قرائن در متون تاریخی نشان می دهد که در آن هنگام مردم این منطقه نمی توانستند هیچگونه رابطه ای را با سرزمین عراق و صحنه کربلا داشته باشند. احتمال می رود که شاید بعلت تشابه اسمی چنین باوری در بین مردم بوجود آمده باشد.

که در فاصله بین دو روستای نوکنده و تلور نزدیک به شاهراه آسیایی واقع شده است. برخی از افراد مسن و آگاه منطقه معتقدند که این مکان زمانی بصورت یک آبادی بوده و بنا به عللی که چندان مشخص نیست، دچار تخریب شده و بکلی از بین رفته است و ساکنان آن بناچار به روستاهای اطراف کوچ کرده‌اند. (شاید دور از واقعیت نباشد که چنین بیان‌دیشیم که منوچهری‌های ساکن تلور و نوکنده نیز از ساکنان آن آبادی بوده‌اند و بعد از تخریب آبادی به این روستاها کوچیده‌اند.) این آثار تاریخی که بصورت تپه کم ارتفاعی می‌باشد، بوسیله جستجو کنندگان گنج بارها دچار تخریب شده و بگفته اهالی سکه‌های فراوانی از آن بدست آمده است. در حال حاضر آثار سفال و آجرهای قدیمی زیادی در آن دیده می‌شود.

۴- منطقه پن خانی (پهن خانی):

این منطقه در شمال‌شرقی روستای نوکنده نزدیک مزنگ واقع شده است و دارای قبرستانی است که به قبرستان مزنگ معروف است، این قبرستان بسیار قدیمی بوده و بعضی از سنگ قبرهای آن به قدمتی بیش از ۴۰۰ سال می‌رسد. بیشتر قبرهای آن در اثر فرسایش و گذشت زمان دچار تخریب شده است.

روستای وطن

عرض جغرافیایی: ۳۶ درجه، ۴۲ دقیقه

موقعیت جغرافیایی

طول جغرافیایی: ۵۳ درجه، ۵۸ دقیقه

وطن از روستاهای قدیمی بخش بندر گز است. نام این روستا اولین بار در وقفنامه سال ۹۲۰ ه. ق آمده است. این سند نشان می دهد که روستای وطن از پیشینه ای بیش از پانصد سال برخوردار است.

این روستا جزو جنوبی ترین روستاهای بخش بندر گز است که در پای دامنه کوه و در میان انبوهی از درختان جنگلی واقع شده است. فاصله آن نسبت به مرکز بخش (شهر بندر گز) در حدود ۸ کیلومتر است که از طریق جاده شوسه شنی به روستای گز و از آن پس از طریق جاده آسفالت به بندر گز متصل می شود.

از نظر موقعیت و وسعت: از طرف شمال به روستای گز غربی و از سمت جنوب به جنگلهای جهان مورا و از طرف غرب به روستای استون آباد و از سمت شرق به زمینهای زراعی و مناطق جنگلی حاشیه روستا محدود است.

از نظر طبیعی: روستا در یک ناحیه ناهموار و در پای دامنه کوه واقع شده است. شیب عمومی زمین بطرف دریا است و دره های پراکنده ای در آن دیده می شود. یکی از معروفترین آنها دره ای است که بگویش محلی آنرا جل دره می گویند. این دره تا حاشیه

شرقی روستا امتداد دارد و بنظر می‌رسد که در اثر فرسایش آبی و عبور سیلابهای منطقه در طول سالیان دراز بوجود آمده باشد. جهت و امتداد آن همراه با شیب طبیعی زمین از جنوب به شمال است و از عمیق‌ترین دره‌های منطقه بشمار می‌رود.

رودخانه مهم این روستا رودخانه گز است که از ارتفاعات شاهکوه و وطنای واقع در جنوب روستا سرچشمه گرفته و از غرب آن می‌گذرد. چنین بنظر می‌رسد که مسیر سابق این رود از داخل جل دره در قسمت شرق روستای وطنای بوده که با اجرای طرح سیل بند مسیر رودخانه تغییر کرده و بسمت غرب منحرف شده است. این رود پس از گذشتن از زیر یک پل بتونی نزدیک روستا و عبور از روستای گز و مشروب کردن اراضی آن به خلیج گرگان می‌ریزد.

ضمناً چشمه‌های متعددی نیز در قسمت جنوب روستا در دل کوه جریان دارد. آب آشامیدنی مردم روستا در گذشته از طریق قنات تامین می‌شد، ولی امروزه از طریق لوله کشی از آب چشمه‌های پر آبی مانند چشمه قل قلی تامین می‌گردد. این چشمه در فاصله ۷ کیلومتری جنوب روستا در دامنه کوه واقع شده است.

جمعیت: جمعیت روستای وطنای طبق سرشماری سال ۱۳۶۵ شمسی بالغ بر ۸۵ خانوار برابر با ۴۴۵ نفر است.

معروفترین خاندانهای روستا عبارتند از سلیماری، بهی، صالح‌نیا، رضوی‌نیا، معارفی، ربانی، عسگری، امیری و ابراهیمی.

از نظر اقتصادی: جنگل بعنوان یکی از مهمترین منابع اقتصادی روستا در گذشته و حال مورد بهره‌برداری قرار گرفته و با اجرای طرح وطنای که از جمله طرحهای جهاد

سازندگی برای بهره‌برداری از چوب درختان جنگلی با روش علمی در این منطقه است، موجب شده علاوه بر اینکه درختان جنگلی به روش صحیح و فنی مورد بهره‌برداری قرار گیرد، در زمینه ایجاد کار و اشتغال مناسب برای مردم سطح روستا و منطقه نیز تاثیرات قابل توجهی داشته باشد.

اطراف روستا دارای مناظر بسیار زیبا و با صفا و زمینهای حاصلخیز و باغهای متعدد است. نواحی جنوبی آن کاملاً کوهستانی و پوشیده از جنگلهای انبوه است. چنین بنظر می‌رسد که در گذشته‌ای نه چندان دور این روستا بصورت یک ده جنگلی بوده و درختان این منطقه بصورتی فشرده روستا را در دل خود جای داده بودند، ولی با افزایش جمعیت و ناموزونی و ناهماهنگی بین جمعیت و زمینهای کشاورزی رفته رفته جنگلهای مجاور بویژه پوششهای گیاهی طبیعی نواحی شمالی آن بدست مردم تخریب گردیده و بصورت زمینهای کشاورزی درآمده است.

وسعت زمینهای کشاورزی روستا طبق آمار سال ۱۳۶۶ شمسی اداره خدمات کشاورزی بندر گز در حدود ۱۷۲ هکتار است و محصولاتش مانند گندم، برنج، سویا و پنبه در آن کشت می‌شود.

دامپروری نیز همراه با فعالیتهای کشاورزی در آن معمول و مرسوم است. در قسمت کوهستانی روستا بعلت وجود مراتع وسیع و چمنزارهای سرسبز پرورش انواع دام صورت می‌گیرد.

از مهمترین امکانات رفاهی روستا برق، آب لوله کشی، حمام، مسجد، حسینیه، کتابخانه و مدرسه ابتدایی را می‌توان نام برد.

روستای ولفرا (ول افرا)

عرض جغرافیایی: ۳۶ درجه، ۴۴ دقیقه

موقعیت جغرافیایی

طول جغرافیایی: ۵۳ درجه، ۵۹ دقیقه

روستای ولفرا در فاصله ۶ کیلومتری جنوب شرقی بندر گز بین دو روستای کوه صحرا و سرمحله واقع شده است. از طرف شمال به خلیج گرگان و از سمت جنوب به پیشکوه‌های دامنه شمالی البرز شرقی محدود می‌گردد.

وجه تسمیه روستا: در گویش محلی مازندرانی ول بمعنی کج و منحرف است و افرا نیز نام درختی است. با توجه به معانی این دو کلمه می‌توان چنین پنداشت که شاید نام روستا از نام درخت افرای کج گرفته شده باشد.

جمعیت روستا طبق آمار سال ۱۳۶۵ شمسی بالغ بر ۱۴۰ خانوار برابر با ۸۰۲ نفر است.

معروفترین خاندانهای روستای ولفرا عبارتند از خاری، تاشی، بابائی و میرشکار. در وقفنامه پانصد سال پیش از ولفرا بعنوان یک موزه نام برده شده است و از تاریخ تبدیل آن به یک روستای مستقل اطلاع چندانی در دست نیست.

از نظر اقتصادی: توان طبیعی محیط آن به گونه‌ای است که فعالیتهای کشاورزی نسبت به سایر فعالیتهای اقتصادی برتری دارد.

فصل هشتم

اسناد وقفی و فهرست منابع و مآخذ

اسناد وقفی اخذ شده از کتاب آستارا تا استرآباد:

«.....بلوک انزان من اعمال استرآباد محدود به حدود اربعه شرقیاً پیوسته خندق خرابه شهر که مشهور است، غربیاً پیوسته قریه سرطاق که مشهور است فاصله زرداب کیله، جنوبیاً پیوسته قریه کارکنده و بهادر کلاته که مشهور است و شمالیاً پیوسته بساحل دریاء قلزم و ایضاً همگی و تمامی یک ثلث مشاع است از مجموع قریه معروفه نوکنده واقع به بلوک انزان مذکور محدود برینوجه، شرقیاً پیوسته موضع جیپا کنده که محدود و مذکور می گردد، غربیاً پیوسته قریه لوان معروف به رودار گوران کشیده بخانه محمد بن بابا علی و بخانه فخرالدین پولکی و کیله جوین و تودستان لوده سرکیل تا بدریاء قلزم که معروف و مشهور است، جنوبیاً پیوسته بسامان قریه نوکنده که مشهور است، بعضی و بعضی پیوسته بسامان ابلیس کنده معروف بخاک انوشیروان تا پشته اوجا که معلوم و متعارف اند، شمالیاً پیوسته دریاء قلزم و ایضاً همگی و تمامی قریه معروفه ده گاه است واقع به بلوک انزان مذکور محدود بحدود اربعه، شرقیاً پیوسته جیپا کنده مذکوره، غربیاً پیوسته قریه ابلیس کنده مذکوره، جنوبیاً بکوه مشهور انزان، شمالیاً پیوسته بشارع عام ساری و ایضاً همگی و تمامی بکنصف کامل مشاع است از

مجموع جمله قطعات معینه که در قریه نوکنده مذکور واقع است و معلوم و مشهور است و ایضاً همگی و تمامی پنج دانگ و یکطسوج است از مجموع شش دانگ مشاع قریه معروفه جیپا کنده واقع به بلوک انزان مذکور، شرقیاً پیوسته قریه دشتی کلاته که مشهور است، غربیاً پیوسته قریه ده گاه مذکور بعضی و بعضی پیوسته قریه نوکنده مذکوره، جنوبیاً پیوسته بشارع مذکور شمالیاً پیوسته بدریاء مذکور، و ایضاً همگی و تمامی سه ربع کامل مشاع است از مجموع قریه معروفه گز واقع به بلوک انزان مذکور شرقیاً پیوسته قریه جوجن نمرودی که مشهور است غربیاً پیوسته قریه دشتی کلاته که مذکور می شود، جنوبیاً پیوسته بشارع عام، شمالیاً پیوسته دریاء قلزم و ایضاً همگی و تمامی یکربع کامل مشاع است از مجموع قریه دشتی کلاته واقع به بلوک انزان مذکور، شرقیاً پیوسته اراضی کهنه گز که مشهور است، غربیاً پیوسته قریه جیپا کنده که مذکور شد، جنوبیاً پیوسته بشارع عام، شمالیاً پیوسته دریاء قلزم و ایضاً همگی و تمامی قریه مشهوره خشمیری است واقع به بلوک انزان مذکور، شرقیاً پیوسته موضع مشهور وله افرا که معروف است، غربیاً پیوسته قریه گز مذکور، جنوبیاً پیوسته شارع عام مذکور، شمالیاً پیوسته دریاء قلزم و ایضاً همگی و تمامی مجری دو حجر و دودانگ حجر آب است منشعب از رودخانه مشهوره خواسته رود از بلوک نواحی مذکور و تمامی رودخانه مذکوره بین الشرکا منقسم است از هیجده حجر و به بلوک مذکوره جاری و مزروع می گردد با جمیع ملحقات و مضافات و منسوبات این قری مذکوره از اراضی عامره و غیر عامره و میاه و عیون و ماسطرفی هذه المسطور بیان واقع و وقف صحیح

شرعی و اناعلی ذلک من الشاهدین الصادقین العبدالداعی نظام الدین

جای مهر

مضمون المسطور حق و صدق و بیان واقع و انا العبد الفقير الى الله الغني قاسم بن علی... النجفی عفی الله عنهما.

شهدت علی اقراره دام ظلّه العالی فی طاعة الله ما دامت الايام واللیالی. حرره الحقیر الفقیر الی عفو مولاه المتکل علیه لا علی سواه علی بن محمد بن طی عفی عنهم و عن المومنین و الحمد لله رب العالمین. [جای مهر]

وقفنامه خواجه مظفر بن فخرالدین بتکچی مورخ ۹۲۰ ه. ق متن این وقفنامه که در هفتم ربیع الاول سنه ۹۲۰ تنظیم شده! با متن وقفنامه مورخ ربیع الاول سنه ۹۱۹ ه. ق از لحاظ عبارات اختلافاتی دارد، ولی رقبات موقوفات تا آنجا که مقابله کردیم، یکسان است و واقف در وقفنامه مورخ ۹۲۰ ه. ق تغییراتی در شرایط وقف داده است. اینک برای نشان دادن این اختلافات متن این وقفنامه را از جایی که رقبات بلوک انزان را شرح می دهد تا آخر در اینجا می آوریم تا با سنجش این دو موارد اختلاف روشن شود.

.....و

از آنجمله است محدوداتی که واقع است به بلوک انزان منها همگی و تمامی ربیع شایع کامل از مجموع قریه معروفه سیاه جوی محدود بحدود اربعه حد شرقی آن متصل خندق خرابه شهر که مشهور است، حد غربی آن متصل قریه سرطاق که مشهور است فاصله زرداب کیله، حد شمالی آن پیوسته بساحل دریا قلزم و حد جنوبی آن پیوسته قریه کارکنده و بهادر کلاته که مشهور است و منها همگی و تمامی ثلث مشاع از مجموع قریه معروفه نوکنده محدود بحدود اربعه، حد شرقی آن پیوسته موضع جیپاکنده که محدود و مذکور می گردد، حد غربی آن پیوسته قریه لوان معروف

بدرودار گوران کشیده بخانه محمد بن بابا علی و بخانه فخرالدین پولکی و کیله جوبن و توتستان لوده سر کشیده تا بدریاء قلزم که معروف و مشهور است حد شمالی آن پیوسته دریاء قلزم حد جنوبی آن پیوسته بسامان قریه نوکنده که مشهور است بعضی و بعضی پیوسته بسامان ابلیس کنده معروف بخاک انوشیروان تا پشته اوجا که معلوم متعارفند و منها همگی و تمامی قریه معروفه بده گاه محدود بحدود اربعه، حد شرقی آن پیوسته موضع جیپا کنده مذکور، حد غربی آن پیوسته ابلیس کنده مذکوره، حد شمالی آن پیوسته بشاع عام ساری و حد جنوبی آن پیوسته بکوه مشهور بابران و منها همگی و تمامی پنجدانگ و یکطسوج از مجموع شش سهم شایع قریه معروفه جیپا کنده واقع بموضع مذکور، حد شرقی آن پیوسته قریه دشتی کلاته که مذکور می شود، حد غربی آن پیوسته قریه دیزگاه که مشهور است بعضی و بعضی پیوسته قریه نوکنده که مذکور شد، حد شمالی آن پیوسته بدریاء مذکور و حد جنوبی آن متصل بشارع عام و منها همگی و تمامی سه ربع شایع کامل از مجموع قریه معروفه گز حد شرقی آن پیوسته قریه جو حسن نمرودی که مشهور است، حد غربی آن پیوسته قریه دشتی کلاته که مذکور می شود، حد شمالی آن پیوسته دریاء قلزم و حد جنوبی آن پیوسته بشارع عام و منها همگی و تمامی ربع شایع کامل از مجموع قریه دشتی کلاته حد شرقی آن پیوسته قریه گز که مذکور شد، حد غربی آن پیوسته قریه جیپا کنده که مذکور شد، حد شمالی آن پیوسته دریاء قلزم، حد جنوبی آن پیوسته بشارع عام و منها همگی و تمامی قریه مشهوره حسمری حد شرقی آن متصل موضع مشهور واله افرا.»

فهرست منابع و ماخذی که در تالیف کتاب از آنها استفاده یا به آنها

مراجعه شده است:

(آ. ا.)

- ۱- استرآباد نامه، مسیح ذبیحی، نشر ابن سینا، تهران، ۱۳۴۸
- ۲- از آستارا تا استرآباد، جلد چهارم، منوچهر سترده، چاپ ۱۳۶۶
- ۳- از آستارا تا استرآباد، جلد ششم، مسیح ذبیحی
- ۴- از آستارا تا استرآباد، جلد هفتم، مسیح ذبیحی
- ۵- اقتصاد گرگان و دشت، منصور گرگان، نشر صفی علیشاه، تهران
- ۶- اسناد سیاسی دوره قاجار، ابراهیم صفائی، نشر بابک، ۱۳۵۶
- ۷- ایران در دوره قاجار، علی اصغر شمیم، تهران، ۱۳۴۲
- ۸- ایران و قضیه ایران، لرد کرزن، ترجمه وحید مازندرانی، نشر انتشارات علمی و

فرهنگی

(ت)

۹- تاریخ ایران در دوره قاجار، کلمنت مارکام، ترجمه حمزه میرزا به کوشش ایرج افشار

- ۱۰- تاریخ ایران از آغاز تا سده ۱۸، پیگالوسکا و دیگران، ترجمه کشاورز، نشر پیام
- ۱۱- تاریخ اجتماعی و سیاسی ایران در دوره معاصر از آغاز سلطنت قاجار تا پایان جنگ نخستین با روسیه، نشر مطبوعات شرق، تهران، ۱۳۳۵
- ۱۲- تاریخ طبرستان، ابن اسفندیار، قرن هفتم ه.
- ۱۳- تاریخ مازندران، مهجوری، چاپ اثر، ساری

(ج)

- ۱۴- جغرافیای تاریخی گرگان و دشت، اسداله معینی، نشر اقبال، ۱۳۴۴
- ۱۵- جغرافیای تاریخی گیلان، مازندران و آذربایجان، از نظر جهان گردان، ابوالقاسم طاهری، تهران، ۱۳۴۷
- ۱۶- جزیره آشوراده و بندر گز و رقابت های استعماری روس و انگلیس (از آغاز تا پایان سلسله قاجاریه)، محمد حسن هراتی
- ۱۷- جغرافیای مازندران، گیلان، دامغان و سمنان، میرزا ابراهیم
- ۱۸- خواجه تاجدار، ژان گور فرانسوی، ترجمه ذبیح الله منصوری، جلد اول و دوم، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۶۶ شمسی
- ۱۹- دائره المعارف سرزمین و مردم ایران
- ۲۰- دریای مازندران، احمد بریمانی، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۵۶

۲۱- دشت گرگان، عباس شوقی، نشر خاور، ۱۳۲۴

(ر)

۲۲- روزنامه سفر مازندران، ناصرالدین شاه، به همت ایرج افشار، نشر فرهنگ ایران

زمین

(س)

۲۳- سفرنامه اورسل، ارنست اورسل، ترجمه علی اصغر سعیدی، انتشارات زوار تهران

۲۴- سفرنامه بهلر، ترجمه علی اکبر خداپرست، نشر طوس، تهران، ۱۳۵۶

۲۵- سفرنامه مازندران، رضا شاه، نشر مرکز پژوهش و نشر فرهنگ سیاسی دوران

پهلوی

۲۶- سفرنامه شمال، ج. مکزی، ترجمه منصوریه اتحادیه، نشر گستره

۲۷- سفرنامه مازندران و استرآباد، ه.ل. رابینو، ترجمه وحید مازندرانی، نشر بنگاه

ترجمه و نشر کتاب

۲۸- سفرنامه استرآباد، مازندران و گیلان، درن، ترجمه مسعود گلزاری، نشر بنیاد

فرهنگ ایران

۲۹- سفرنامه استرآباد، مازندران و گیلان، ابراهیم میرزا (میرزا ابراهیم)

۳۰- سفرنامه ملکونوف، ترجمه مسعود گلزاری، نشر دادجو، ۱۳۶۲

(ش)

۳۱- شناسنامه جغرافیای طبیعی ایران از انتشارات موسسه گیتاشناسی

۳۲- شناخت دریای مازندران و پیرامون آن، مهندس احمد بریمانی

(ف-ق)

۳۳- فرهنگ دهخدا

۳۴- فرهنگ عمید، تاریخ و جغرافیا، سازمان انتشارات جاویدان

۳۵- فرهنگ معین

۳۶- قرار دادهای ایران از آغاز تا عصر حاضر، نشر وزارت امور خارجه

(ک-گ)

۳۷- کتاب ابن اسفندیار، چاپ براون

۳۸- گرگان سرزمین طلای سفید. مسیح ذبیحی

۳۹- گرگان نامه، مسیح ذبیحی. به کوشش ایرج افشار، انتشارات فرهنگ ایران زمین

(م)

۴۰- مازندران در دوران ساسانی، ناصر نوروز زاده چگینی، مجله باستان شناسی و

تاریخ

۴۱- مخابرات استرآباد به کوشش ایرج افشار، نشر تاریخ ایران، ۱۳۶۴

۴۲- مقاله فرمانروایان مازندران، چراغعلی اعظمی سنگسری، مجله هور، شماره ۹-۸

سال ۱۳۶۰

۴۳- مناسبات روسیه و ایران و سیاست انگلستان در ایران، فتح اله، عبداله یف، ترجمه

غلامحسین متین

(ن)

۴۴- ناسخ التواریخ، لسان الملک سپهر. به همت قائم مقامی

۴۵- نشریه اطلاعات سالانه ایران، سال ۱۳۳۹ شمسی

تصویر برخی از

آثار و ابنیه قدیمی منطقه بندرگز

آثار و ابنیه قدیمی منطقه بندر گز ۲۱۵

قسمتی از نمای جنوبی ساختمان کمرک سابق بندر گز

قسمتی از نمای شمالی ساختمان ایستگاه راه آهن بندر گز

نوعی ساختمان چوبی، آجری با سقف سفالی در شهر بندر گز. چهار راه پاسداران^۱

قسمتی از نمای ساختمان تخریب شده کارخانه پنبه پاک کنی شرکت سهامی مرکزی بندر گز

۱. ساختمان فوق به انضمام هیجده درب مغازه در چهارشنبه شب مورخ ۷۲/۸/۲۶ بعلت نامعلومی دچار حریق شد و بطور کلی منهدم گردید.

میل فانوس دریایی بندر گز^۱

نمای ساختمان هلال احمر بندر گز

۱. میل فانوس دریایی به همت آقای دکتر حسنعلی سینه سپهر یکی از شهروندان نیکوکار بندر گز و با همکاری شهرداری به طرز جالبی سنگ کاری شده است.

نمایی از میدان گمرک بندر گز

نمای قسمتی از خیابان امام بندر گز

آثار و ابنیه قدیمی منطقه بندرگز ۲۱۹

تپه‌ای از قلعه‌ای قدیمی در نزدیکی روستای حسین آباد بندرگز

تپه سنان‌خانه سر «خانه سر سنان» نوکنده بندرگز

قلعه تپه در روستای وطنابندر گز

کتابخانه
تاریخی

ورگ دین تپه در روستای سرطاق بندر گز

